

SOUDNÍ DVŮR
EVROPSKÉ UNIE

Mnohojazyčnost na Soudním dvoře Evropské unie

Mnohojazyčnost **na Soudním dvoře** **Evropské unie**

Úvodní slovo předsedy Koena Lenaertse

7

1. - Mnohojazyčnost a rozmanitost

1.1 - Význam mnohojazyčnosti v Evropské unii – *in varietate concordia* 11

1.2 - Úřední jazyky Unie a úřední jazyky členských států 14

2. - Mnohojazyčnost jako klíčový aspekt řízení před soudy Evropské unie

2.1 - Mnohojazyčnost coby nedílná součást řízení 19

2.2 - Písemná část řízení 20

2.2.1 - Řízení o předběžné otázce 21

2.2.2 - Řízení o přímých žalobách a o kasačních opravných prostředcích 25

2.2.3 - Řízení o posudku 30

2.2.4 - Urychlení řízení 30

2.2.5 - Ukončení písemné části řízení 31

2.3 - Ústní část řízení 32

2.3.1 - Jednání 32

2.3.2 - Přednášení stanovisek generálních advokátů 33

2.4 - Rozhodnutí a posudky 35

2.5. - Spory před Soudním dvorem týkající se mnohojazyčnosti 43

2.5.1 - Soulad mezi jazykovými zněními unijních aktů: *teorie acte clair* 43

2.5.2 - Spory týkající se jazykového režimu výběrových řízení a oznámení o volném pracovním místě 46

2.5.3 - Specifický případ jazykového režimu evropského patentu s jednotným účinkem 49

3. - Řízení mnohojazyčného systému na Soudním dvoře EU

3.1 - Uspořádání Generálního ředitelství pro mnohojazyčnost	52
3.2 - Činnosti Generálního ředitelství pro mnohojazyčnost	56
3.2.1 - Právníci-lingvisté	56
3.2.2 - Tlumočníci	59
3.2.3 - Typografičtí korektoři / jazykoví redaktoři	61
3.2.4 - Asistenti vedoucích pracovníků a sekretariáty	62
3.2.5 - Specifické profese	63
3.3 - Externí spolupracovníci	64
3.3.1 - Právníci-lingvisté a externí překladatelé	64
3.3.2 - Externí a konferenční tlumočníci	68
3.4 - Význam kvality právních překladů a tlumočení u Soudního dvora EU	69
3.4.1 - Kvalita právních překladů	69
3.4.2 - Kvalita tlumočení	73
3.5 - Nábor a průběžné vzdělávání	73
3.5.1 - Výběrová řízení, jejichž cílem je nábor úředníků	73
3.5.2 - Řízení pro výběr dočasných zaměstnanců	74
3.5.3 - Průběžné vzdělávání multilingvistů	74
3.6 - Racionalizace mnohojazyčnosti	77
3.6.1 - Jazyk, v němž se konají porady soudů	77
3.6.2 - Pivovní jazyky (překlad)	78
3.6.3 - Pilotní jazyk a jazyk „retour“ (tlumočení)	83
3.6.4 - Úspory překladů	86
3.6.5 - Mnohojazyčnost jako faktor délky řízení	89

4. - Překládat a tlumočit: strategie, metody a nástroje

4.1 - Právní překlad	93
4.1.1 - Právník-lingvista tváří v tvář překladu	96
4.1.2 - Specifika právních překladů pro Soudní dvůr EU	101
4.1.3 - Terminologické úvahy v právním kontextu	102

4.1.4 - Volba strategie, teleologický přístup	105
4.1.5 - Dialog mezi autory a překladateli	109
4.2 - Tlumočení jednání	111
4.2.1 - Zásady a pravidla tlumočení	111
4.2.2 - Výzvy specifické pro simultánní tlumočení u Soudního dvora EU	112
4.2.3 - Strategie a taktiky	114
4.2.4 - Příprava jednání	116
4.2.5 - Schopnosti a povinnosti tlumočnicka	117
4.2.6 - Zapojení řečníků	118
4.3 - Nástroje podpory mnohojazyčnosti	120
4.3.1 - Terminologie	120
4.3.2 - Mnohojazyčné vyhledávače	125
4.3.3 - Nástroje podpory překladu	126
4.3.4 - Nástroje podpory tlumočení	130
4.3.5 - Tlumočení projevů přednášených na dálku	131
4.3.6 - Tlumočení na dálku	132

5. - Jaká je budoucnost mnohojazyčnosti?

5.1 - Podmínky pro objevování a podporu talentů	135
5.2 - Jsou to výzvy krátkodobé, nebo dlouhodobé?	138
5.3 - Financování mnohojazyčnosti versus náklady, které by vznikly, kdyby mnohojazyčnosti nebylo	140
5.3.1 - Náklady na mnohojazyčnost	142
5.3.2 - Náklady, které by vznikly, kdyby mnohojazyčnosti nebylo	144
5.3.3 - Důsledky, které by nastaly, kdyby fungování Soudního dvora EU nebylo mnohojazyčné	145
5.3.4 - Decentralizace podpory řízení	148

Doslov	150
---------------	------------

Glosář	152
---------------	------------

„Láska k demokracii je láskou k rovnosti.“ –
Montesquieu, O duchu zákonů, 1748, Kniha V, Kapitola III

Úvodní slovo předsedy Koena Lenaertse

V počátcích evropské integrace se v rámci Soudního dvora Evropské unie používaly pouze čtyři jazyky. V současné době slyšíme v jednacích síních 24 úředních jazyků, do kterých se překládá valná většina rozhodnutí Soudního dvora a Tribunálu. Každý úřední jazyk má v rámci tohoto „jazykového koncertu“, jenž se vytvořil s postupným rozšiřováním Evropské unie, stejné postavení, a to na základě nařízení č. 1/58, které již 65 let upravuje jazykový režim unijních orgánů.

Tato zásada „rovnosti jazyků“, která odráží velkou jazykovou a kulturní rozmanitost, jejíž respektování je vyžadováno článkem 22 Listiny základních práv Evropské unie, je z hlediska provozu Soudního dvora Evropské unie neustálou výzvou a zároveň významnou předností jeho judikatury.

Pro zabezpečení dostupnosti soudních rozhodnutí ve všech 24 úředních jazycích Unie jsou totiž zapotřebí značné lidské a technické zdroje, což je ale „cena“ za zajištění transparentnosti a dostupnosti judikatury v rámci jednotlivých vnitrostátních právních řádů. Tato záruka je klíčová pro řádné fungování demokratického systému Unie a napomáhá k přibližování evropského soudnictví občanům, podnikům a orgánům veřejné správy všech 27 členských států.

Soudní dvůr Evropské unie může při plnění tohoto nesnadného úkolu počítat s neutuchajícím nasazením profesionálních tlumočnicků a překladatelů, kteří usilují o to, aby bylo unijní právo ve všech úředních jazycích Unie pojímáno jednotně, což přispívá k celkové konzistentnosti a kvalitě judikatury.

U příležitosti plánovaného slavnostního otevření zahrady Mnohojazyčnosti v blízkosti Soudního dvora Evropské v roce 2023 tato publikace z různých hledisek popisuje, jak tento unijní orgán slouží spravedlnosti ve všech 24 jazycích Unie s ohledem na různá omezení (zejména finanční a časová), kterým podléhá jeho činnost.

Na konci této publikace je uvedena celá řada úvah ohledně výzev a budoucnosti mnohojazyčnosti v kontextu globalizace a digitální revoluce. Cílem této publikace je rovněž vzdát hold všem, kteří každodenně – povětšinou v zákulisí – pracují na zajištění harmonického fungování této obdivuhodné multikulturní mozaiky.

1. - Mnohojazyčnost a rozmanitost

Mnohojazyčnost na Soudním dvoře EU – symbolika zahrady

Zahrada Mnohojazyčnosti přiléhající k Soudnímu dvoru EU, slavnostně otevřená dne 9. května 2023, navazuje na to, co již ve své architektuře ztělesňuje Justiční palác Evropské unie, tedy na snahu o transparentnost a přístupnost. Institucionální mnohojazyčnost, která občanům a právním subjektům umožňuje komunikovat se Soudním dvorem v jazyce nebo v některém z jazyků jejich země, je totiž jednou z podmínek snadného a transparentního přístupu ke spravedlnosti.

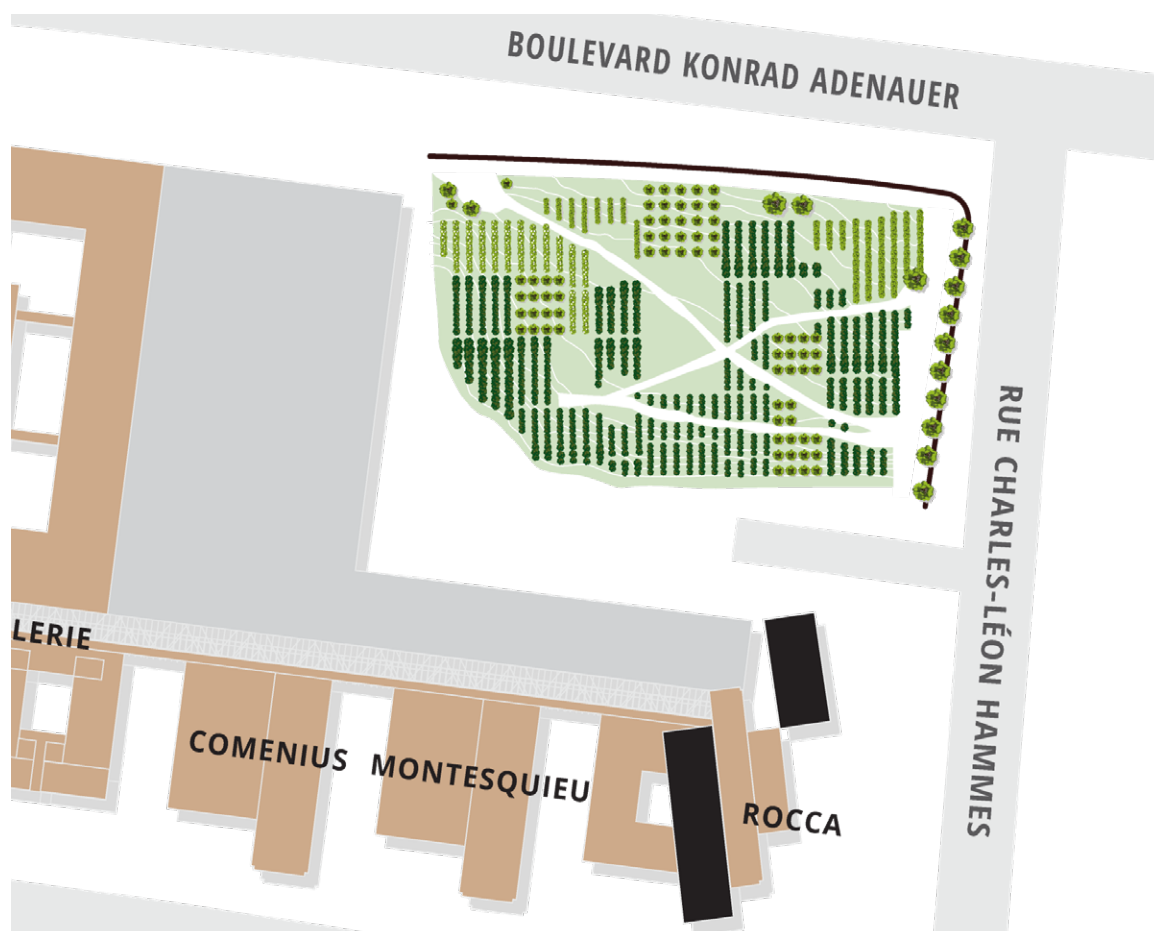
Zahrada Mnohojazyčnosti je výsledkem neustálé snahy o zhmotnění hodnot Soudního dvora EU přímo v místě, kde tento orgán sídlí, a zároveň shody okolností: v úpatí věží, které navrhl architekt Dominique Perrault, se uvolnila plocha o rozloze něco málo přes jeden hektar. Tato plocha, která zůstala prázdná poté, co byly z důvodu zchátralosti strženy někdejší budovy Evropské komise, tedy byla přetvořena na zahradu vyzdvihující mnohojazyčnost coby symbol rozmanitosti evropských kultur. Uspořádání zahrady a výběr druhů keřů, které jsou doplněny o kvetoucí a aromatické rostliny, odráží analogii mezi ochranou biologické rozmanitosti a respektem k jazykové identitě. Vysazen byl i Háj mnohojazyčnosti, který čítá tolik stromů, kolik je úředních jazyků Evropské unie, a opomenuta není ani lucemburština, tedy historický jazyk velkovévodství, kde Soudní dvůr EU sídlí.

Soudní dvůr EU, který používá 24 jazyků, při vytváření této zahrady úzce spolupracoval s lucemburskými orgány. Samo Lucembursko je vícejazyčnou zemí a horlivým zastáncem kulturní a jazykové rozmanitosti, která je vnímána jako živná půda. Přestože nás všudypřítomné zrychlování související s globalizací obchodu stále více tlačí k „efektivní jednojazyčnosti“, zahrada je důkazem inherentní a nezadatelné hodnoty mnohojazyčnosti. Pocta tedy je vzdána jak institucionální mnohojazyčnosti, která je zakotvena ve Smlouvách, tak vícejazyčnosti Lucemburska, která z této malé kosmopolitní země činí skutečnou „zahradu jazyků“.

Rovnost jazyků, respekt k jazykové identitě a bezplatný přístup ke spravedlnosti – to jsou hodnoty, které Soudní dvůr EU uplatňuje prostřednictvím mnohojazyčně vedených řízení a své judikatury. Soudní dvůr EU a jeho lucemburští partneři v oblasti politiky týkající se nemovitostí proto usilují o to, aby se zahrada Mnohojazyčnosti stala živoucím místem vyjadřujícím přírodní i kulturní rozmanitost. Jak připomenul Heinz

Wismann, historik filozofie a autor knihy *Penser entre les langues*¹, „principem života je diferenciací“, která stojí v protikladu vůči monokultuře i jednojazyčnosti.

Zahrada poskytuje v blízkosti Paláce nejen místo k odpočinku, ale také prostor ke kulturnímu vyžití – budou se zde pořádat různé akce ve znamení jazyků a rozmanitosti. Soudní dvůr EU, který se zasazuje o ochranu, zachování a podporu mnohojazyčnosti, se může jen těšit z toho, že se v jeho blízkosti nachází takový živoucí prostor inspirovaný pluralitou evropských kultur.

1 | Heinz Wismann, *Penser entre les langues*, Vydavatelství Albin Michel, Paříž, 2012.

V zahradě Mnohojazyčnosti tedy rezonují slova Olgy Tokarczuk, polské spisovatelky a nositelky Nobelovy ceny za literaturu za rok 2018. Překladatelům a tlumočnickům vzdala hold, když v roce 2019 prohlásila: „Překlad není pouhým převodem textu z jednoho jazyka do druhého nebo z jedné kultury do druhé, ale připomíná také zahradnickou techniku, při které se z původní rostliny odebere odnož a ta se naroubuje na jinou rostlinu, kde pouští nové výhonky, postupně sílí a vytváří větvení.“²

2 | Úryvek ze zahajovací konference IV. ročníku literárních setkání v Gdaňsku (Polsko), 2019.

1.1 - Význam mnohojazyčnosti v Evropské unii – *in varietate concordia*

Evropské národy spolu v posledních staletích, ba dokonce tisíciletích zápolily – chtivost jedněch využívala strachu a nevědomosti druhých, a to na úkor míru, prosperity a rovného přístupu národů a jednotlivců k příležitostem. Trauma vyvolané 2. světovou válkou přimělo národy, aby si uvědomily, jak nepostradatelnými se staly orgány pro dialog a spolupráci, a dokonce i pro regulaci. Proto vznikla Organizace spojených národů (OSN), která nahradila Společnost národů (LON), jež narazila na své limity.

Zvláště v Evropě vyvstala potřeba zřídit takové orgány a otcové evropských smluv měli tuto další vizi spočívající v hospodářské a politické integraci v rámci evropských národů. Usílovali nejen o to, aby nepřetržitě fungovaly orgány pro dialog, ale také o propojování jednotlivých zájmů a o neustálou komunikaci, díky nimž by byl jakýkoli náznak konfliktu zjevně kontraproduktivní. Bylo proto třeba odbourat vnitrostátní překážky a vymýcení hospodářského protekcionismu muselo jít ruku v ruce s potlačením protekcionismu myšlenkového.

Prvním krokem bylo uzavření smlouvy o Beneluxu v roce 1948, po němž v roce 1951 následovalo vytvoření jednotného trhu uhlí a oceli; současně s podpisem Smlouvy o Euratomu, kterou byl zaveden společný výzkum v oblasti atomové energie, pak na základě Římské smlouvy ze dne 25. března 1957 o založení Evropského hospodářského společenství (EHS)³ došlo k všeobecnému otevření trhů, které bylo doplňováno o stále širší svobody v oblasti pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu. Tyto zásadní kroky spolu se zavedením jednotné měny naplňovaly vizi míru v prosperitě. Všechny tyto změny musely být právně zaštitěny mezinárodními smlouvami a z organizačních důvodů legitimními orgány zřízenými ve Smlouvách.

Orgány spolupracovaly s členskými státy na stále intenzivnějším sbližování evropských národů – jedním z vrcholů tohoto úsilí přitom byla přímá volba poslanců Evropského parlamentu, k níž dochází od roku 1979. V každodenním životě evropských občanů se tyto změny stávaly čím dál hmatatelnějšími, a to až do té míry, že v současné době značná

3| Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství, podepsaná v Římě dne 25. března 1957, která vstoupila v platnost dne 1. ledna 1958.

část právních předpisů platných v členských státech vychází z evropské právní úpravy⁴. Působnost Evropské unie se postupně rozšířila na oblasti, které jsou součástí samotné podstaty občanství – např. na oblast základních práv, sociálních práv a politických práv.

Unie a její orgány tedy působí v ústředních oblastech každodenního života přibližně 450 milionů evropských občanů (po Brexitu) a ve snaze zachovat si svou legitimitu musí těmto občanům náležitě a zjevně naslouchat a neustále jim dokazovat, že se nenacházejí na okraji velkého celku, který lze jen zpovzdálí sledovat, nýbrž že jsou stejně jako ostatní občané a národy Evropy jeho součástí.

Evropská stavba je především kulturní a civilizační projekt, který se vyznačuje společnými hodnotami a rozmanitostí kulturních a v první řadě jazykových projevů. Jazyk je nástrojem komunikace, znakem identity a kulturním statkem. Nejenže jazyky definují osobní identitu, ale jsou také součástí společného dědictví.

Je tudíž zásadní, aby byl občan respektován ve všech aspektech své identity, ať už jde o identitu národní, náboženskou, filozofickou, etnickou, genderovou, politickou či jinou. K jazykům, které jsou pro identitu klíčové, je nutno přistupovat stejně, jinak by měli občané pocit, že jejich identita je respektována méně než identita jiných jazykových nebo národnostních společenství⁵, že jsou si v určitém smyslu „rovni méně“ než ostatní. Jazyková nerovnost může vést jedině k tomu, že se občan od orgánů a národního či

4] Političtí představitelé uváděli různé procentuální hodnoty – často přehnané, a to ve snaze vychválit, nebo naopak odsoudit míru zastoupení unijního práva v našich systémech. Taková kvantifikace ale ve skutečnosti není účelná, ani možná, a to zejména proto, že se v právních předpisech prolínají normy různého původu a neexistuje žádný referenční systém, který by umožňoval normy rozdělit dle jejich skutečného a trvalého právního dopadu.

5] Tato zásada je ostatně zakotvena v čl. 3 odst. 3 posledním pododstavci Smlouvy o Evropské unii (SEU), v němž je uvedeno: „[Unie] [r]espektuje svou bohatou kulturní a jazykovou rozmanitost a dbá na zachování a rozvoj evropského kulturního dědictví“, jakož i v článku 22 Listiny základních práv Evropské unie, který stanoví: „Unie respektuje kulturní, náboženskou a jazykovou rozmanitost“. Soudní dvůr ostatně míru, v jaké Unie klade důraz na mnohojazyčnost, pravidelně připomíná ve své judikatuře. V bodě 41 rozsudku velkého senátu ze dne 2. října 2018, C-73/17, Francie v. Parlament, [EU:C:2018:787](#), uvedl: „Parlament je tedy povinen v dané oblasti jednat s veškerou pozorností, přesností a veškerým nasazením, které taková odpovědnost vyžaduje (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 13. prosince 2012, Francie v. Parlament, C-237/11 a C-238/11, [EU:C:2012:796](#), bod 68), což znamená, že se parlamentní rozprava a hlasování musí zakládat na textu, který byl poslancům poskytnut včas a který byl přeložen do všech úředních jazyků Unie. Unie totiž klade důraz na mnohojazyčnost, jejíž význam je připomenut v čl. 3 odst. 3 čtvrtém pododstavci SEU (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 5. května 2015, Španělsko v. Rada, C-147/13, [EU:C:2015:299](#), bod 42, a ze dne 6. září 2017, Slovensko a Maďarsko v. Rada, C-643/15 a C-647/15, [EU:C:2017:631](#), bod 203)“.

evropského projektu jako celku odcizí. Právě na základě rovného přístupu funguje institucionální mnohojazyčnost, která je zárukou inkluze občanů a upevňuje mír národů. Stále více evropských občanů ovládá na různých úrovních více než jeden jazyk a tuto vícejazyčnost nelze než uvítat. Institucionální mnohojazyčnost je však více než jen to. Je vyvrcholením snahy zajistit, aby občané měli vždy přístup k informacím a mohli se obracet na orgány a dostávat odpovědi ve svém jazyce – to vše bez diskriminace. Každý občan má totiž právo používat vlastní jazyk, a i když ovládá jazyků více, jen zřídka jinému jazyku rozumí tak dokonale jako svému jazyku rodnému. Z analýzy, kterou v roce 2016 provedl Eurostat, vyplývá, že neexistuje žádný jazyk EU, kterým by hovořila většina obyvatelstva na velmi vysoké úrovni. Přibližně 20 % dospělých obyvatel je schopno komunikovat na takové úrovni v němčině, 16 % ve francouzštině, 14 % v italštině a 13 % v angličtině. Míra jazykové inkluze, kterou zajišťuje jednojazyčná komunikace v angličtině, se pohybuje mezi 13 a 45 % dospělých obyvatel všech 27 členských států. V případě trojjazyčného režimu (angličtina, francouzština a němčina) se tato míra pohybuje mezi 43 až 45 %. Plně mnohojazyčný režim naproti tomu umožňuje jazykovou inkluzi 97 až 99 % dospělého obyvatelstva⁶.

Toto právo každého občana je vyjádřeno v řadě aktů a svůj právní základ má v čl. 20 odst. 2 písm. d) Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU), který zní takto: „[o]bčané Unie mají [...] právo obracet se na orgány a poradní instituce Unie v jednom z jazyků Smluv a obdržet odpověď ve stejném jazyce“. Toto právo je pak provedeno v nařízení č. 1 o užívání jazyků v Evropském hospodářském společenství⁷ a v čl. 41 odst. 4 Listiny základních práv Evropské unie, podle něhož platí, že „[k]aždý se může písemně obracet na orgány Unie v jednom z jazyků Smluv a musí obdržet odpověď ve stejném jazyce“.

Díky mnohojazyčnosti může existovat koncept evropského občanství, který je pro mezikulturní dialog klíčový, neboť každého Evropana nabádá, aby považoval ostatní za sobě rovné spoluobčany. Dostupnost dokumentů ve všech úředních jazycích zajišťují v unijních orgánech odborníci na překlady (právníci-lingvisté a překladatelé).

6| The EU's approach to multilingualism in its own communication policy, [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU\(2022\)699648](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU(2022)699648) (září 2022); tisková zpráva: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_ATA\(2022\)733096](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_ATA(2022)733096) (říjen 2022).

7| Nařízení Rady č. 1 ze dne 15. dubna 1958 o užívání jazyků v Evropském hospodářském společenství (Úř. věst. 1958, 17, s. 385; Zvl. vyd. 01/01, s. 3; dále jen „nařízení 1/58“).

Tento požadavek se ze zřetele nevytratil ani průkopníkům evropské stavby – úřední jazyky Unie definuje a jejich používání upravuje hned první nařízení přijaté EHS, a sice nařízení 1/58, které je stále platné a do něhož byl převzat jazykový režim Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO). Článek 1 uvedeného nařízení, ve znění změn, které byly postupně prováděny po každém dalším přistoupení nového členského státu, stanoví, že „[ú]ředními a pracovními jazyky orgánů Unie jsou angličtina, bulharština, čeština, dánština, estonština, finština, francouzština, chorvatština, irština, italština, litevština, lotyštiny, maďarština, maltština, němčina, nizozemština, polština, portugalština, rumunština, řečtina, slovenština, slovinština, španělština a švédština“. Článek 2 zní takto: „[t]exty zasílané orgánům členským státem nebo osobou podléhající jurisdikci členského státu se sepisují v jednom z úředních jazyků dle volby odesílatele. Odpověď se podává v témže jazyce“. Článek 7 pak stanoví, že „[u]žívání jazyků v řízení před Soudním dvorem stanoví jeho jednací řád“. Kvaziústavní význam jazykového režimu vysvětluje, proč lze toto nařízení měnit pouze na základě jednomyslného souhlasu členských států – totéž platí i u ustanovení jednacího řádu Soudního dvora a Tribunálu Evropské unie, která se týkají jazykového režimu (články 36 až 42 jednacího řádu Soudního dvora a články 44 až 49 jednacího řádu Tribunálu). Tento zásadní význam potvrzují i článek 21 Listiny základních práv (zásada zákazu diskriminace na základě jazyka) a její článek 22 (zásada respektování mimo jiné i jazykové rozmanitosti), které do právního řádu Unie zakotvují zásadu jazykové rovnosti.

1.2 - Úřední jazyky Unie a úřední jazyky členských států

24 úředních jazyků Unie, jejichž výčet je uveden v nařízení 1/58, nelze zaměňovat s úředními jazyky členských států. Některé jazyky, jako například lucemburština (úřední jazyk Lucemburska vedle francouzštiny a němčiny), totiž nejsou úředními jazyky Unie.

Rada Evropské unie, v níž jsou zastoupeny všechny členské státy Unie, rozhoduje v tomto ohledu jednomyslně. Každý budoucí členský stát před vstupem do Unie určí, který jazyk chce v rámci Unie používat jako úřední jazyk. Veškeré následné změny – ať už se jedná o přidání nebo vypuštění úředního jazyka – musí jednomyslně schválit v rámci Rady všechny členské státy.

Seznam úředních jazyků se proto vyvíjí. Jazyky se přidávají v důsledku přistoupení dalších zemí, ale někdy také – jako je tomu v případě irštiny – v souvislosti s významem, jaký získal daný jazyk, který je sice v dotyčném členském státě úředním jazykem, ale v době přistoupení tohoto státu nebyl jedním z úředních jazyků Unie. Co se týče anglického jazyka, ten se navzdory vystoupení Spojeného království Velké Británie a Severního

Irska z Unie na předmětném seznamu nachází zejména proto, že je úředním jazykem ve dvou dalších členských státech: v Irsku a na Maltě.

V duchu inkluзивity byl přijat i čl. 55 odst. 1 SEU: „Tato smlouva, sepsaná v jediném vyhotovení v jazyce anglickém, bulharském, českém, dánském, estonském, finském, francouzském, chorvatském, irském, italském, litevském, lotyšském, maďarském, maltském, německém, nizozemském, polském, portugalském, rumunském, řeckém, slovenském, slovinském, španělském a švédském, přičemž všechna znění mají stejnou platnost, bude uložena v archivu vlády Italské republiky, která předá její ověřený opis všem vládám ostatních signatářských států.“ Totéž platí i pro čl. 24 čtvrtý pododstavec SFEU: „Každý občan Unie se může písemně obracet v jednom z jazyků uvedených v čl. 55 odst. 1 Smlouvy o Evropské unii na každý orgán nebo instituci, který je uveden v tomto článku nebo v článku 13 Smlouvy o Evropské unii, a má právo obdržet odpověď ve stejném jazyce.“

Z toho vyplývá, že se každý občan může obracet na unijní orgány v úředním jazyce dle svého uvážení a má právo obdržet od těchto orgánů odpověď ve stejném jazyce⁸. Veškerá unijní právní úprava s obecnou působností se zveřejňuje v *Úředním věstníku Evropské unie* ve všech úředních jazycích. To potvrdil Soudní dvůr například ve věci C-108/01, když rozhodl, že „požadavek právní jistoty [...] vyžaduje, aby právní úprava Společenství umožnila dotčeným osobám přesně se seznámit s rozsahem povinností, které jim ukládá“, a přitakal tedy argumentu žalovaných, podle něhož „působnost a účinek právní úpravy Společenství musí být jasné a pro jednotlivce předvídatelné, protože jinak by byla porušena zásada právní jistoty a transparentnosti. Vydané předpisy musí dotčeným osobám umožnit přesně rozpoznat rozsah povinností, které jim přísluší. Nezveřejnění aktu brání tomu, aby povinnosti stanovené tímto aktem byly uloženy jednotlivci. Kromě toho povinnost uložená právem Společenství musí být snadno dostupná v jazyce členského státu, kde má být uplatňována“⁹.

8| Isabelle Pingel, „Le régime linguistique de l'Union européenne. Enjeux et perspectives“, *Revue de l'Union européenne*, červen 2014, s. 328 až 330.

9| Rozsudek ze dne 20. května 2003, Consorzio del Prosciutto di Parma a Salumificio S. Rita SpA, C-108/01, [EU:C:2003:296](#), body 85 a 89.

Ve všech úředních jazycích se zveřejňuje i judikatura Soudního dvora EU, a to ve *Sbírce soudních rozhodnutí*¹⁰.

Smlouvy jsou uzavřeny ve všech úředních jazycích a sekundární právní předpisy jsou závazné v každém z těchto jazyků; je tím podmíněna jejich použitelnost.

Právní mnohojazyčnost – artistická disciplína a naléhavý požadavek

Zachování mnohojazyčnosti ve snaze respektovat potřeby i identitu občanů a členských států vyžaduje nejen vhodné prostředky, ale představuje i neustálý myšlenkový proces¹¹.

Unie je totiž unií založenou na právu a toto právo musí být pro všechny stejné, a pro všechny tedy musí mít navzdory množství jazyků a rozmanitosti právních systémů srozumitelné právní účinky¹². Směrnice a nařízení musí být bez ohledu na to, ve kterém jazyce byly sepsány, možné chápat ve všech jazycích a ve všech národních systémech stejně¹³. Právní koncepty ovšem v jednotlivých právních systémech stejné nejsou¹⁴. Některé koncepty existují pouze v jednom právním systému nebo v několika z nich a v ostatních svůj ekvivalent postrádají. Jiné koncepty sice existují ve všech právních systémech, ale nemají zcela stejný význam, ať už proto, že se liší svým obsahem, nebo proto, že mají širší, či užší rozsah¹⁵. Proto je jejich překlad obtížný, nebo dokonce

10| Od odchylky týkající se irského jazyka se postupně upouštělo a zcela byla zrušena ke dni 31. prosince 2021 [viz nařízení Rady (EU, Euratom) 2015/2264 ze dne 3. prosince 2015, kterým se prodlužují a postupně zrušují dočasná odchylná opatření od nařízení č. 1/58 (Úř. věst. 2015, L 322, s. 1)].

11| Dorina Irimia, „Pour une nouvelle branche de droit? La traduction juridique, du droit au langage“, *Revue Études de linguistique appliquée (ELA)*, č. 183, 2016, s. 329 až 341.

12| Sylvie Monjean-Decaudin, „La juritraductologie, où en est-on en 2018?“, Collectif, *La traduction juridique et économique. Aspects théoriques et pratiques*, Classiques Garnier, s. 17 až 31.

13| Viz například Christoph Sobotta, „Die Mehrsprachigkeit als Herausforderung und Chance bei der Auslegung des Unionsrechts. Praktische Anmerkungen aus der Perspektive des Kabinetts einer Generalanwältin“, *Zeitschrift für Europäische Rechtslinguistik (ZERL)*, 2015.

14| Caroline Reichling, „Terminologie juridique multilingue comparée“, v Cristina Mauro, Francesca Ruggieri (ed.), *Droit pénal, langue et Union européenne, kolekce Droit de l'Union européenne – Colloques*, Vydavatelství Bruylant, Brusel, 2012.

15| Výraz „crime“ (trestný čin) zahrnuje v anglickém právu mnohem širší škálu jednání porušujících trestněprávní předpisy než například v právu francouzském nebo belgickém, takže i takové běžné se vyskytující slovo je ve skutečnosti právníkům „falešným přítelem“ neboli „zrádným slovem“.

nemožný¹⁶. Jeden výraz v určitém jazyce nadto může v jiných jazycích a právních řádech zahrnovat více pojmů¹⁷. Barbara Cassin z Académie française (Francouzská akademie) navrhuje, „aby se za ‚nepřeložitelné‘ nepovažovalo to, co se nepřekládá, nýbrž to, co se (ne)překládá nepřestává. Tyto známky odlišnosti – poznámky překladatelů pod čarou – jsou znakem inteligence. [...] Překládání je schopnost pracovat s odlišnostmi, což je právě to, co jako občané, jako Evropané, potřebujeme.“¹⁸

Navzdory těmto překážkám žonglují překladatelé, právníci-lingvisté a tlumočníci se všemi koncepty a zajišťují, aby akty a jejich účinky byly ve všech státech chápány stejně. Občas proto musí být vytvořeny právní novotvary nebo použity výrazy, které sice odpovídají určitému konceptu v právu vnitrostátním, ale v právu unijním mají samostatný význam¹⁹. Jazykoví pracovníci se tedy neustále – a to často za situace, kdy dotčený jazyk ani dotčené právo nenabízí přesné ekvivalenty – snaží vytvořit nejen překlad, ale také prostředek, díky němuž lze v každé situaci pochopit konkrétní právní účinky, a zachovávají přitom průřezovou a diachronickou terminologickou soudržnost²⁰.

16| Neřekl snad slavný Umberto Eco, že umění překladu v obecné rovině spočívá v tom, že „je řečeno téměř totéž“?

17| Německý výraz Vertrag může v češtině znamenat „smlouva“ (v oblasti soukromého práva) nebo „úmluva“ (v oblasti mezinárodního práva).

18| Barbara Cassin, „La langue de l'Europe?“, svazky 160 a 161, č. 2–3, Vydavatelství Belin, Po&sie, 2017, s. 154 až 159, 2017.

19| Typickým pojmem unijního práva je například výraz „užitečný účinek“; autonomními pojmy unijního práva jsou například pojmy „přímý účinek“ (rozsudek ze dne 5. února 1963, van Gend & Loos, 26/62, [EU:C:1963:1](#), s. 3) nebo „pracovník“ (rozsudek ze dne 19. března 1964, Unger, 75/63, [EU:C:1964:19](#), s. 347).

20| Thierry Fontenelle, „La traduction au sein des institutions européennes“, *Revue française de linguistique appliquée*, svazek xxi, č. 1, 2016, s. 53 až 66.

Mnohojazyčnost a vícejazyčnost

Pojmy „mnohojazyčnost“ a „vícejazyčnost“ definovala Rada Evropy ve Společném evropském referenčním rámci pro jazyky (CEFR).

Pokud se budeme těmito definicemi pro účely této publikace volně inspirovat, výraz „mnohojazyčnost“ lze chápat jako koexistenci několika jazyků v rámci jedné instituce – ať už jde o stát, jako je například Belgie nebo Švýcarsko, nebo o mezinárodní organizaci, jakou je například Evropská unie, nebo dokonce o veřejnoprávní či soukromoprávní společnost.

„Vícejazyčnost“ je naproti tomu ve zmíněném referenčním rámci chápána jako schopnost jednotlivce rozšiřovat své jazykové znalosti v kulturním kontextu, od jazyka své rodiny přes jazyk dané sociální skupiny až k jazyku jiných skupin nacházejících se mimo rámec jeho rodiny. Člověk, který mluví, byť nedokonale, několika jazyky, je vícejazyčný.

A právě v tomto smyslu je třeba chápat slova současného vedoucího soudní kanceláře Soudního dvora Alfreda Calot Escobara, který napsal:

„Dokázala Evropa vynalézt jazyk, který by nebyl umělým dialektem? Umberto Eco, který se domníval, že jazykem Evropy je překlad, by odpověděl, že toho dosáhla právě touto cestou. Zmíněné tvrzení je ale třeba poopravit: jazykem Evropy je mnohojazyčnost, tedy respektování zásady rovnosti všech úředních jazyků, která je nejen důsledkem toho, že Unie uznává zásadu rovnosti mezi členskými státy a respektuje jejich národní identitu, ale také základní podmínkou evropského občanství. Nepochybně by bylo možno dodat, že spíše než překlad je jazykem Evropy i vícejazyčnost, tedy schopnost vyjadřovat se v mnohojazyčném prostředí v několika zastoupených jazycích, a propojit tak vzájemně tyto jazyky i kultury, které tyto jazyky zprostředkovávají.“²¹

21 | Alfredo Calot Escobar, „Le multilinguisme à la Cour de justice de l'Union européenne: d'une exigence légale à une valeur commune“, *Le multilinguisme dans l'Union européenne*, pod vedením Isabelle Pingel, Vydavatelství Pedone, Paříž, 2015, s. 55 až 71.

2. - Mnohojazyčnost jako klíčový aspekt řízení před soudy Evropské unie

Právní mnohojazyčnost coby funkční požadavek u Soudního dvora EU

Mnohojazyčnost je v rámci svého každodenního uplatňování nejen právním, ale především také funkčním požadavkem. Soudní dvůr EU musí v rámci plnění svých úloh ovládat všechny úřední jazyky a zajistit účinné fungování mnohojazyčnosti ve své každodenní organizaci²². Soudní dvůr EU má tedy možnost proměnit tento normativní rozměr ve společnou hodnotu, která prostupuje celým orgánem.

2.1 - Mnohojazyčnost coby nedílná součást řízení

Jazykový režim Soudního dvora EU, jak je vymezen v jednacích řádech Soudního dvora a Tribunálu, zaručuje mnohojazyčný přístup ke spravedlnosti. Jednací jazyk jednotlivých věcí totiž v řízeních o předběžné otázce vedených před Soudním dvorem určují předkládající soudy a v řízeních o přímých žalobách vedených před oběma soudy žalobci: jde o jazyk, v němž je podán návrh na zahájení řízení. Pokud řízení zahajují orgány Evropské unie, které nemají vlastní jazyk, jelikož jazyky těchto orgánů jsou všechny jazyky vyjmenované v článku 1 nařízení 1/58, návrh na zahájení řízení – a to žalobu nebo kasační opravný prostředek – sepisují v jazyce žalovaného bez ohledu na to, zda se jedná o fyzickou osobu, právnickou osobu nebo členský stát.

Jednacím jazykem tedy může být kterýkoli z úředních jazyků Evropské unie²³. V tomto jazyce musí být v zásadě sepsány všechny spisy účastníků řízení a daný jazyk je i jazykem jednání. V tomto jazyce je konečně vyhotoveno i rozhodnutí, jímž se končí řízení, které podepisuje soudní kolegium.

Z toho plyne, že Soudní dvůr EU musí být neustále připraven zabezpečit, aby byly doručené procesní písemnosti co nejrychleji přeloženy do jazyka, který ovládá soudní kolegium, aby konferenční tlumočníci přítomní na jednání byli schopni zajistit tlumočení

22| Hubert Legal, „La traduction dans les juridictions multilingues: le cas de la Cour de justice des Communautés européennes“, v *Langues et procès*, pod vedením Marie Cornu a Marie-Eugénie Laporte-Legeais, Droit & Sciences sociales, LGDJ-Lextenso, Poitiers, 2015, s. 143 až 147.

23| Jednací řád Soudního dvora, kapitola 8, nadepsaná „Jazykový režim“, článek 36 a následující, a jednací řád Tribunálu, hlava II, nadepsaná „Jazykový režim“, článek 44 a následující.

z jednacího jazyka do ostatních jazyků, v nichž se na jednání hovoří, a do jazyků, které ovládají členové soudního kolegia, a naopak, a aby byli k dispozici právníci-lingvisté, kteří přeloží rozhodnutí přijaté soudním kolegiem do jednacího jazyka, aby mohlo být skutečně přijato²⁴.

Vícejazyčnost je na Soudním dvoře EU všeobecnou realitou – nelze zde nalézt nikoho, kdo by nemluvil několika jazyky. Mnohojazyčnost soudní činnosti a orgánu jako celku je ovšem něco jiného (*viz bod 1.2*) – její uplatňování zajišťuje především Generální ředitelství pro mnohojazyčnost (GŘM), které zajišťuje právní překlady a tlumočení. Mnohojazyčnost ovšem zajišťuje i řada dalších služeb, které se v rámci své činnosti a v rozsahu, ve kterém jim to umožňují dostupné prostředky, snaží mnohojazyčnost a koexistenci více právních systémů zabezpečit v co největší možné míře – jde například o Ředitelství komunikace, obě soudní kanceláře či Ředitelství pro výzkum a dokumentaci (ŘVD). V posledně uvedených službách ostatně pracují osoby, které mají jak právnickou, tak jazykovou kvalifikaci.

Jak je vidět, mnohojazyčnost prostupuje veškerou činností Soudního dvora EU a dostupnost dostatečného množství vhodných zdrojů pro překlady a tlumočení, jazykového pokrytí a kvality je rozhodující pro to, aby soudní řízení vůbec mohlo probíhat. Jinými slovy, právní mnohojazyčnost již není pouze bohatstvím a hodnotou. Je to právní a funkční požadavek, jelikož podle jednacích řádů jde o neopominutelný prostředek, který je klíčovým aspektem každého řízení²⁵.

2.2 - Písemná část řízení

Každé řízení – ať už se jedná o řízení o předběžné otázce, o přímé žalobě, o kasačním opravném prostředku nebo o posudku podle čl. 218 odst. 11 SFEU – má písemnou část.

24| Právníci-lingvisté překládají rozhodnutí za účelem zveřejnění i do ostatních úředních jazyků; to neplatí, pokud se dotčené rozhodnutí nezveřejňuje ve *Sbírce soudních rozhodnutí* z důvodu úspory nákladů v rámci politiky selektivního zveřejňování uplatňované Soudním dvorem EU.

25| Marc-André Gaudissart, „Le régime et la pratique linguistiques de la Cour de justice des Communautés européennes“, *Cahiers du Collège d'Europe*, č. 10, vydavatelství Peter Lang, Brusel, 2010, s. 137. I když byl tento článek sepsán před tím, než vstoupila v platnost Lisabonská smlouva, zásadní myšlenky a popis mnohojazyčnosti v rámci řízení, které jsou v něm obsaženy, jsou stále aktuální.

2.2.1 - Řízení o předběžné otázce

Řízení o předběžné otázce je klíčovým nástrojem spolupráce mezi vnitrostátními soudy a unijními soudy, který umožňuje zajistit jednotné uplatňování unijního práva. Jedná se o neustále probíhající dialog s vnitrostátními soudci, kteří mají pochybnosti o platnosti určitého aktu nebo o výkladu unijního práva. Toto řízení, které je v současné době upraveno v článku 267 SFEU²⁶, hrálo ve vývoji unijního práva zásadní roli – v rozsáhlé sérii základních rozsudků byla zakotvena řada práv a povinností občanů, přičemž existence těchto práv byla často potvrzena při následných revizích Smluv. Bez ohledu na to, zda vnitrostátní soud rozhoduje v posledním stupni, platí, že má-li za to, že jeden nebo více důvodů neplatnosti aktu sekundárního unijního práva namítaných účastníky řízení nebo popřípadě uplatněných bez návrhu jsou opodstatněné, je povinen přerušit řízení a předložit Soudnímu dvoru žádost o rozhodnutí o předběžné otázce směřující k posouzení platnosti²⁷. Kromě toho je třeba uvést, že vnitrostátní soud, který má pochybnosti o výkladu unijního práva, Soudnímu dvoru může předložit jednu nebo více předběžných otázek; pokud ale tento vnitrostátní soud rozhoduje v posledním stupni, učinit tak musí. Důvod je jasný. Je nemyslitelné, aby judikatura nejvyšších soudů členského státu odporovala unijnímu právu a zakládala překážku věci pravomocně rozsouzené bez možnosti takové rozhodnutí právně napadnout.

Je třeba poznamenat, že v době dokončování této publikace, tj. začátkem roku 2023, byl Radě předložen návrh na změnu Protokolu č. 3 o statutu Soudního dvora Evropské unie, která by umožnila přenést na Tribunál Evropské unie pravomoc rozhodovat v některých řízeních o předběžné otázce. Jednalo by se o žádosti spadající výlučně do jedné nebo více následujících zvláštních oblastí: společný systém daně z přidané hodnoty; spotřební daně; celní kodex a sazební zařazení zboží do kombinované nomenklatury; náhrady a pomoc cestujícím; systém pro obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů.

Každá žádost podávaná na základě článku 267 Smlouvy o fungování Evropské unie by se však i nadále předkládala Soudnímu dvoru. Soudní dvůr by poté, co by ověřil, že žádost o rozhodnutí o předběžné otázce spadá výlučně do jedné nebo více těchto oblastí, předal tuto žádost Tribunálu.

26| Viz jednací řád Soudního dvora, hlava III, nadepsaná „Řízení o předběžné otázce“, článek 93 a následující.

27| Rozsudek ze dne 10. ledna 2006, IATA a ELFAA, C-344/04, [EU:C:2006:10](#), bod 30 (rovněž viz tiskovou zprávu č. 1/06).

Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, návrh na zahájení řízení

Řízení o předběžné otázce se zahajuje rozhodnutím – podle okolností buď usnesením, nebo rozsudkem – vnitrostátního soudu, kterým se Soudnímu dvoru předkládá otázka týkající se platnosti nebo výkladu unijního práva. Tato žádost o rozhodnutí o předběžné otázce je sepsána v jazyce vnitrostátního soudu a je určující pro to, který jazyk bude jednacím jazykem. Pokud Soudní dvůr EU rozhodne o spojení²⁸ věcí s různými jednacími jazyky, jednacími jazyky budou všechny tyto jazyky.

Jakmile je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce zapsána do rejstříku soudní kanceláře Soudního dvora, je zaslána službám, které se budou podílet na řízení, kabinetu předsedy, ŘVD a samozřejmě i službě pro právní překlady²⁹. Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce – nebo její shrnutí vyhotovené službou pro právní překlady podle článku 98 jednacího řádu Soudního dvora – totiž musí být přeložena do ostatních úředních jazyků. Soudní kancelář ji následně doručí nejen účastníkům vnitrostátního řízení, ale také všem členským státům, Evropské komisi a případně i orgánu, instituci nebo jinému subjektu Unie, který přijal akt, jehož platnost nebo výklad je předmětem sporu, a jedná-li se o některou z oblastí působnosti Dohody o Evropském hospodářském prostoru (EHP), také státům, které jsou stranami této Dohody, a Kontrolnímu úřadu ESVO³⁰. Zejména vnitrostátní orgány přitom potřebují verzi žádosti v jazyce, který dokonale ovládají, a to proto, aby mohly za co nejpríznivějších podmínek a ve stanovené lhůtě (dva měsíce) uplatnit své právo předložit písemné vyjádření a následně vystoupit na jednání. Překlad této žádosti nebo jejího shrnutí ze zdrojového jazyka do všech ostatních úředních jazyků Unie tedy zajišťuje služba pro právní překlady, a to zpravidla ve lhůtě 20 pracovních dní. Vzhledem k tomu, že žádost o rozhodnutí o předběžné otázce lze podat v kterémkoli z 24 úředních jazyků Unie, musí být služba pro právní překlady schopna zvládnout 552 možných jazykových kombinací (24 x 23 jazyků). Ačkoli se žádosti o rozhodnutí

28| Článek 54 jednacího řádu Soudního dvora a článek 68 jednacího řádu Tribunálu.

29| Marjolaine Roccati, „Translation and Interpretation in the European Reference for a Preliminary Ruling“, *Études de linguistique appliquée (ELA)*, svazek 183, č. 3, 2016, s. 297 až 307.

30| Viz článek 23 Protokolu o statutu Soudního dvora Evropské unie. Je třeba rovněž poznamenat, že v případě žádostí projednávaných v naléhavém řízení o předběžné otázce (článek 107 jednacího řádu Soudního dvora) platí, že písemné vyjádření může předložit pouze členský stát předkládajícího soudu; ostatní členské státy mohou své argumenty přednést na jednání, které se v takových řízeních musí vždy konat.

o předběžné otázce v praxi překládají i z maltštiny a z irštiny³¹, do těchto jazyků se v současné době nepřekládají, neboť dotyčné země mohou vycházet z verze v anglickém jazyce, který je v obou těchto státech úředním jazykem. Je třeba poukázat na to, že kromě samotné žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce překládá služba pro právní překlady do všech úředních jazyků, a to včetně irského a maltského jazyka, i sdělení obsahující položené otázky, které se zveřejňuje v *Úředním věstníku*. Do těchto jazyků se překládá i rozhodnutí, jímž se končí řízení, a v *Úředním věstníku* se o něm rovněž zveřejňuje sdělení.

Vyjádření

Strany, které mají právo předložit písemné vyjádření, tak mohou učinit ve lhůtě dvou měsíců. Jedná se o účastníky původního řízení probíhajícího před předkládajícím vnitrostátním soudem a s výjimkou naléhavého řízení o předběžné otázce (*viz bod 2.2.4*) o další zúčastněné ve smyslu článku 23 statutu Soudního dvora Evropské unie, tedy členské státy, Komisi, a případně orgán, instituci nebo jiný subjekt Unie, který přijal akt, jehož platnost nebo výklad je předmětem dané věci. V případech uvedených v článku 267 SFEU to mohou být i státy, které jsou stranami Dohody o EHP a nejsou členskými státy, a Kontrolní úřad ESVO, jedná-li se o některou z oblastí působnosti zmíněné dohody. Písemná vyjádření mohou předložit i třetí státy, a to pokud dohoda týkající se určité oblasti uzavřená mezi Radou Evropské unie a jedním nebo více třetími státy stanoví, že tyto státy mají právo předkládat spisy účastníků řízení nebo vyjádření, pokud soud členského státu požádá Soudní dvůr o rozhodnutí o předběžné otázce spadající do oblasti působnosti dohody³².

Vyjádření se doručují stejným stranám jako žádost o rozhodnutí o předběžné otázce. Jsou sepsána v některém z úředních jazyků Unie a služba Soudního dvora pro právní překlady je nepřekládá do všech úředních jazyků, ale pouze do jazyka, který ovládají všichni členové Soudního dvora, a sice jazyka, v němž se konají porady, tedy francouzštiny (*viz bod 3.6.1*). Pokud nejsou sepsána v jednacím jazyce, překládají se i do tohoto jazyka. Může nastat několik možných scénářů:

31 | První žádost o rozhodnutí o předběžné otázce v irském jazyce podal v roce 2020 Ard-Chúirt (Vrchní soud, Irsko). Tato věc, o níž Soudní dvůr rozhodl rozsudkem ze dne 17. března 2021, An tAire Talmhaíochta Bia agus Mara a další, [EU:C:2021:207](#) (viz rovněž tiskovou zprávu č. 42/21), se týkala zejména práva získat informace ve vlastním jazyce. Konkrétně se jednalo o informace uvedené na obalu veterinárních léčivých přípravků.

32 | Viz čl. 23 čtvrtý pododstavec Protokolu o statutu Soudního dvora Evropské unie.

Vyjádření účastníků původního řízení z členského státu předkládajícího soudu a orgánů v jednacím jazyce

Vyjádření účastníků původního řízení musí být vždy sepsána v jednacím jazyce. Proto se musí pro interní potřeby Soudního dvora přeložit pouze do francouzštiny. Tato vyjádření se doručují všem ostatním zúčastněným stranám v jednacím jazyce a ve francouzském jazyce. Vyjádření Komise a všech ostatních orgánů se předkládají v jednacím jazyce, přičemž v souladu s čl. 57 odst. 3 jednacího řádu Soudního dvora se k nim přikládá překlad do francouzského jazyka.

Vyjádření ostatních zúčastněných stran v jiném než jednacím jazyce

Některé zúčastněné strany mají tu výsadu, že mohou některá podání předkládat v jiném než jednacím jazyce (čl. 38 odst. 4 až 6 jednacího řádu Soudního dvora). To platí zejména pro členské státy, které mohou v řízeních o předběžné otázce předkládat vyjádření ve vlastním jazyce. Tato vyjádření tedy musí být přeložena, a to nejen do jednacího jazyka, ale pro potřeby Soudního dvora také do francouzštiny. Tyto překlady provádí služba Soudního dvora EU pro právní překlady. Je totiž nezbytné, aby se členské státy mohly se Soudním dvorem podělit o svoji právní analýzu žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, neboť ve věci bude vydáno rozhodnutí, které bude zakládat překážku věci vyložené a bude pro zákonodárnou, výkonnou i soudní moc uvedených členských států závazné.

Počet jazyků objevujících se v řízení bývá často významným ukazatelem toho, jaký mají členské státy na dané věci zájem.

V jiném úředním jazyce, než je jednacím jazyk, mohou být v případech uvedených v čl. 23 čtvrtém pododstavci statutu Soudního dvora Evropské unie předložena také vyjádření států, které jsou stranami Dohody o EHP, nebo třetích států. I tato vyjádření překládá pro účely vyřízení dané věci služba Soudního dvora EU pro právní překlady do jednacího jazyka a do francouzštiny.

Služba pro právní překlady se snaží vyjádření v řízeních o předběžné otázce přeložit do dvou měsíců ode dne jejich předložení tak, aby všechny překlady nezbytné pro posouzení dané věci byly k dispozici do dvou měsíců od ukončení písemné části řízení, k němuž dochází při předložení posledního vyjádření ve věci.

2.2.2 - Řízení o přímých žalobách a o kasačních opravných prostředcích

O přímých žalobách rozhoduje Soudní dvůr i Tribunál³³.

Soudní dvůr rozhoduje o přímých žalobách v následujících případech:

- žaloba pro nesplnění povinnosti, kterou podává buď Komise, nebo vzácněji členský stát, umožňuje Soudnímu dvoru kontrolovat, zda členské státy dodržují povinnosti, které pro ně vyplývají z unijního práva. Pokud Soudní dvůr shledá, že k nesplnění povinností dochází, je stát povinen toto nesplnění neprodleně ukončit. Pokud Soudní dvůr poté, co mu Komise danou věc znovu předloží, shledá, že dotýčný členský stát nevyhověl jeho rozsudku, může mu uložit zaplacení paušální částky nebo penále. Pokud však Komisi nejsou sdělena opatření provádějící určitou směrnici, Soudní dvůr může na návrh Komise uložit dotýčnému členskému státu peněžitou sankci již ve fázi prvního rozsudku o nesplnění povinnosti³⁴;
- žalobou na neplatnost podanou u Soudního dvora může členský stát žalovat Evropský parlament nebo Radu (to však neplatí v případě aktů Rady týkajících se státní podpory, dumpingu a prováděcích pravomocí) nebo jeden unijní orgán může žalovat jiný orgán, a to s cílem dosáhnout zrušení určitého aktu³⁵ orgánu, instituce nebo jiného subjektu Unie. O všech ostatních žalobách tohoto typu, zejména o žalobách podaných jednotlivci, rozhoduje v prvním stupni Tribunál³⁶;
- žaloba pro nečinnost umožňuje přezkoumat legalitu nečinnosti orgánů, institucí nebo jiných subjektů Unie. Je-li zjištěno, že nečinnost je protiprávní, musí dotčený orgán přijmout náležitá opatření a nečinnost ukončit. Příslušnost k rozhodování

33| Viz jednací řád Soudního dvora, hlava IV, nadepsaná „Přímé žaloby“, článek 119 a následující, a jednací řád Tribunálu, hlava III, nadepsaná „Přímé žaloby“, článek 50 a následující.

34| Viz články 258 až 260 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU).

35| Zejména nařízení, směrnice, rozhodnutí.

36| Viz článek 263 SFEU, jakož i čl. 256 odst. 1 SFEU a článek 51 Protokolu o statutu Soudního dvora Evropské unie.

o žalobě pro nečinnost je rozdělena mezi Soudní dvůr a Tribunál podle stejných kritérií jako v případě žalob na neplatnost³⁷;

- kasačním opravným prostředkem se lze u Soudního dvora domáhat zrušení rozsudku nebo usnesení Tribunálu; důvody kasačního opravného prostředku se přitom musí omezovat na právní otázky. Pokud to soudní řízení dovoluje, může Soudní dvůr ve sporu vydat sám rozhodnutí. V opačném případě vrátí věc Tribunálu, který je rozhodnutím Soudního dvora vydaným v rámci řízení o kasačním opravném prostředku vázán³⁸. Řízení o kasačním opravném prostředku dále nebude konkrétněji rozebíráno, jelikož probíhá – a to i pokud jde o provádění překladů a jejich rozesílání – stejně jako řízení o přímých žalobách.

Tribunál rozhoduje o následujících přímých žalobách:

- žaloby podané fyzickými nebo právníckými osobami, které směřují ke zrušení aktů orgánů, institucí nebo jiných subjektů Unie, jež jsou jim určeny nebo se jich bezprostředně a osobně dotýkají, a nařizovacích aktů, které se jich bezprostředně dotýkají a nevyžadují přijetí prováděcích opatření, a žaloby podané týmiž osobami, které směřují ke konstatování nečinnosti těchto orgánů, institucí nebo jiných subjektů³⁹;
- žaloby podané členskými státy proti Komisi, jakož i žaloby podané členskými státy proti Radě, které se týkají aktů přijatých v oblasti státních podpor, opatření na ochranu obchodu (dumpingu) a aktů, kterými Rada vykonává prováděcí pravomoci⁴⁰;
- žaloby na náhradu škody způsobené orgány, institucemi nebo jinými subjekty Unie nebo jejich zaměstnanci;

37| Viz článek 265 a čl. 256 odst. 1 SFEU, jakož i článek 51 Protokolu o statutu Soudního dvora Evropské unie.

38| Viz články 56 až 58 a článek 61 Protokolu o statutu Soudního dvora Evropské unie. Viz rovněž hlava V jednacího řádu Soudního dvora týkající se „Kasačního opravného prostředku“.

39| Viz články 263 a 265 SFEU.

40| Viz článek 51 Protokolu o statutu Soudního dvora Evropské unie.

- žaloby na základě smluv uzavřených Uníí, v nichž je výslovně stanovena pravomoc Tribunálu;
- žaloby v oblasti duševního vlastnictví směřující proti Úřadu Evropské unie pro duševní vlastnictví (EUIPO) a Odrůdovému úřadu Společenství (CPVO);
- spory mezi unijními orgány a jejich zaměstnanci týkající se pracovních vztahů a sociálního zabezpečení⁴¹.

Proti rozhodnutím Tribunálu lze ve lhůtě dvou měsíců podat k Soudnímu dvoru kasační opravný prostředek omezený na právní otázky⁴².

Žaloba – návrh na zahájení řízení

Návrhem na zahájení řízení o přímé žalobě je žaloba (nebo může být řízení zahájeno kasačním opravným prostředkem), přičemž jazyk, ve kterém je tato žaloba sepsána, se *ipso facto* stává jednacím jazykem⁴³. Ihned poté, co je žaloba předložena kanceláři dotyčného soudu, se doručí žalovanému a předá se službě pro právní překlady, která vyhotoví její znění v jazyce, v němž se konají porady. V ojedinělých případech, kdy podává přímou žalobu jeden členský stát proti jinému členskému státu⁴⁴, je třeba

41 | Viz články 268, 270 a 272 SFEU.

42 | Viz články 56 až 58 Protokolu o statutu Soudního dvora Evropské unie a článek 167 a následující jednacího řádu Soudního dvora (hlava V, nadepsaná „Kasační opravný prostředek proti rozhodnutím Tribunálu“).

43 | Jednotlivci a členské státy podávají žaloby v jazyce dle svého uvážení; orgány, instituce a jiné subjekty Unie žaloby podávají v jazyce žalovaného.

44 | O takový případ se jednalo v choulostivé věci Maďarsko v. Slovensko, C-364/10, [EU:C:2012:630](#), ve které bylo rozhodnuto rozsudkem ze dne 16. října 2012 (viz rovněž tiskovou zprávu č. 131/12), ve věci Slovinsko v. Chorvatsko, C-457/18, [EU:C:2020:65](#), ve které bylo rozhodnuto rozsudkem ze dne 31. ledna 2020 (viz rovněž tiskovou zprávu č. 9/20), nebo ve věci C-121/21 R, Česká republika v. Polsko, v níž byla v květnu a září 2021 vydána dvě usnesení místopředsedkyně Soudního dvora (viz rovněž tiskové zprávy č. 89/21, 159/21 a 23/22).

zajistit, aby žaloba a následně další spisy účastníků řízení byly přeloženy i do jazyka druhého členského státu⁴⁵.

V případě žalob a kasačních opravných prostředků se v *Úředním věstníku* zveřejňuje sdělení, v němž jsou shrnuty žalobní důvody, hlavní argumenty a návrhová žádání žaloby nebo kasačního opravného prostředku. Od tohoto zveřejnění počíná běžet lhůta šesti týdnů⁴⁶ (článek 130 jednacího řádu Soudního dvora a článek 143 jednacího řádu Tribunálu), ve které může každý subjekt, který o to má zájem, podat návrh na vstup do řízení v postavení vedlejšího účastníka.

Spisy účastníků řízení

Spisy účastníků řízení, k jejichž výměně dochází v rámci řízení o přímých žalobách, jsou žaloba a žalobní odpověď⁴⁷. V řízeních o přímých žalobách před Soudním dvorem (článek 126 jednacího řádu) a Tribunálem (článek 83 jednacího řádu) dochází i ke druhé výměně spisů účastníků řízení; to neplatí, pokud má dotyčný soud za to, že druhá výměna není nutná, například v případě zrychleného řízení, nebo pokud se této možnosti vzdají sami účastníci řízení. V případě druhé výměny spisů účastníků řízení lze předložit repliku a dupliku; dotyčný soud přitom může upřesnit, jakých otázek se tyto spisy musí týkat.

V rámci řízení o kasačních opravných prostředcích podaných k Soudnímu dvoru nebo v rámci řízení o přímých žalobách podaných k Tribunálu ve věcech duševního vlastnictví naproti tomu automaticky druhá výměna spisů účastníků řízení neprobíhá. Podle článku 175 jednacího řádu Soudního dvora lze totiž repliku podat pouze na základě výslovného povolení předsedy Soudního dvora, který v případě, že takové povolení udělí, může upřesnit počet stran a předmět tohoto spisu účastníka řízení i dupliky.

45| Na okraj je třeba poukázat na výjimku stanovenou v čl. 45 odst. 4 jednacího řádu Tribunálu, podle které platí, že jednací jazyk v řízeních o žalobách podaných proti rozhodnutím odvolacích senátů EUIPO a týkajících se používání předpisů o režimu duševního vlastnictví volí žalobce. Pokud však proti tomu jiný účastník řízení před dotčeným senátem podá ve stanovené lhůtě námitku, je jednacím jazykem jazyk napadeného rozhodnutí. Služba pro právní překlady pak žalobu přeloží i do tohoto jazyka.

46| V rámci řízení o kasačním opravném prostředku tato lhůta činí jeden měsíc (viz čl. 190 odst. 2 jednacího řádu Soudního dvora).

47| V řízeních o přímé žalobě ve věcech duševního vlastnictví hovoříme o „vyjádření k žalobě“ a v řízeních o kasačním opravném prostředku o „kasační odpověď“.

S návrhy na vstup vedlejšího účastníka do řízení, vyjádřeními k návrhům na vstup vedlejšího účastníka do řízení a spisy vedlejšího účastníka, s vedlejšími žalobami či vedlejšími kasačními opravnými prostředky a příslušnými vyjádřeními k žalobě či kasačními odpověďmi se z jazykového hlediska zachází stejně jako se spisy účastníků řízení podanými v rámci hlavní žaloby nebo hlavního kasačního opravného prostředku.

Vzhledem k tomu, že všechny tyto spisy účastníků řízení musí být předloženy v jednacím jazyce, služba Soudního dvora EU pro právní překlady je musí přeložit pouze do jazyka, v němž se konají porady, a to s výjimkou případu, kdy do řízení vstupuje jako vedlejší účastník členský stát. Ten totiž do řízení vstupuje ve svém jazyce⁴⁸, takže návrh na vstup do řízení v postavení vedlejšího účastníka i samotný spis vedlejšího účastníka se musí přeložit nejen do jazyka, v němž se konají porady, ale i do jednacího jazyka. Jazyková služba se tak snaží učinit – alespoň pokud jde o žaloby, žalobní odpovědi nebo vyjádření k žalobě, repliky a dupliky – ve lhůtě, která by zpravidla neměla být delší než dva měsíce.

Vedlejší účastenství

Vedlejší účastníci řízení

Mnohojazyčnost se jakožto záruka rovného zacházení s účastníky řízení omezuje v řízeních o předběžné otázce a v řízeních o přímých žalobách na hlavní účastníky řízení. Nevztahuje se na vedlejší účastníky řízení⁴⁹, v souvislosti s nimiž platí, že ačkoliv pocházejí z členského státu, jehož úředním jazykem není jednacím jazyk dané věci, musí

48| Článek 38 odst. 4 jednacímho řádu Soudního dvora a čl. 46 odst. 4 jednacímho řádu Tribunálu.

49| Vedlejší účastenství je upraveno v článku 40 statutu Soudního dvora Evropské unie:

„Členské státy a orgány Unie mohou ve sporech předložených Soudnímu dvoru vstoupit do řízení.

Totéž právo mají instituce a jiné subjekty Unie a každá jiná osoba, které mohou prokázat zájem na rozhodnutí sporu předloženého Soudnímu dvoru. Fyzické nebo právnické osoby nesmějí zasahovat do sporů mezi členskými státy, sporů mezi orgány Unie nebo sporů mezi členskými státy a orgány Unie.

Aniž je dotčen druhý pododstavec, mohou státy, které jsou stranami Dohody o Evropském hospodářském prostoru a které nejsou členskými státy, jakož i Kontrolní úřad ESVO uvedený ve zmíněné dohodě, vstoupit do řízení ve sporech týkajících se některé oblasti působnosti zmíněné dohody.

Návrhová žádání obsažená v návrhu na vstup do řízení se omezí na podporu návrhového žádání jednoho z hlavních účastníků řízení.“

před unijním soudem vystupovat v posledně uvedeném jazyce, i když to znamená, že předem musí využít soukromých překladatelských služeb⁵⁰.

Existuje však jedna výjimka z této výjimky. Podle čl. 38 odst. 4 jednacího řádu Soudního dvora a čl. 46 odst. 4 jednacího řádu Tribunálu jsou totiž členské státy oprávněny používat vlastní úřední jazyk, vstoupí-li jako vedlejší účastníci do řízení před Soudním dvorem nebo Tribunálem. Podle téže zásady se státy, které jsou stranami Dohody o EHP, a Kontrolní úřad ESVO mohou na základě čl. 38 odst. 5 jednacího řádu Soudního dvora a čl. 46 odst. 5 jednacího řádu Tribunálu rozhodnout, že nebudou používat jednací jazyk, ale jiný úřední jazyk Unie. Spisy těchto vedlejších účastníků řízení se tedy překládají do jednacího jazyka, aby se s nimi mohli seznámit i hlavní účastníci řízení, a případně k nim mohli předložit svá vyjádření. Překlad spisů vedlejších účastníků řízení zajišťuje služba Soudního dvora EU pro právní překlady.

2.2.3 - Řízení o posudku

Řízení o posudku⁵¹ podle čl. 218 odst. 11 SFEU, které následuje po žádosti členského státu, Evropského parlamentu, Rady nebo Komise týkající se slučitelnosti zamýšlené dohody mezi Unií a třetími zeměmi nebo mezinárodními organizacemi nebo pravomoci Unie či jejích orgánů takovou dohodu uzavřít, je z hlediska jazykového režimu velmi osobité. Jednacími jazyky jsou totiž automaticky všechny úřední jazyky Unie. To znamená, že otázky uvedené v žádosti o posudek musí být za účelem zveřejnění v Úředním věstníku přeloženy do všech úředních jazyků. Služba pro právní překlady provádí překlady vzhledem k významu a medializaci takových řízení ještě rychleji, aby mohl Soudní dvůr pracovat bez jakýchkoliv průtahů.

2.2.4 - Urychlení řízení

Délka lhůt pro překlady byla zmíněna výše. Je však třeba poznamenat, že bez ohledu na to, o jaké řízení se jedná, platí, že tyto lhůty mohou být z důvodů řádného výkonu spravedlnosti nebo ochrany základních práv výrazně zkráceny.

50 | Článek 38 odst. 1 jednacího řádu Soudního dvora a čl. 46 odst. 1 jednacího řádu Tribunálu.

51 | Viz jednací řád Soudního dvora, hlava VII, nadepsaná „Žádosti o posudek“, článek 196 a následující.

Toto urychlení, se kterým počítají jednací řády, v praxi někdy vede ke drastickému zkrácení lhůt pro překlady:

- zrychlená řízení (články 105, 133 a 190 jednacího řádu Soudního dvora a článek 151 jednacího řádu Tribunálu). Soud může rozhodnout o použití zrychleného řízení buď na žádost některého z účastníků řízení, nebo v případě řízení o předběžné otázce na žádost vnitrostátního soudu, nebo i bez návrhu. Takové rozhodnutí vede ke zkrácení lhůt v každé fázi, a to i ve fázi překladu;
- naléhavé řízení o předběžné otázce (články 107 až 114 jednacího řádu Soudního dvora). Soudní dvůr může na žádost vnitrostátního soudu nebo i bez návrhu rozhodnout o použití naléhavého řízení o předběžné otázce v oblastech upravených v hlavě V části třetí SFEU, tedy v oblasti týkající se prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Zvláštností tohoto řízení je kromě zkrácení lhůt ve všech fázích i omezení počtu subjektů, které mohou předložit písemná vyjádření: nemohou je předložit jiné členské státy než členský stát předkládajícího soudu, a někdy dokonce ani členský stát, jehož vnitrostátní řízení se žádost týká; své argumenty naproti tomu mohou přednést na jednání. Určený senát může v případech mimořádné naléhavosti dokonce rozhodnout, že se od písemné části řízení zcela upustí. Rozhodnutí o zahájení naléhavého řízení o předběžné otázce má pro službu pro právní překlady paradoxní důsledky – na jedné straně sice musí mimořádně naléhavě přeložit do francouzštiny žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, ale na druhé straně nemusí překládat vyjádření jiných členských států než členského státu předkládajícího soudu;
- s ohledem na zvláštní okolnosti může být také rozhodnuto, že některé věci budou projednány přednostně (článek 53 jednacího řádu Soudního dvora a článek 67 jednacího řádu Tribunálu). I takové rozhodnutí vede ke zkrácení lhůt pro překlad.

2.2.5 - Ukončení písemné části řízení

Písemná část řízení je ukončena:

- v řízeních o předběžné otázce po předložení posledního vyjádření;
- v řízeních o přímých žalobách a o kasačních opravných prostředcích po předložení posledního spisu účastníka řízení, obvykle žalobní odpovědi nebo dupliky, pokud došlo ke dvěma výměnám spisů účastníků řízení, nebo případně vyjádření

k vedlejší žalobě či spisu vedlejšího účastníka řízení předloženého po posledním vyjádření.

2.3 - Ústní část řízení

2.3.1 - Jednání

Jednání poskytuje v řízení prostor pro ústní vyjádření. Ústně přednést svoje argumenty mohou před soudním kolegiem, vedle něhož může být přítomen i generální advokát, všichni hlavní nebo vedlejší účastníci řízení, jakož i zastoupené členské státy. Pro generálního advokáta a pro členy soudního kolegia je to rovněž příležitost pokládat otázky, a získat tak ve věci, která je soudnímu kolegiu předložena, potřebná objasnění.

Jednání se obvykle účastní osoby (účastníci řízení, soudci, generální advokát, zástupci členských států atd.) s různými rodnými jazyky. I když je většina z nich schopna hovořit jinými jazyky a porozumět jim, kvalita porozumění a vyjadřování je nejvyšší v jazyce rodném, a to především v právním kontextu. Právě v tomto okamžiku přicházejí na řadu konferenční tlumočníci Soudního dvora EU. Tlumočení se vždy provádí do francouzštiny, tj. jazyka, v němž se konají porady, a to jak pro potřeby členů soudního kolegia, kteří se rozhodli, že nepotřebují tlumočení do svého rodného jazyka, tak pro potřeby záznamu jednání. Tlumočení se provádí i z jednacímho jazyka a do jednacímho jazyka a z jazyka členských států, které oznámily svou účast na jednání, a do tohoto jazyka. Určení toho, z jakých a do jakých jazyků se bude na jednání tlumočit, vychází z velice praktických úvah. Zohledňují se aktuální potřeby členů soudního kolegia, generálního advokáta i zástupců orgánů a členských států. Jak bylo uvedeno výše, čl. 38 odst. 4 jednacímho řádu Soudního dvora totiž stanoví, že zejména členské státy mohou používat jiný než jazyk jednání. Přihlíží se i k tlumočnickým kapacitám co do počtu interních nebo externích tlumočnicků a jazykového pokrytí, a to zejména proto, že obvykle probíhá současně několik jednání v různých jednacích síních Soudního dvora a Tribunálu. Je třeba mít na paměti i požadavek hospodárnosti tam, kde je to možné, například tím, že nebudou využívány služby externích tlumočnicků, kterých by bylo zapotřebí, mělo-li by být zajištěno úplné obousměrné tlumočení na všech jednáních. Tlumočení totiž není vždy obousměrné (nebo symetrické): může se například stát, že je zajištěno tlumočení z určitého jazyka, ale do tohoto jazyka nikoliv.

Existuje ovšem řízení, které vyžaduje, aby simultánní tlumočení probíhalo na jednání v maximální možné míře ze všech a do všech jazyků. Jedná se o již výše zmíněné řízení o posudku (*viz bod 2.2.3*), v němž jsou jednacím jazyky všechny úřední jazyky. Během

krize způsobené pandemií covidu-19, během níž byl každý tlumočnický tým sám, bylo nutno přijmout mimořádná opatření spočívající mimo jiné i v technickém propojení několika jednacích síní, aby byl k dispozici dostatečný počet tlumočnických kabin.

Od dubna 2022 jsou jednání velkého senátu Soudního dvora vysílána prostřednictvím *webstreamingu*.

2.3.2 - Přednášení stanovisek generálních advokátů

Soudní dvůr má jedenáct generálních advokátů. Pět stálých pozic generálních advokátů mají Francie, Itálie, Německo, Polsko a Španělsko⁵²; zbývajících šest pozic generálních advokátů rotuje mezi ostatními členskými státy. Generální advokáti přednášejí stanoviska v mnoha věcech, které jsou Soudnímu dvoru předloženy. O přidělování věcí jednotlivým generálním advokátům rozhoduje první generální advokát⁵³. V zásadě může být generální advokát ve věcech předložených Tribunálu určen i z řad členů tohoto soudu⁵⁴; v několika ojedinělých případech, kdy k tomu došlo⁵⁵, byl generálním advokátem určen člen Tribunálu, který nezasedal v příslušném soudním kolegiu.

Stanoviska generálních advokátů formálně spadají do ústní části řízení. Je totiž zvykem, že generální advokáti na konci jednání oznámí pravděpodobné datum přednesu svého stanoviska na dalším veřejném jednání, na kterém bude přečtena závěrečná část uvedeného stanoviska. Řízení se generální advokáti účastní jako *amicus curiae*, to znamená, že soudnímu kolegiu předkládají svou právní analýzu a navrhuji, jakými způsoby lze daný případ vyřešit. Úplné znění stanoviska se tedy pro potřeby soudního kolegia překládá do francouzského jazyka a pro účely doručení stanoviska účastníkům řízení také do jednacího jazyka; překládá se i do ostatních úředních jazyků, jelikož se v plném rozsahu zveřejňuje ve *Sbírce rozhodnutí Soudního dvora EU* stejně jako rozhodnutí, které později vydá soudní kolegium.

52| Před Brexitem mělo jednu ze šesti stálých pozic generálních advokátů Spojené království Velké Británie a Severního Irska.

53| Článek 16 jednacího řádu Soudního dvora.

54| Články 30 a 31 jednacího řádu Tribunálu.

55| Například ve věci *Stahlwerke Peine-Salzgitter v. Komise*, T-120/89.

Z praktických důvodů píší všichni generální advokáti stanoviska v jednom ze šesti jazyků, které jsou v rámci služby pro právní překlady nejvíce pokryty (francouzština, tedy jazyk, v němž se konají porady; španělština, němčina, angličtina, italština nebo polština, což jsou v současné době pivotní jazyky této služby, viz bod 3.6.2). Každé jazykové oddělení služby pro právní překlady si proto vytváří a udržuje dostatečnou překladatelskou kapacitu, aby mohlo z každého z těchto šesti jazyků zajistit přímý překlad do svého jazyka.

Služba pro právní překlady se snaží poskytnout co možná nejvíce jazykových verzí stanoviska ke dni jeho přednesu; jazykové verze, které se k tomuto dni poskytnout nepodařilo, jsou ale poskytnuty nejpozději v den vydání rozhodnutí, jímž se končí řízení. Ve snaze zajistit, aby služba pro právní překlady mohla těchto cílů dosáhnout, postupují generální advokáti v součinnosti se sekci služby pro právní překlady, která má na starosti ústřední plánování. V zásadě omezují i délku stanovisek, a to průměrně na 40 stran; výjimkou jsou stanoviska v řízeních o kasačním opravném prostředku, ve kterých je zpravidla nutno zkoumat právní otázky, kterých je větší počet a které jsou techničtější.

Generální advokáti sepisují stanoviska poté, co se v dané věci konalo jednání. Generální advokáti, kteří stanovisko sepsali v jiném než svém jazyce, mohou požádat službu pro právní překlady, aby původní verzi stanoviska zrevidovala a doladila jeho kvalitu. Poté, co je zajištěna požadovaná kvalita originálu, přičemž na jejím doladování se mohou podílet i korektoři a právníci-lingvisté, kabinet generálního advokáta předá stanovisko sekci služby pro právní překlady, která má na starosti ústřední plánování. Tato služba zajišťuje souběžně dva úkoly:

- prvním úkolem je provést typografickou úpravu originálu (kterou nelze zaměňovat s výše zmíněnou předběžnou revizí). Oddělení jazyka, v němž je stanovisko sepsáno, vrátí takto upravený text kabinetu, který navrhované změny schválí, nebo neschválí, a poté zašle sekci pro ústřední plánování nový soubor. Toto je první „žádost o provedení změn“;
- druhým, důležitějším úkolem je zajistit překlad stanoviska do všech ostatních úředních jazyků. Během překladu může být předloženo několik žádostí o provedení změn. První z nich vyplývá z výše zmíněné typografické úpravy. Další žádosti o provedení změn lze předložit v případech, že generální advokát považuje za nutné návrh svého stanoviska pozměnit. Vzhledem k tomu, že změny značně narušují práci překladatelů, usilují generální advokáti o to, aby žádostí o provedení změn a jednorázových změn obsažených v jednotlivých žádostech nebylo příliš. V ideálním případě se snaží omezit počet žádostí o provedení změn

na dvě: nejprve po provedení typografické úpravy a poté na konci celého procesu v návaznosti na dialog, který proběhl mezi jejich kabinetem a právníky-lingvisty z různých jazykových oddělení, jež zastupuje právník-lingvista ustanovený v dané věci coby „osoba pro centralizaci dotazů“. Tento právník-lingvista v oddělení jednacích jazyka shromažďuje dotazy, které na jednotlivých jazykových odděleních vyvstávají v průběhu překladu, a buď na ně přímo odpovídá sám, nebo je případně společně s dalšími dotazy přeposílá kabinetu generálního advokáta, který v tomto směru poskytne potřebná vysvětlení.

V některých případech si generální advokáti chtějí některý z překladů svého stanoviska nebo několik z nich před jeho přednesem znovu přečíst. Téměř vždy tomu tak je v případě verze ve francouzském jazyce, jelikož ta se předává soudnímu kolegiu.

Stanovisko se pak přednáší na veřejném jednání. Generální advokát nepřednáší stanovisko celé, ale pouze jeho závěrečnou část. Tlumočníci simultánně předčítají verze v jednacím jazyce a v jazyce, v němž se konají porady; tyto verze předtím přeložili právníci-lingvisté.

Stanoviska generálních advokátů představují téměř 27 % celkového objemu práce služby pro právní překlady; v roce 2020 to bylo téměř 306 000 stran.

Ústní část řízení končí jednáním, nebo pokud je ve věci předneseno stanovisko generálního advokáta, přednesením tohoto stanoviska. Předseda soudního kolegia poté danou věc převezme k poradě, což je proces, který je završen podpisem usnesení nebo podpisem a vyhlášením rozsudku, jímž se končí řízení.

2.4 - Rozhodnutí a posudky

Po ukončení písemné a ústní části řízení a poté, co je věci zahájena porada, vypracuje soudce zpravodaj pro danou věc návrh usnesení, rozsudku nebo posudku a předloží jej soudnímu kolegiu, které o tomto návrhu rokuje. Během porady dospěje soudní kolegium ke společnému názoru, který se promítne do návrhu rozhodnutí nebo posudku. Tento návrh je pak zaslán službě pro právní překlady, která jej přeloží do jednacích jazyků, a v případě usnesení nebo rozsudku, jenž má být zveřejněn ve *Sbírce rozhodnutí*, nebo posudku, jenž se zveřejňuje vždy, do všech ostatních úředních jazyků.

Má-li rozhodnutí formu rozsudku, podepisují ho členové soudního kolegia a podle okolností vedoucí soudní kanceláře Soudního dvora nebo vedoucí soudní kanceláře Tribunálu a vyhlašuje se na veřejném jednání. Má-li formu usnesení, podepisuje ho

předseda soudního kolegia a vedoucí soudní kanceláře; na veřejném jednání se ale nevyhlašuje. Poté se doručí zúčastněným stranám. Posudky podepisuje předseda Soudního dvora, soudci, kteří se účastnili porady, a vedoucí soudní kanceláře; vyhláší se na veřejném jednání.

Služba pro překlady má za cíl připravit co nejvíce jazykových verzí rozhodnutí ke dni jeho podpisu (v případě usnesení) nebo jeho vyhlášení (v případě rozsudků a posudků). Verze v jednacím jazyce je již z podstaty věci dostupná vždy, jelikož v opačném případě by jednoduše nebylo k dispozici rozhodnutí, které by bylo možné podepsat a doručit zúčastněným stranám v jazykovém znění, které je rozhodné. Přes veškeré úsilí nejsou vždy připraveny všechny ostatní jazykové verze, a to kvůli neustále se zhoršujícímu poměru mezi zdroji, které má služba pro právní překlady k dispozici, a jejím pracovním vytížením. Hlavní snahy se zaměřují na obecně nejdůležitější rozhodnutí – na ta, která podle všeho v dotyčném členském státě vzbuzují zvláštní zájem (např. proto, že tento členský stát v řízení předložil vyjádření nebo do něj vstoupil jakožto vedlejší účastník), a na ta, která lze podle všeho přeložit nejsnadněji a rychle (např. pokud jsou krátká). Rozhodnutí, která jsou méně důležitá nebo mají více stran, se častěji odkládají na později a do chybějících jazyků se přeloží, jakmile je to možné; následně jsou zveřejněna na internetu a ve *Sbírce rozhodnutí*. Služba se snaží nenechávat rozhodnutí nepřeložená více než tři měsíce po datu vyhlášení, ale i to je stále obtížnější.

Jazyk pro překlad hlavních dokumentů

Zdrojový jazyk

Cílový(é) jazyk(y)

Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce

1 ze 24 úředních jazyků

Všechny ostatní úřední jazyky*
(kromě irštiny a maltštiny)

Stanoviska

1 z úředních jazyků používaných generálním advokátem

Všechny ostatní úřední jazyky

Rozhodnutí

Jazyk, v němž se konají porady

Všechny ostatní úřední jazyky

Písemnosti v řízení o přímé žalobě

1 ze 24 úředních jazyků

Jazyk, v němž se konají porady

Spisy vedlejších účastníků

1 ze 24 úředních jazyků

Jazyk, v němž se konají porady, a jednací jazyk

Vyjádření

1 ze 24 úředních jazyků

Jazyk, v němž se konají porady, a jednací jazyk

Rozhodné jazykové znění

Podle článku 41 jednacího řádu Soudního dvora a článku 49 jednacího řádu Tribunálu je rozhodným zněním znění rozhodnutí vyhotovené v jednacím jazyce, a to ať už se jedná o usnesení nebo rozsudky. Z toho vyplývá, že toto jazykové znění má zvláštní význam. Názorným příkladem právě uvedeného je nedávno přijaté usnesení ve věci C-706/20. U Soudního dvora byla v této věci předložena žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, která se týkala mimo jiné i výkladu rozsudku Amoena vydaného ve věci C-677/18, jehož bod 53 ve znění v anglickém jazyce, který byl jednacím jazykem, nebyl dostatečně jednoznačný. Soudní dvůr byl vyzván, aby upřesnil, k jakému podstatnému jménu nebo jakým podstatným jménům se vztahují zájmena „them“, „their“ a „they“. Soudní dvůr rozhodl tak, že provedl gramatickou analýzu rozsudku Amoena v jeho rozhodném anglickém znění.

Ve snaze takovým situacím co nejvíce předcházet jsou jazyková oddělení, která provádějí překlady ve věcech ve svém jazyce, mimořádně obezřetná a v případě potřeby rozšiřují míru kontroly kvality a občas žádají o radu i členy soudu, kteří jsou rodilými mluvčími tohoto jazyka.

Soudnímu dvoru nebyly nikdy předloženy předběžné otázky vycházející z nesouladu mezi různými jazykovými znění určitého rozhodnutí. Tato skutečnost nepochybně souvisí s tím, že rozhodným zněním je znění v jednacím jazyce. V některých věcech je ovšem jednacích jazyků více; v případě posudků mají toto postavení ostatně všechny úřední jazyky (*viz bod 2.2.3*). Dalším důvodem je vysoká kvalita právních překladů prováděných na Soudním dvoře EU, neboť i když všechna znění nemají stejnou váhu, jako je tomu v případě unijních právních předpisů, kvalita a průřezová shoda jednotlivých jazykových verzí jsou klíčové pro jednotné uplatňování unijního práva.

Soudní dvůr proto pro každý cílový jazyk potřebuje dostatečné zdroje a odborníky na nejvyšší úrovni, a to jak pro překlady, tak pro tlumočení (*viz bod 3.1*).

Sdělení týkající se rozhodnutí a posudků zveřejňovaná v Úředním věstníku

Ke všem rozhodnutím a posudkům Soudního dvora či Tribunálu se v *Úředním věstníku* zveřejňují mnohojazyčná sdělení, což samozřejmě vyžaduje, aby jejich jednotlivé jazykové verze vypracovala služba pro právní překlady⁵⁶. V těchto sděleních je obsažen výrok rozhodnutí a posudků – v řízeních o předběžné otázce tedy odpovědi Soudního dvora na otázky položené předkládajícím soudem a v řízeních o přímých žalobách a o kasačních opravných prostředcích informace o tom, zda bylo danému procesnímu prostředku vyhověno, nebo zda byl zamítnut, a dále rozhodnutí o nákladech řízení.

Zveřejňování a šíření rozhodnutí a posudků

Aby bylo možné jednotně uplatňovat právo plynoucí z judikatury soudů, které tvoří Soudní dvůr EU, je třeba tuto judikaturu šířit a zveřejňovat. Až do roku 2012 mohla mezi okamžikem zpřístupnění předběžného znění rozhodnutí na internetových stránkách Soudního dvora EU a Úřadu pro publikace Evropské unie a okamžikem oficiálního zveřejnění těchto rozhodnutí ve *Sbírce rozhodnutí* uplynout dlouhá doba. Bylo tomu tak proto, že se *Sbírka rozhodnutí* zveřejňovala v tištěné podobě. Jednotlivý svazek *Sbírký rozhodnutí* bylo možno vydat až tehdy, když byly k dispozici všechny dokumenty příslušného svazku, takže kvůli opožděnému překladu jediného dokumentu, byť třeba jen shrnutí rozsudku, nebylo možno v dotčeném jazyce vydat celý svazek za daný měsíc. Jakmile byly k dispozici všechny dokumenty, bylo ještě třeba příslušný svazek fyzicky vyrobit a rozeslat jej. Od roku 2012 Soudní dvůr EU a Úřad pro publikace zveřejňují *Sbírku rozhodnutí* v digitální podobě. Zveřejňuje se každý jednotlivý dokument zvlášť, takže pokud některý chybí, neopozďuje se zveřejnění ostatních. Doba mezi okamžikem zpřístupnění předběžného znění na internetu a okamžikem zveřejnění oficiálního znění ve *Sbírce rozhodnutí* se zkrátila na pouhých několik týdnů, které jsou využity k dokončení typografické úpravy dokumentů.

56] Jedná se o sdělení týkající se rozhodnutí a posudků soudů, jež nelze zaměňovat se sděleními týkajícími se podání žaloby, kasačního opravného prostředku nebo žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, která se vyhotovují ihned po podání žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, žaloby nebo kasačního opravného prostředku a za účelem zveřejnění v Úředním věstníku se rovněž překládají do všech jazyků.

Digitální zveřejňování se samozřejmě týká nejen usnesení a rozsudků soudů, ale všech dokumentů zveřejňovaných ve Sbírce rozhodnutí. Zveřejňují se takto i posudky, stanoviska generálních advokátů a informace o nezveřejněných rozhodnutích.

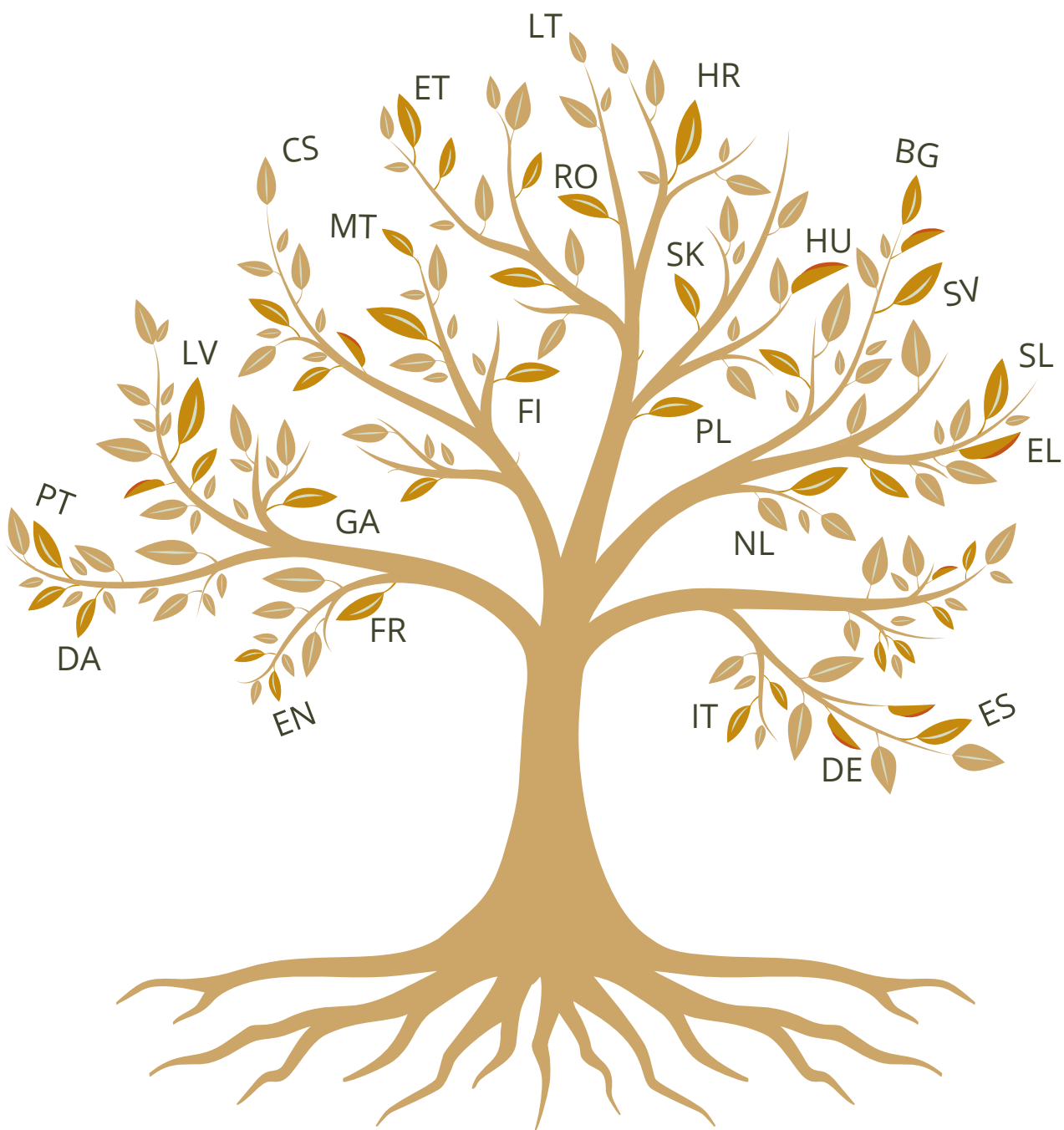
Shrnutí a informace o nezveřejněných rozhodnutích

Do konce roku 2018 se ke každému rozhodnutí zveřejněnému ve Sbírce rozhodnutí vydávalo shrnutí (*sommaire*), které obsahovalo řetězce klíčových slov a souhrn dotyčného rozhodnutí. Tento dokument, který měl usnadňovat právní rešerše, se společně s rozhodnutím, jehož se týkal, zveřejňoval ve všech jazycích Sbírky rozhodnutí.

V roce 2019 byla původní shrnutí (*sommaries*) nahrazena novým typem shrnutí (*résumés*), která také obsahují řetězce klíčových slov, ale od původních shrnutí se liší v těchto ohledech: nová shrnutí (*résumés*) jsou delší a analytičtější. Dále platí, že se nevydávají ke všem rozhodnutím soudů, ale pouze k těm, která soudy považují za nejdůležitější. V případech Soudního dvora jde o všechna rozhodnutí velkého senátu a některá rozhodnutí senátů složených z pěti soudců. Ve vztahu k ostatním rozhodnutím Soudního dvora se vyhotovují analytické přehledy obsahující řetězce klíčových slov a odkaz na rozhodnutí zveřejněné ve *Sbírce rozhodnutí*. Pokud jde o Tribunál, nový typ shrnutí (*résumé*) se vydává ke všem jeho zveřejněným rozhodnutím. Rozhodnutí, která se ve Sbírce rozhodnutí nezveřejňují, jsou ovšem ve *Sbírce* stručně popsána ve formě informací o nezveřejněných rozhodnutích.

Souhrnně lze říci, že řízení mají k dispozici širokou a mnohojazyčnou sadu nástrojů, která je v případě potřeby doplněna externími příspěvky v kterémkoli úředním jazyce. V každém konkrétním případě je z této sady vyňat jednacím jazyk (který je určen v okamžiku podání návrhu na zahájení řízení) a prostřednictvím překladu také společný jazyk – kterým je v současné době francouzština – jenž umožňuje interní zpracování dané věci a vedení porad v této věci. Tato sada se následně prostřednictvím překladu a tlumočení dále rozšiřuje o další jazyky, které jsou vyžadovány na jednání, při přednesu stanoviska a při přijímání rozhodnutí.

Mnohojazyčný průběh řízení lze metaforicky znázornit jako strom mnohojazyčnosti. Strom zapustí kořeny do úrodného substrátu jazykové, právní a kulturní rozmanitosti členských států; substrát vyživuje mizu, která stoupá vzhůru kmenem řízení, tj. úzkou částí stromu, kde je tato rozmanitost usměrněna v zájmu efektivity; kmen se nakonec rozvětví a na větvích vyraší listy vyživované mízou rozmanitosti, které opět zúrodní společný substrát.

Nařízení 1/58

2.5. - Spory před Soudním dvorem týkající se mnohojazyčnosti

Mnohojazyčnost je nejen spjata se všemi soudními řízeními, někdy je ale také předmětem sporu předloženého Soudnímu dvoru nebo Tribunálu. Tato část judikatury zahrnuje takové zásadní rozsudky, jako je například známý rozsudek Cilfit⁵⁷.

2.5.1 - Soulad mezi jazykovými zněními unijních aktů: teorie *acte clair*

Ve specifickém případě, kdy mají soudy provést výklad primárního nebo sekundárního práva za situace, kdy se neshodují jazyková znění určitého aktu, má proces překladu další přidanou hodnotu. Podle judikatury Cilfit totiž soud při výkladu daného aktu může provést „srovnání jeho jazykových verzí“. Co se týče unijního soudu, ten při takové analýze vychází nejen z překladů písemností předložených v rámci řízení, ale také z řady dalších skutečností, jakými jsou přípravné práce, povaha a rozsah odlišností a informace od právníka-lingvisty (zejména právníka-lingvisty pro jednací jazyk), který má obzvláště dobré předpoklady k tomu, aby popsal význam svého jazykového znění a souvislost mezi unijním právem a vnitrostátním právem, které z něj vychází. Nástrojem právní analýzy je tedy i soudní mnohojazyčnost⁵⁸.

Na rozdíl od judikatury Soudního dvora a Tribunálu nemají unijní právní předpisy jednací jazyk a všechna jejich jazyková znění jsou závazná. Soudní dvůr, který v případě odlišností mezi jazykovými zněními tyto akty vykládá, rozvinul teorii *acte clair*. V rozsudku Cilfit Soudní dvůr rozhodl, že soud, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, je povinen, vyvstane-li před ním otázka týkající se výkladu práva Společenství, splnit svou povinnost předložit věc Soudnímu dvoru, ledaže by shledal, že jediné správné použití práva Společenství je tak zřejmé, že nezůstává prostor pro jakoukoliv rozumnou pochybnost, a že existence takové možnosti musí být posouzena mimo jiné i v závislosti na nebezpečí rozdílné judikatury v rámci Unie (bod 21 a výrok). Vnitrostátní soud může dospět k závěru, že správné použití práva Společenství je tak zřejmé, že neponechává prostor pro žádnou rozumnou pochybnost, až poté, co se ujistí, že stejnou jistotu by měly soudy ostatních členských států a Soudní dvůr (bod 16). Vnitrostátní soud přitom nejdříve musí vzít v úvahu, že právní předpisy Společenství jsou sepsány v několika jazycích a jsou současně závazné různé jazykové verze; výklad

57| Rozsudek ze dne 6. října 1982, 283/81, [EU:C:1982:335](#).

58| Jean-Marie Gardette, „Éloge et illustration du multilinguisme. En quoi le multilinguisme participe-t-il de la protection juridictionnelle en droit de l'Union?“, *Revue des affaires européennes*, č. 3, 2016, s. 345.

ustanovení právního předpisu Společenství tak vyžaduje srovnání různých jazykových verzí (bod 18).

Soudní dvůr následně ve své ustálené judikatuře potvrdil, že v případě rozdílů mezi různými jazykovými verzemi unijního práva musí být dotčené ustanovení vykládáno podle celkové systematiky a účelu právní úpravy, jejíž je součástí, a že formulace použité v jedné z jazykových verzí ustanovení unijního práva nemůže sloužit jako jediný základ pro výklad tohoto ustanovení ani jí v tomto ohledu nemůže být dána přednost před ostatními jazykovými verzemi. Takový přístup by byl totiž neslučitelný s požadavkem jednotného použití unijního práva.

Ve věci, v níž byl vydán rozsudek ze dne 17. července 1997, *Ferriere Nord SpA v. Komise*⁵⁹, se jednalo o nesoulad mezi italským zněním článku 85 Smlouvy o EHS a ostatními jazykovými verzemi tohoto článku. Podle italského znění bylo předpokladem porušení článku 85 Smlouvy to, že dotčená kartelová dohoda musí mít protisoutěžní cíl i protisoutěžní účinek („per oggetto e per effetto“), zatímco ostatní jazykové verze stanovily, že tyto dvě podmínky nejsou kumulativní, tedy postačuje, když má kartelová dohoda protisoutěžní cíl nebo protisoutěžní účinek. Soudní dvůr rozhodl (bod 15), že „z ustálené judikatury vyplývá, že ustanovení Společenství musí být vykládána a používána jednotně s ohledem na verze vypracované v ostatních jazycích Společenství [...]. Tento závěr nelze zpochybnit tím, že v daném případě je italské znění článku 85 – je-li posuzováno samostatně – jasné a jednoznačné, neboť ve všech ostatních jazykových verzích je výslovně zmíněna alternativní povaha podmínky uvedené v čl. 85 odst. 1 Smlouvy.“

59| C-219/95 P, [EU:C:1997:375](#).

Rozsudek Cilfit II

V nedávném rozsudku Cilfit II⁶⁰ měl Soudní dvůr příležitost svou dřívější judikaturu upřesnit.

Nejprve připomněl, že za situace, kdy je správné uplatnění unijního práva natolik zřejmé, že není ponechán prostor pro žádnou rozumnou pochybnost, musí být neexistence takové pochybnosti posuzována v závislosti na charakteristikách vlastních unijnímu právu, zvláštních obtížích, které vykazuje jeho výklad, a riziku rozdílnosti judikatury uvnitř Unie. Dříve než vnitrostátní soud rozhodující v posledním stupni dospěje k závěru, že taková rozumná pochybnost neexistuje, musí si být jist, že stejnou jistotu by měly i ostatní soudy členských států rozhodující v posledním stupni a Soudní dvůr. Vnitrostátní soudy rozhodující v posledním stupni musí na vlastní odpovědnost, nezávisle a s veškerou požadovanou pozorností posoudit, zda se jedná o takovou situaci. Mají tedy v této oblasti vyšší míru odpovědnosti (zejména bod 50).

Co se konkrétně týče porovnání rozdílných jazykových verzí, Soudní dvůr v bodě 44 rozhodl, že vnitrostátní soud rozhodující v posledním stupni sice nemůže být povinen zkoumat každou z jazykových verzí daného ustanovení unijního práva, musí však vzít v úvahu rozdíly mezi jazykovými zněními tohoto ustanovení, s nimiž je obeznámen, zejména pokud na tyto rozdíly poukazují účastníci řízení a jsou-li doloženy.

60 | Rozsudek ze dne 6. října 2021, Consorzio Italian Management a Catania Multiservizi, C-561/19, [EU:C:2021:799](#) (viz rovněž tiskovou zprávu č. 175/21).

2.5.2 - Spory týkající se jazykového režimu výběrových řízení a oznámení o volném pracovním místě

K otázce mnohojazyčnosti oznámení o výběrovém řízení, oznámení o volném pracovním místě a výzev k vyjádření zájmu existuje četná judikatura Soudního dvora a Tribunálu, která stojí za zmínku. Tato judikatura totiž dokládá, jaký význam se přisuzuje mnohojazyčnosti jakožto kvaziústavní zásadě, kterou se řídí činnost unijních orgánů.

Jazykový režim výběrových řízení pořádaných Evropským úřadem pro výběr personálu (EPSO) byl u unijních soudů napaden několikrát, a to zejména Španělskem a Itálií, které zpochybňovaly praxi spočívající v tom, že EPSO zveřejňoval oznámení o výběrových řízeních pouze v angličtině, francouzštině a němčině, a porušoval tak zásady zakotvené v nařízení 1/58, podle něhož jsou úředními a pracovními jazyky orgánů všechny jazyky členských států.

Například v rozsudku *Itálie v. Komise*⁶¹ Soudní dvůr připomněl, že v rámci jazykového režimu Unie je stanoveno, že úředními a pracovními jazyky orgánů je 23 jazyků uvedených v nařízení 1/58. Napadená oznámení o výběrových řízeních byla proto zrušena. Soudní dvůr orgány vyzval, aby vymezily podrobnosti o užívání jazyků, a odůvodnily tak každou výjimku z nařízení 1/58. Výběr jazyků v oznámeních o výběrových řízeních musí být odůvodněn. V bodě 71 tudíž Soudní dvůr připomněl, že „[a]č [...] není nezbytné posuzovat, zda je oznámení o výběrovém řízení textem obecného dosahu ve smyslu článku 4 nařízení č. 1, stačí konstatovat, že podle čl. 1 odst. 2 přílohy III služebního řádu úředníků ve spojení s článkem 5 nařízení č. 1, který stanoví, že *Úřední věstník Evropské unie* vychází ve všech úředních jazycích, měla být sporná oznámení o výběrových řízeních zveřejněna v plném znění ve všech úředních jazycích“.

„V každém případě je nutno konstatovat, že [...] si potenciální uchazeč – za předpokladu, že občané Unie čtou *Úřední věstník Evropské unie* ve svém mateřském jazyce a tímto jazykem je některý z úředních jazyků Unie – jehož mateřským jazykem není některý z jazyků, v němž byla v plném znění zveřejněna sporná oznámení o výběrových řízeních, [musel] pořídit *Úřední věstník* v některém z těchto jazyků a přečíst si oznámení v tomto jazyce dříve, než se rozhodl, zda se výběrového řízení hodlá zúčastnit.“ (bod 73) „Takovýto uchazeč byl [tedy] znevýhodněn ve srovnání s uchazečem, jehož mateřským jazykem je některý ze tří jazyků, v nichž byla sporná oznámení o výběrových řízeních

61 | Rozsudek ze dne 27. listopadu 2012, C-566/10 P, [EU:C:2012:752](#) (viz rovněž tiskovou zprávu č. 153/12).

zveřejněna v plném znění, pokud jde o správné pochopení těchto oznámení a lhůtu pro přípravu a podání přihlášky do těchto výběrových řízení“ (bod 74). „Z toho vyplývá, že praxe omezeného zveřejňování [dotčená v této věci] není v souladu se zásadou proporcionality, a představuje proto diskriminaci na základě jazyka, která je zakázána článkem 1d služebního řádu úředníků.“ (bod 77)

Ve výše citovaném rozsudku Itálie v. Komise (body 86 až 88) Soudní dvůr ovšem připustil, že tyto zásady lze do jisté míry zmírnit:

„Je třeba dodat, že orgány dotčené spornými oznámeními o výběrových řízeních nepodléhají zvláštnímu jazykovému režimu (pokud jde o jazykový režim OHIM, viz rozsudek ze dne 9. září 2003, Kik v. OHMI, C-361/01 P, [EU:C:2003:434](#), body 81 až 97). Je však třeba ověřit, zda požadavek znalosti jednoho ze tří dotčených jazyků může být, jak tvrdí Komise, odůvodněn zájmem služby. V této souvislosti [...] zájem služby může představovat legitimní cíl, který je možné zohlednit. Jak bylo uvedeno v bodě 82 tohoto rozsudku, dovoluje zejména článek 1d služebního řádu úředníků omezení zásad zákazu diskriminace a proporcionality. Důležité však je, aby byl tento zájem služby objektivně odůvodněný a aby úroveň požadovaných jazykových znalostí byla přiměřená skutečným potřebám služby (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 19. června 1975, Küster v. Parlament, 79/74, [EU:C:1975:85](#), s. 725, body 16 a 20, jakož i ze dne 29. října 1975, Küster v. Parlament, 22/75, [EU:C:1975:140](#), s. 1267, body 13 a 17).“

Tribunál pak v tomto smyslu rozhodl v rozsudcích Itálie v. Komise ze dne 24. září 2015, T-124/13 a T-191/13, ze dne 17. prosince 2015, T-275/13, T-295/13 a T-510/13, a ze dne 15. září 2016, T-353/14 a T-17/15.

Proti posledně uvedenému rozsudku byl podán kasační opravný prostředek, o kterém rozhodl velký senát Soudního dvora. V rozsudku ze dne 26. března 2019, Komise v. Itálie, C-621/16 P, velký senát Soudního dvora konstatoval: „je třeba uvést, že je na orgánu, který rozdílne zacházení na základě jazyka zavedl, aby prokázal, že toto omezení vskutku sleduje skutečné potřeby služby, kterou budou přijatí uchazeči vykonávat. Kromě toho jakákoliv podmínka týkající se specifických jazykových znalostí musí být přiměřená tomuto zájmu a musí být založena na jasných, objektivních a předvídatelných kritériích, která uchazečům umožní pochopit důvod, proč musí tuto podmínku splnit, a uničným soudům umožní přezkoumat její legalitu (viz rovněž rozsudek ze dne 26. března 2019, Španělsko v. Parlament, C-377/16, bod 69)“ (bod 93); „podle čl. 1d odst. 6 služebního řádu může být [...] povoleno rozdílne zacházení týkající se jazykového režimu výběrových řízení, pokud je objektivně a rozumně odůvodněno legitimním cílem obecného zájmu v rámci personální politiky“ (bod 120); „třebaže není vyloučeno, že zájem služby může

odůvodnit omezení volby druhého jazyka výběrového řízení na omezený počet úředních jazyků, jejichž znalost je v rámci Unie nejrozšířenější (obdobně viz rozsudek ze dne 9. září 2003, Kik v. OHIM, C-361/01 P, [EU:C:2003:434](#), bod 94), a to i v rámci takových otevřených výběrových řízení, jako jsou řízení uvedená v „Oznámení o otevřeném výběrovém řízení – EPSO/AD/276/14 – Administrátoři (AD 5)“, s ohledem na požadavky připomenuté v bodech 92 a 93 tohoto rozsudku musí však být takové omezení založeno na skutečnostech, které jsou objektivně ověřitelné jak uchazeči, tak unijními soudy, a mohou odůvodnit požadované jazykové znalosti, jež musí být přiměřené skutečným potřebám služby“ (bod 124).

Předmětem soudní agendy, který stojí za zmínku, je i jazykový režim oznámení o volném pracovním místě a výzev k vyjádření zájmu.

V rozsudku Tribunálu ze dne 20. listopadu 2008, Itálie v. Komise, T-185/05, se jednalo o žalobu členského státu (Itálie) namířenou proti rozhodnutí Komise o zveřejnění oznámení o volných pracovních místech vyšších vedoucích pracovníků v angličtině, francouzštině a němčině a proti oznámení Komise o volném pracovním místě zveřejněnému pro účely obsazení pracovního místa generálního ředitele Evropského úřadu pro boj proti podvodům (OLAF) v těchto třech jazycích. Itálie se na podporu návrhových žádání znějících na zrušení dotčených oznámení o volných pracovních místech dovolávala zásady zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti a zásady respektování jazykové rozmanitosti.

Co se týče Komise, ta namítala dle svého názoru legitimní důvody související s řádným fungováním služby.

Tribunál návrhovým žádáním Itálie vyhověl s odůvodněním, že „pokud se Komise rozhodne zveřejnit v *Úředním věstníku* úplné znění oznámení o volném pracovním místě vyššího vedoucího pracovníka pouze v některých jazycích, má povinnost, aby předešla diskriminaci založené na jazyce mezi kandidáty, které toto oznámení potenciálně zajímá, přijmout vhodná opatření k tomu, aby všichni uvedení kandidáti byli informováni o existenci dotčeného oznámení a vydáních, v nichž bylo zveřejněno v úplném znění“ (bod 130), a že „[r]ovněž vzhledem k okolnosti, že v *Úředním věstníku* nebylo zveřejněno ani samotné Rozhodnutí, aby tak čtenáři jiných vydání než anglického, francouzského a německého byli upozorněni na zavedení významné změny praxe, existuje vážné nebezpečí, že potenciální kandidáti, jejichž mateřský jazyk je jiný než ony tři jazyky uvedené v Rozhodnutí, nebudou informováni o existenci oznámení o volném pracovním místě, které by je mohlo zajímat. I kdyby ovládali angličtinu, francouzštinu nebo němčinu,

nelze předpokládat, že budou číst vydání *Úředního věstníku* v jiném než mateřském jazyce.“ (bod 138)

Ve věci C-377/16, v níž proti sobě stály Španělsko a Parlament a o které bylo rozhodnuto rozsudkem velkého senátu Soudního dvora dne 26. března 2019, Španělsko navrhlo, aby Soudní dvůr zrušil výzvu k vyjádření zájmu v rámci výběrového řízení pro smluvní zaměstnance (řidiče). Dovolávalo se zásady zákazu diskriminace na základě jazyka a zásady respektování jazykové rozmanitosti, neboť v napadeném oznámení byla volba jazyka 2 výběrového řízení jakožto jazyka pro komunikaci omezena na angličtinu, francouzštinu a němčinu. Parlament se dovolával služebního zájmu, který vyžaduje, aby byli nově přijatí pracovníci okamžitě schopni se zapojit do činnosti – tři dotčené jazyky se totiž v rámci tohoto orgánu používají nejčastěji. Parlament se kromě toho domníval, že i když byl tento přihlašovací formulář z technických důvodů k dispozici jen v anglickém, francouzském a německém jazyce, nenese to s sebou povinnost uchazečů vyplnit jej v jednom z těchto tří jazyků.

Soudní dvůr konstatoval, že „[z]a těchto podmínek nelze vyloučit, že někteří uchazeči byli ve skutečnosti připraveni o možnost použít k podání svých přihlášek úřední jazyk Unie dle své volby“ (bod 44). Kromě toho připomněl, že „z čl. 1d odst. 6 služebního řádu úředníků vyplývá, že rozdílné zacházení na základě jazyka nelze podle tohoto řádu připustit, ledaže je toto rozdílné zacházení objektivně a přijatelně odůvodněno a odpovídá legitimním cílům obecného zájmu v rámci personální politiky“ (bod 49). Parlament, který měl výše uvedené prokázat, tak ovšem neučinil. Soudní dvůr proto napadený akt zrušil.

2.5.3 - Specifický případ jazykového režimu evropského patentu s jednotným účinkem

Evropský patentový úřad (EPO) uděluje evropský patent s jednotným účinkem (EPJÚ) zavedený nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1257/2012 ze dne 17. prosince 2012, kterým se provádí posílená spolupráce v oblasti vytvoření jednotné patentové ochrany. V souvislosti s překladem Úřad uplatňuje ustanovení obsažená v nařízení Rady (EU) č. 1260/2012 ze dne 17. prosince 2012. Úředními jazyky EPO jsou angličtina, francouzština a němčina. Patenty se tedy překládají pouze do těchto jazyků, což představuje výjimku z nařízení 1/58. S tímto specifickým jazykovým režimem nesouhlasila řada členských států, které se dovolávaly zásady zákazu diskriminace na základě jazyka.

Do tohoto kontextu zapadá rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 5. května 2015, Španělsko v. Rada, C-147/13. Španělsko se v této věci domáhalo zrušení nařízení č. 1260/2012. Na podporu návrhových žádání Rady vstoupily do řízení jako vedlejší účastníci Belgie, Česká republika, Dánsko, Německo, Francie, Lucemburské velkovévodství, Maďarsko, Nizozemsko, Švédsko, Spojené království Velké Británie a Severního Irska, jakož i Parlament a Komise.

Soudní dvůr nakonec připustil, že rozdílné zacházení s úředními jazyky Unie je možné, pokud je to vhodné a přiměřené k dosažení legitimního cíle sledovaného dotčeným nařízením (kterým je vytvoření jednotného a zjednodušeného režimu překladů pro EPJÚ ve snaze zajistit přiměřenost nákladů pro vynálezce). Cílem rovněž bylo zajišťovat právní jistotu, podněcovat inovace a přinášet prospěch zejména malým a středním podnikům a rovněž zaručit snazší, méně nákladný a právně zajištěný přístup k EPJÚ a k patentovému systému jako celku (body 31 až 48).

Komunikace Soudního dvora EU s občany v jejich jazyce

Vedle soudní činnosti se Soudní dvůr EU zabývá také nejrůznějšími žádostmi, které dostává od občanské společnosti. Jde například o žádosti o přístup k administrativním dokumentům nebo historickým archivům tohoto orgánu. Může jít i o rozličné otázky nebo žádosti o informace, které jsou někdy Soudnímu dvoru EU zaslány omylem (například pokud se týkají jiného mezinárodního soudu, jako je například Evropský soud pro lidská práva). Dostává také přihlášky ke stážím, žádosti o pracovní místo, nabídky podané na základě oznámení o veřejných zakázkách, žádosti o návštěvy nebo studijní semináře atd.

Tyto žádosti mohou být sepsány v kterémkoli úředním jazyce Unie, a zaměstnanci Soudního dvora EU proto musí mít takové jazykové znalosti, aby byli schopni těmto žádostem porozumět, vyřídit je a odpovědět na ně ve stejném jazyce⁶², podle potřeby přitom musí přizpůsobit tón a styl jazyka (právní, administrativní, odborný nebo pedagogický) osobě, se kterou jedná.

Soudní dvůr EU musí být kromě toho schopen komunikovat s okolním světem, poskytovat veřejnosti informace, otevírat všem evropským občanům, kteří si přejí Soudní dvůr EU navštívit, své brány a uvítat je v jejich jazyce. Internetové stránky Curia jsou za tímto účelem mnohojazyčné. I návštěvy, protokolární události nebo diskuze s vnitrostátními soudci se konají v jazycích těch, kteří se těchto akcí účastní, a to často za podpory tlumočnicků GŘM.

Vyhotovují se i tiskové zprávy, které se následně překládají do všech úředních jazyků, u kterých to vyžaduje zájem o danou věc nebo řešené téma.

62| V tomto směru viz článek 13 Evropského kodexu řádné správní praxe (dostupný na internetové adrese Evropského veřejného ochránce práv: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/publication/cs/3510>).

3. - Řízení mnohojazyčného systému na Soudním dvoře EU

„Coby důsledek mnohojazyčnosti je překlad často jejím jediným viditelným aspektem [...]. A přece je tím, co spojuje a spřádá, vítězstvím myšlenky nad silou. Má-li být využito jeho potenciálu v plném rozsahu, je třeba neustále přemítat jak o výzkumu, tak o vzdělávání.“⁶³

Za mnohojazyčnost v rámci řízení odpovídá vedoucí soudní kanceláře. Za tímto účelem se opírá zejména o Generální ředitelství pro mnohojazyčnost (GŘM), pod které spadá tlumočnická služba a služba pro právní překlady pod vedením generálního ředitele tohoto ředitelství.

3.1 - Uspořádání Generálního ředitelství pro mnohojazyčnost

GŘM bylo zřízeno dne 1. ledna 2018. Spadají pod něj dvě dříve samostatné služby, a sice služba pro právní překlady a tlumočnická služba. Generální ředitelství se skládá z 30 oddělení – dvě z nich jsou přímo podřízeny generálnímu řediteli a zbývajících 28 je v zásadě rozděleno mezi tři ředitelství. Pokud ovšem na určité jazykové oddělení nastoupí nový vedoucí, toto oddělení často bývá po určitou dobu přímo podřízeno generálnímu řediteli.

Horizontální služby čítají dvě oddělení přímo spadající pod generálního ředitele a jedno oddělení samostatné:

- Oddělení nástrojů pro podporu mnohojazyčnosti, které se skládá z vedoucího oddělení, tří administrátorů a 23 asistentů, průběžně monitoruje a vyvíjí specifické IT nástroje pro překladatelskou službu, a to jak nástroje pro správu, tak nástroje pro podporu překladu. Ve spolupráci s ostatními službami zavádí pracovní postupy nezbytné pro zpracování jednotlivých dokumentů, a to od okamžiku jejich doručení překladatelské službě do okamžiku jejich výstupu (odeslání službě, která překlad požaduje, nebo odeslání ke zveřejnění). Spolupracuje také s Ředitelstvím tlumočnické služby a koordinuje a kontroluje požadavky a potřeby tlumočnické služby v oblasti IT, které jsou adresovány Ředitelství informačních technologií (ŘIT). Jeho spolupráce s tímto ředitelstvím je mimořádně důležitá. Oddělení

63| Isabelle Pingel, „Le régime linguistique des institutions de l'Union européenne“, *Revue des affaires européennes*, č. 3, 2016, s. 360 a 361.

nástrojů pro podporu mnohojazyčnosti se podílí i na meziinstitucionální práci týkající se nástrojů pro podporu mnohojazyčnosti a sledování vývoje v oblasti IT. Oddělení se skládá ze tří sekcí – Sekce pro vývoj a správu mnohojazyčných IT nástrojů, Sekce pro elektronickou předpřípravu dokumentů a monitorování publikací a Sekce pro správu a podporu nástrojů. V rámci tohoto oddělení je i útvar, který vypracovává různé přehledy a statistiky. Kromě toho plní na institucionální i meziinstitucionální úrovni různé úkoly průřezové povahy, jako je například technologický monitoring.

- Oddělení pro plánování a externí překlady, které se skládá z vedoucího oddělení, tří administrátorů a 20 asistentů, řídí tok žádostí o překlady a administrativní, smluvní a finanční postupy související s externalizací překladů a s financováním interinstitucionálních nástrojů. Je rozděleno do dvou sekcí: Sekce pro ústřední plánování a Sekce pro externí spolupracovníky. Sekce pro ústřední plánování zajišťuje spojení mezi útvary, které žádají o překlad (kabinety, soudní kanceláře, služby Soudního dvora EU), a překladatelskými odděleními. Navrhuje žadatelům o překlad termíny a plánuje, jak bude vypadat pracovní postup až do okamžiku konečného výstupu překladu. Zajišťuje, aby byly k žádostem přiloženy informace, které jsou pro překlad přínosné, a řídí související toky informací, včetně žádostí o provedení změn textu, který má být přeložen. Sekce pro externí spolupracovníky pak ve spolupráci s jazykovými odděleními zajišťuje plánování, provádění a účtování externí spolupráce a dodržování správných administrativních a finančních postupů. Externalizace se může týkat překladu nebo typografické úpravy.

Toto oddělení přímo nezabezpečuje plánování a externalizaci činností Ředitelství tlumočnické služby, které má za tímto účelem jiný horizontální útvar, ale zajišťuje centralizovanou správu rozpočtových a finančních záležitostí pro celé GŘM a podílí se na činnosti různých meziinstitucionálních pracovních skupin.

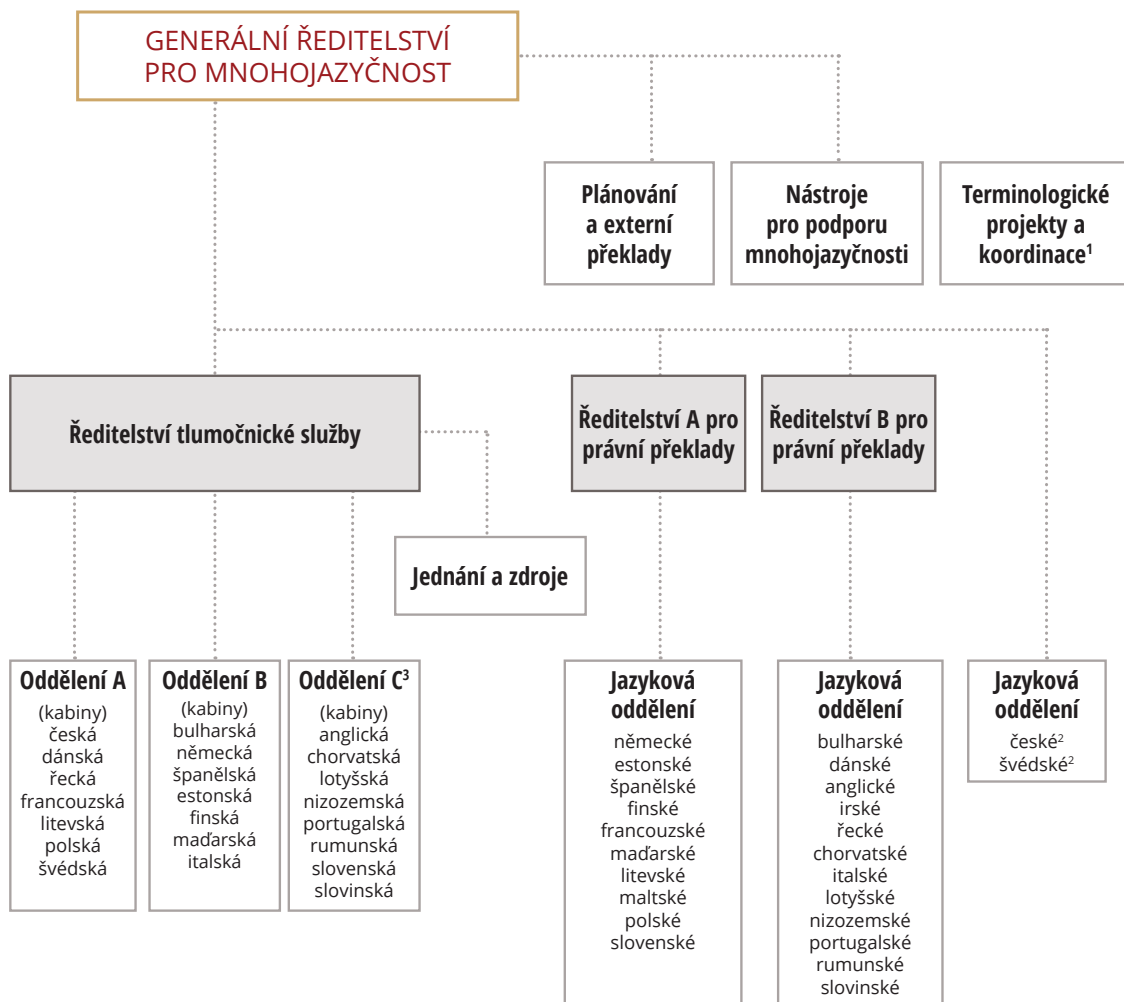
- V této fázi je třeba zmínit ještě další oddělení, jehož činnost je přínosem pro celé GŘM, i když pod něj formálně nespadá. Jedná se o Oddělení pro terminologické projekty a koordinaci, které zaštiťuje terminologickou práci [předběžná terminologická příprava; vyvíjení terminologických sbírek, jako je Mnohojazyčný právní slovník, terminologie jednacích řádů, názvy vnitrostátních soudů]. Toto oddělení zaštiťuje i dokumentační práci (rešerše, příručky a dokumentační korpusy pro specifické překladové paměti), podporuje a usměrňuje jazyková oddělení při provádění opatření ke zvýšení kvality a spravuje interní komunikační

nástroje a materiály GŘM, jako jsou jeho intranetové stránky, zpravodaj a prezentační materiály.

Ostatní oddělení jsou rozdělena mezi tři ředitelství.

Ve zbývajících částech se služba pro právní překlady skládá ze dvou ředitelství, pod která spadají pouze jazyková oddělení, a sice jedno oddělení pro každý úřední jazyk. Na každém jazykovém oddělení, které řídí jeho vedoucí, pracuje v závislosti na objemu překladů do jednotlivých jazyků 20 až 57 právníků-lingvistů, kterým jsou nápomocni typografičtí korektoři / jazykoví redaktoři a sekretariát každého oddělení.

Ředitelství tlumočnické služby má čtyři oddělení. Tři z těchto oddělení se skládají ze sedmi nebo osmi stálých kabin, což je celkem 22 kabin (v současné době neexistují stálá maltská ani irská kabina). Každou kabinu tvoří dva až deset úředníků zastávajících funkci tlumočnicků, a to vždy v závislosti na objemu tlumočení do daného jazyka. Čtvrté oddělení, nazvané Oddělení pro jednání a zdroje, průřezově zajišťuje plánování tlumočení a řídí činnost externích tlumočnicků. Oddělení pro jednání a zdroje odpovídá nejen za plánování toho, kteří interní a externí tlumočníci budou přiděleni k tomu kterému jednání, ale také za každý týden prováděný nábor tlumočnicků, kteří jsou vybíráni ze seznamu více než 3 000 externích tlumočnicků společného pro všechny orgány. Je v pravidelném kontaktu se soudními kancelářemi a ostatními službami Soudního dvora EU. Zvláštní odpovědnost za plánování činnosti Ředitelství tlumočnické služby na horizontální úrovni a za nábor externích tlumočnicků nese vedoucí oddělení, kterému je nápomocen jeden administrátor na plný úvazek a pět tzv. rotujících tlumočnicků na částečný úvazek, kteří posilují tým pro plánování. Oddělení pracuje s administrativní podporou pěti asistentů s různou kvalifikací, kteří mají za úkol mimo jiné i přijímání tlumočnicků a jejich zapojení a přípravu spisů na jednání pro externí tlumočníky.

1 Oddělení pro terminologické projekty a koordinaci spadá přímo pod vedoucího soudní kanceláře Soudního dvora.

2 Překladatelské oddělení, jehož vedoucí byl nově jmenován, dočasně podléhá přímo generálnímu řediteli, než je začleněno do jednoho ze dvou ředitelství pro právní překlady.

3 Oddělení C zajišťuje také pokrytí pro maltský a irský jazyk, které v současnosti nemají svou vlastní kabinu.

3.2 - Činnosti Generálního ředitelství pro mnohojazyčnost

Podle článku 42 jednacího řádu Soudního dvora „Soudní dvůr zřizuje útvar poskytující překladatelské a tlumočnické služby složený z odborníků, kteří mají odpovídající právní vzdělání a důkladnou znalost několika úředních jazyků Unie“. Proto přijímá především prostřednictvím výběrových řízení úředníky, kteří mají odpovídající schopnosti pro plnění úkolů nezbytných k tlumočení a právním překladům.

3.2.1 - Právníci-lingvisté

Pro účely právních překladů Soudní dvůr EU tradičně využívá právníky-lingvisty, tzn. právníky, kteří absolvovali úplné studium vnitrostátního práva a kteří v okamžiku svého přijetí dobře ovládají alespoň dva cizí jazyky a právní systémy. Pro překlad je nutná dokonalá znalost cílového jazyka (obecného i právního), který je v zásadě jejich mateřským jazykem. Právník-lingvista může být rovněž pověřen vypracováním dokumentu, který bude následně přeložen (např. shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce), nebo na žádost soudní kanceláře oznámení v Úředním věstníku či na žádost Ředitelství pro výzkum a dokumentaci, dokumentu, který bude použit pro správu věci (předběžný přezkum).

Zatímco literární překlad zahrnuje „přetváření“ a technický překlad, ačkoli zůstává v první řadě jazykový, je vázán omezeními relativně ustálené a univerzální technické terminologie, právní překlad je „hybridem“ obou: transpozice musí být provedena na dvojí úrovni, jazykové a technickoprávní. Míra jazykové standardizace se liší dle typu textu (žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, rozsudky, stanoviska). Je nutné použít srovnávací přístup: cílem je nalézt v právním systému cílového jazyka přirozený, nebo pokud to není možné, funkční ekvivalent právního pojmu uvedeného ve zdrojovém textu. To často vyžaduje rozsáhlé právní rešerše, analýzu a hodnocení spolehlivosti zdrojů. Žádný čtenář nečte text tak pozorně jako jeho překladatel.

Základní charakteristikou právního překladu v případě Soudního dvora EU je, že tento překlad dává vzniknout právům a povinnostem všech občanů, a musí tedy být věcně bezchybný.

Text nepatří jednotlivým zúčastněným: co Soudní dvůr EU říká, činí ve všech jazycích stejně. Právník-lingvista tedy nemá svobodu individuálního autora, ale nese naopak odpovědnost za zajištění spolehlivosti kolektivního díla.

Překlad pro něj spočívá v nalezení odpovídajících jazykových a právních pojmů (srovnávací právo), promítnutí unijního práva (s jeho případně specifickými pojmy) do jednotlivých jazyků EU, a současném dbání na správnou rovnováhu mezi formulacemi převzatými z unijního a z vnitrostátního práva. Právní překlad u Soudního dvora EU je „rekonstrukcí“ původního textu na základě závazných formálních a obsahových prvků (primární právo, sekundární právo, odkazy, citace, ustálená terminologie a odkazy na různé vnitrostátní právní předpisy)⁶⁴.

Srovnávat je případně třeba tři různé právní systémy: „zdrojové“ vnitrostátní právo, „cílové“ vnitrostátní právo a unijní právo. Jeden systém se přitom může vyjadřovat v několika jazycích, stejně jako může několik systémů používat jeden jazyk.

Právníci-lingvisté překládají především:

- normativní texty (statut Soudního dvora Evropské unie, jednací řády Soudního dvora a Tribunálu);
- rozhodnutí (rozsudky, usnesení a posudky);
- shrnutí rozhodnutí a informace o nezveřejněných rozhodnutích;
- žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce od různých autorů a odrážející různé právní systémy;
- další procesní písemnosti přicházející zvnějšku, které se značně liší jazykem, formou a stylem;
- stanoviska generálních advokátů;
- sdělení v Úř. věst.;
- tiskové zprávy, tj. informační texty psané jednodušším jazykem při zachování právní přesnosti originálu;
- různé další dokumenty: dopisy, internetové stránky atd.

64| Podle Gwénaëla Glâtra v tomto ohledu „současný Soudní dvůr (SDEU) tak představuje užasného překladatele mezi vnitrostátními právními systémy. Jeho překladatelské schopnosti jsou základem výkladu evropského práva“, L'anti-Babel: la forme « Europe » au défi de ses frontières linguistiques), Blog du Club de Mediapart, 16. listopadu 2017: <https://blogs.mediapart.fr/gwenael-glatre/blog/161117/l-anti-babel-la-forme-europe-au-defi-de-ses-frontieres-linguistiques>.

Právník-lingvista plní i jiné úkoly než právní překlady. Hlavním z těchto úkolů jsou revize. Cílem je kontrolovat shodu mezi originálním textem a jeho překladem provedeným třetí stranou, jiným právníkem-lingvistou nebo externím překladatelem (úplnost, absence významových právních chyb, respektování pravidel a správné používání cílového jazyka), s důrazem na tři klíčové aspekty: loajalitu (úctu k vykonané práci); subsidiaritu (nezasahování do textu bez objektivního zdůvodnění); solidaritu (neodchylování se od osvědčených postupů oddělení). Právník-lingvista pověřený revizí navrhuje vylepšení a v případě potřeby doplňuje komentáře, které umožňují jasně rozlišit mezi opravami chyb, zásahy v zájmu přesnosti a stylistickými zlepšeními. Je důležité, aby přístup k revizím byl v každém oddělení harmonizován, což vyžaduje formalizaci postupů a pravidelné schůzky, ale také výměnu osvědčených postupů mezi odděleními. Je třeba rovněž celý tento postup zbytečně a někdy i kontraproduktivně nezatěžovat: kontrola kvality, vč. revize, se musí soustředit na citlivé nebo důležité dokumenty, jakož i na překlady právníků-lingvistů, kteří jsou např. z důvodu stále probíhajícího zaškolování méně samostatní. Revidující právník-lingvista může být rovněž požádán, aby informoval nadřízené o práci svých kolegů (nebo externích překladatelů) za účelem jejich hodnocení, a především udržení jednotné úrovně kvality.

Právníci-lingvisté plní dále zejména tyto úkoly:

- přispívají k celkové kvalitě dokumentů prostřednictvím interakce s jejich autory i s kolegy z jiných jazykových oddělení (vzájemná pomoc, křížová kontrola, zodpovídání dotazů týkajících se vnitrostátního práva atd.);
- připravují shrnutí zvláště dlouhých žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce⁶⁵ na základě společných redakčních zásad, které obecně dokument lépe strukturují. Tato shrnutí jsou určena k překladu do všech jazyků, který je pak doručován namísto originální žádosti, s výjimkou překladu do francouzštiny, do níž je třeba provést překlad celé původní žádosti pro potřeby soudu a stran oprávněných předkládat písemná vyjádření;
- přispívají k právní analýze věcí tím, že podporují ostatní útvary Soudního dvora EU (soudní kanceláře a ředitelství pro výzkum a dokumentaci) vpisováním poznámek, které usnadňují porozumění a překlad;

65| Článek 98 jednacího řádu Soudního dvora.

- působí jako referenční osoba, která kolegům z jiných jazykových oddělení osvětluje aspekty věci pocházející z jejího členského státu;
- působí jako „osoba pro centralizaci dotazů“, která shromažďuje dotazy kolegů z ostatních jazykových oddělení v souvislosti s překladem stanovisek nebo rozsudků, pokud možno na ně odpovídá a v případě potřeby upřesnění strukturovaně kontaktuje kabinet, který je autorem dokumentu (*viz bod 2.3.2*);
- podílí se na rešerších a právních či dokumentačních projektech, na vývoji terminologie, zejména právní, jakož i na harmonizaci právní terminologie;
- podílí se na školení kolegů nebo externích překladatelů;
- podílí se na propagaci své práce prostřednictvím přednášek o jazykovém režimu, organizaci a povaze práce právníka-lingvisty v rámci orgánu, na interinstitucionální úrovni a pro veřejnost jednotlivých zemí, a to i prostřednictvím akcí mimo půdu Soudního dvora EU;
- působí jako korespondent mezi svým jazykovým oddělením a průřezovými útvary, například v oblasti IT, terminologie, školení nebo řízení externalizace;
- podílí se na výběru pracovníků (komise výběrových řízení, komise pro výběr zaměstnanců a externích překladatelů, opravy zkušebních testů).

Profese právníka-lingvisty prochází rychlým vývojem v důsledku rostoucího a stále náročnějšího využívání nových počítačových nástrojů, zejména nástrojů neuronového překladu (*viz bod 4.3.3*).

3.2.2 - Tlumočníci

Všichni tlumočníci Soudního dvora EU jsou diplomovanými konferenčními tlumočnickými, kteří jsou schopni tlumočit z několika úředních jazyků Unie, přinejmenším ze dvou, častěji však ze tří až šesti. Po celou kariéru se tlumočníci učí nové jazyky s cílem rozšířit své jazykové portfolio na základě zkoušky zvané „test k přibrání jazyka“. Většina z nich nejsou právníci, jelikož by bylo naivní požadovat po každém tlumočnickovi toto dvojí vzdělání, ale tlumočnická služba jako celek i každý jednotlivý tlumočnick jsou silně ovlivněni specifiky svého pracovního prostředí. Každý se nakonec specializuje a získá zvláště úzký vztah k právním aspektům a způsobilost pro ně. Tlumočníci při jednání k vyhlášení rozhodnutí sice čtou výroky rozsudků a závěry stanovisek generálních advokátů, jejich umění je však po všech stránkách nejvíce využíváno při jednáních

k přednesu řečí, a to ve všech svých rozměrech. Tlumočníci, kteří při jednání tlumočí v kabině, musí v reálném čase přetlumočit obvykle do mateřského jazyka řeči zástupců účastníků řízení a otázky členů soudního kolegia. Tyto slovní projevy se vyznačují vysoce právním obsahem, mají různý rytmus a jsou výsledkem rozmanitých řečnických schopností a srozumitelnosti projevu. Zástupci účastníků, jejichž slova jsou tlumočena, jsou velmi často právníci, kteří jsou členy národních advokátních komor a vyjadřují se v souladu s právní a jazykovou tradicí svého členského státu a při úvahách týkajících se výkladu unijního práva používají právní pojmy tohoto státu. Jednotlivé problémy simultánního tlumočení se mohou prolínat: jak se současně soustředit na hlas řečníka, na písemnou verzi řeči, která byla do kabiny dodána na poslední chvíli, na Ariadninu nit argumentace a prezentaci promítanou v jednací síni, pokud řečník navíc mluví italsky, zatímco jeho diapozitivy jsou v angličtině?

Tlumočníci zajišťují tlumočení na jednáních obou soudů pro 24 úředních jazyků Soudního dvora EU, jakož i na dalších akcích konaných v rámci orgánu, jako jsou protokolární návštěvy, setkání pracovníků členských států, fóra vnitrostátních soudců a slavnostní zasedání. Mimo tlumočení v kabině je náročná i příprava; tlumočnické se při jednání spoléhá na pečlivou přípravu, která často začíná několik dní předem a zabírá značnou část jeho pracovní doby. Aby byl tlumočnický efektivní, musí mít k dispozici tentýž spis jako účastníci jednání, který je často obsáhlý, doplněný přílohami o několika stech stranách a plný právních pojmů, výrazů a argumentů, které si musí osvojit. Důležitými aspekty práce tlumočnické jsou také průběžné vzdělávání se a udržování dosažené úrovně jazykových znalostí. Jsou vázáni nejprísnejším profesním tajemstvím. Od vzniku Soudního dvora v roce 1952 se tlumočnická služba z důvodu rostoucích potřeb orgánu značně vyvinula. Ředitelství tlumočnické služby má nyní přibližně 70 stálých tlumočnicků.

Úkolem tlumočnické ve vícejazyčném prostředí, jako je i Soudní dvůr EU, je pomoci každému řečníkovi jasně, přirozeně a plynule předat jeho sdělení ostatním účastníkům jednání.

Plný 24jazyčný režim zakotvený v jednacím řádu Soudního dvora a Tribunálu se uplatňuje pouze výjimečně. Oddělení pro jednání a zdroje sestavuje týmy uzpůsobené jednotlivým jednáním. Složení týmů se liší podle jednacího jazyka, jazyků členských států vystupujících jako vedlejší účastníci a jazykových potřeb členů soudního kolegia. Jazykový režim je specifický pro každé jednání a obvykle zahrnuje omezený počet aktivních kabin v závislosti na počtu jazyků, kterými účastníci hovoří.

Oddělení pravidelně využívá externí tlumočnické. Vybírá je ze společného seznamu tlumočnické akreditovaných u unijních orgánů. Jejich práce se řídí dohodou mezi unijními

orgány a Mezinárodní asociací konferenčních tlumočnicků (AIIC). U Soudního dvora EU smlouva zahrnuje den přípravy probíhající povinně v jeho prostorách. Na externí tlumočnický dohlížejí stálí pracovníci, kteří jsou přiděleni na totéž jednání, a tito externí tlumočníci jsou začleněni do týmu a dodržují tatáž etická pravidla: mlčenlivost, zdrženlivost a kolegiální.

Tlumočnická profese rovněž prochází rychlými technologickými změnami, z nichž poslední je účast stran na jednáních na dálku, která byla nutná kvůli omezením cestování během krize způsobené pandemií covidu-19, ale která by měla být do jisté míry zachována⁶⁶, a dále *webstreamingový* přenos některých jednání.

3.2.3 - Typografičtí korektoři / jazykoví redaktoři

Zachování multijazyčnosti obnáší také udržení kvality jazyka. Na tomto úkolu se podílejí různé profese v rámci orgánu, například typografičtí korektoři, označovaní také jako jazykoví redaktoři. Jejich hlavním úkolem je dbát na dodržování jazykových a typografických konvencí, sledovat vývoj jazyka, dohlížet na jeho správné používání a obecně chránit svůj mateřský jazyk.

Dotyčné texty, zejména tedy rozsudky, usnesení, stanoviska generálních advokátů a shrnutí rozhodnutí, musí být před svým šířením nebo zveřejněním upraveny tak, aby byly v každém ohledu v souladu s předem stanovenými pravidly typografie a formátování. To je úkolem typografických korektorů.

Tato profese však prošla změnami v čase. Kompletní elektronizace toků dokumentů zpočátku zahrnovala stále složitější formátovací úkoly. Na základě snahy o strukturalizaci dokumentů vytvářených v rámci Orgánu a po vytvoření překladatelského prostředí (v současné době založeného na editoru Trados Studio), které toto strukturování na konci překladatelské práce obnovuje, se však váha těchto úkolů snížila a ty se nyní týkají pouze některých dokumentů, které takto strukturovány nejsou.

66| Marc-André Gaudissart, „La Cour de justice de l'Union européenne face à la crise sanitaire“, *Revue des affaires européennes*, č. 1, 2020, s. 97 až 107. Článek aktualizovaný v roce 2021 a publikovaný v knize Edouarda Dubouta a Fabrice Picoda, *Le Coronavirus et le droit de l'Union européenne*, vyd. Éditions Bruylant, 2021, s. 573 až 593. Tento článek byl aktualizován a publikován rovněž v rumunštině: „Funcționarea Curții de Justiție a Uniunii Europene în timpul pandemiei Covid-19“, *EuRoQuod Revista Rețelei naționale de judecătorei-coordonatori în materia dreptului Uniunii Europene*, 2020.

Mimoto se práce typografického korektora postupně rozšiřovala. Při procházení textu za účelem úprav typografie nebo formátu jsou totiž schopni identifikovat další možná vylepšení. Jedná se například o identifikaci pasáží, které mohly být při překladu omylem vynechány; navrhování elegantnějších nebo jasnějších formulací; opravu určitých pravopisných nebo gramatických chyb v souvislosti s tím, jak se jazyky vyvíjejí a v rozsahu, v němž jsou za sledování tohoto vývoje odpovědní. Právě tyto nové úkoly vysvětlují, proč dnes mluvíme spíše o jazykových redaktorech nežli o typografických korektorech.

A konečně radí kolegům a školí je, podílejí se na celkové strategické reflexi a navrhuji způsoby, jak zlepšit jazykovou kvalitu překládaných dokumentů. Přispívají také k vývoji vnitřních a interinstitucionálních redakčních pravidel pro jazyk svého oddělení.

3.2.4 - Asistenti vedoucích pracovníků a sekretariáty

Asistent vedoucích pracovníků provádí rozhodnutí vedoucího jazykového oddělení v oblasti řízení. V rámci svých funkcí tak může koordinovat úkoly sekretariátu, organizovat proces externalizace ve spolupráci s oddělením pro plánování a externí překlady (žádosti o objednávky a sledování faktur), vypracovávat tabulky pro účely kontroly a řízení a v určitých případech rozdělovat právníkům-lingvistům překladatelské a revizní úkoly na základě kritérií stanovených vedoucím oddělení.

S postupným zánikem přepisování, které tradičně představovalo hlavní úkol sekretariátu, se jeho členové nyní zabývají především psaním textů, jejich předzpracováním před přidělením právníkům-lingvistům a jejich výstupem směrem k uživatelům v následném dematerializovaném toku.

Členové sekretariátu přijímají žádosti o překlady a další informace prostřednictvím IT nástroje pro sledování toků dokumentů. Jsou také pověřováni předzpracováním velkého množství dokumentů, tj. získáváním všech prvků, které již v dané fázi mohou být užitečně vloženy do překladatelského projektu, aniž to vyžaduje zásah právníka-lingvisty; to může zahrnovat kopírování určitých výňatků nebo stále častěji finalizaci podkladů k překladu v překladatelském prostředí (v současnosti specializovaný editor Trados Studio), kdy do něj doplňují referenční dokumenty nebo terminologické databáze v závislosti na druhu překládaného dokumentu.

Vzhledem k nárůstu počtu externích spolupracovníků a počtu externě zadávaných stran se členové sekretariátu podílejí také na úkolech řízení těchto externích překladatelů, a podporují tak asistenta vedoucího oddělení. Kontrolují vyplňování a ukládání hodnocení

kvality externích překladů, udržují kontakt s externími spolupracovníky a připravují korespondenci s nimi. Někteří členové sekretariátu musí být rovněž schopni zajistit administrativní zpracování služeb těchto externích překladatelů, v rámci čehož uplatňují nastavené postupy, rámcové smlouvy a finanční nařízení.

Předzpracování textů před jejich přidělením právníkům-lingvistům je klíčovým prvkem postupné proměny role sekretariátů. Toto počítačové předzpracování, které je nyní k dispozici prostřednictvím překladatelského balíčku nazvaného *kit fonctionnel* a poskytovaného v rámci překladatelského programu Trados Studio, se týká rozsudků, usnesení, stanovisek, shrnutí rozhodnutí, informací o nezveřejněných rozhodnutích a žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce. Jiné dokumenty stále vyžadují tradiční zpracování.

Asistenti pověřeni správou právních překladů tedy nyní jiným způsobem asistují právníkům-lingvistům v procesu překladu: poskytováním informací o změnách provedených v originálních dokumentech a plánováním lhůt a toku dokumentů.

Mimoto se velký význam přikládá žádostem o překlady. Sekretariáty odpovídají za kontrolu, zda dokument obsahuje všechny žadatelem uvedené prvky a zda splňuje všechny požadavky na formu a kvalitu.

Sekretariáty generálního ředitelství pro mnohojazyčnost a průřezových útvarů jsou zase odpovědné za podporu všech těchto činností prováděním různých operativních a administrativních úkolů, přičemž uplatňují postupy, pravidla a techniky definované v rámci generálního ředitelství, čímž přispívají k jeho celkovému hladkému fungování. Zajišťují sdílení informací, průběžné sledování pokroku prací a komunikaci s uživateli služeb generálního ředitelství a interními i externími poskytovateli služeb.

3.2.5 - Specifické profese

Při podpoře práce pracovníků překladatelských a tlumočnických oddělení se generální ředitelství pro mnohojazyčnost může spoléhat na řadu specifických profesí v rámci průřezových týmů nebo oddělení (*viz bod 3.1*). Tito asistenti a administrátoři jsou pověřeni zejména personálními záležitostmi, přijímáním a školením pracovníků, určitými úkoly statistických analýz a vedením administrativních spisů. V techničtějším oblastech se GR opírá o odborníky, jako jsou IT specialisté na vývoj nástrojů pro správu nebo podporu překladů, osoby odpovědné za elektronické předzpracování dokumentů

a osoby zapojené do toků žádostí o překlady a administrativních, smluvních a finančních procesů souvisejících s externalizací práce.

Generální ředitelství kromě toho využívá služeb specifických profesí v rámci oddělení pro terminologické projekty a koordinaci. Terminologové a dokumentaristé tvoří toto oddělení, povětšinou právníci, se podílejí především na definování a monitorování terminologických projektů realizovaných ve spolupráci s právníky-lingvisty. Podílejí se na tvorbě a obohacování terminologických kartoték a kontrole jejich kvality za účelem jejich vkládání do unijní terminologické databáze, známé jako *IATE*⁶⁷. Podporují právníky-lingvisty v jejich práci tím, že na požádání provádějí terminologickou a dokumentační rešerši, čehož Orgán využívá především v souvislosti s vyřizováním žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce. Stejně osoby mimoto nabízejí celou řadu školení v oblasti terminologie a jazykových a terminologických zdrojů, technik dokumentárních rešersů a nástrojů a koordinují žádosti kabinetů v rámci komparativního jazykového přezkumu. Několik osob s techničtějším profilem pod vedením vedoucího oddělení a v úzké spolupráci s generálním ředitelstvím vytváří podklady pro interní komunikaci tohoto ředitelství.

3.3 - Externí spolupracovníci

Při zajišťování všech překladatelských a tlumočnických potřeb využívá generální ředitelství značné podpory externích pracovníků, kteří stále častěji spolupracují s interními pracovníky, samozřejmě v mezích povolených smlouvami a předpisy pro oblast veřejných zakázek a v závislosti na míře důvěrnosti dokumentů.

3.3.1 - Právníci-lingvisté a externí překladatelé

Specificky v oblasti právních překladů je externalizace projevem zdravého řízení, jelikož pokud by byl vždy k dispozici dostatečný počet úředníků k tomu, aby mohli zvládnout nárazová zvýšení pracovní zátěže, zůstala by velká část této pracovní síly mimo období tohoto zvýšeného zatížení nedostatečně využita. Je však třeba uznat, že toto riziko je již spíše teoretické, neboť pracovní zátěž ředitelství je taková, že pro plnění jeho základních úkolů je už využívání externích pracovníků nevyhnutelné.

67 | <https://iate.europa.eu/home>

Pro nábor externích překladatelů využívá překladatelská služba veřejné zakázky. Veřejná zakázka je tak vypisována pro každý cílový jazyk. Na druhou stranu všechny veřejné zakázky neobsahují všechny možné zdrojové jazyky. Jedinou veřejnou zakázkou, která je pokrývá všechny, je zakázka na soudní překlady do francouzštiny, jelikož francouzské jazykové oddělení musí překládat procesní písemnosti napřímo z každého z úředních jazyků, aniž by kdy mohlo využít některý z pivotních jazyků (viz bod 3.6.2). Ostatní jazykové útvary využívají zakázek jako výpomoci při překladech do svého jazyka minimálně z francouzštiny a pěti pivotních jazyků⁶⁸ a případně z dalších jazyků, u nichž nastane potřeba. Zejména tzv. pivotní oddělení, tj. ta, která tvoří překlady, z nichž ostatní oddělení vytvářejí své jazykové verze, se snaží pokrýt i jazyky, které mají takto „pivotovat“. Jazyková oddělení s výjimkou francouzského mají obzvláště zájem o dlouhý seznam partnerů, kteří mohou překládat z francouzštiny, jelikož většina překládaných dokumentů je v tomto jazyce.

Do řízení v rámci těchto veřejných zakázek jsou zapojeny nejprve komise pro otevírání obálek a skupiny pro hodnocení žádostí o účast a nabídek a následně pověřená schvalující osoba, v tomto případě vedoucí oddělení nebo jeho zástupce, která sestaví pro každou část zakázky (odpovídající jedné jazykové kombinaci) seznam uchazečů, kterým bude nabídnuta rámcová smlouva, na jejímž základě jim budou moci být zadávány překlady v závislosti na jejich pořadí na dynamickém seznamu smluvních partnerů. Toto pořadí je určeno na základě poměru ceny (z 30 %) a kvality (ze 70 %).

V zásadě platí, že se externí překladatelé mohou veřejných zakázek účastnit pouze v případě, že absolvovali studium vnitrostátního práva. Vzhledem k podmínkám panujícím na trhu, který se potýká s problémem zajistit dostatečný počet právníků schopných překládat z požadovaných jazyků, však několik jazykových útvarů tento požadavek u nedostatkových částí změkčilo a akceptuje nyní i jiné než právnícké vzdělání pod podmínkou praxe v oblasti právních překladů, přičemž ale upřednostňuje uchazeče z řad právníků.

Pro každý požadavek na překlad je vystavena objednávka na základě počtu stran, do něhož není započítáván text, u něhož IT nástroje pro vyhledávání podobností v interinstitucionálních překladových pamětech (Euramis) nalezly shodu. Kvalita každého překladu je před záúčtováním a uhrazením externím překladatelem vystavené faktury

68| Pro připomenutí, pivotními jazyky jsou angličtina, italština, němčina, polština a španělština.

kontrolována. Překlad musí být v perfektní kvalitě, v opačném případě jsou uplatňovány smluvní sankce v podobě snížení výše platby, případně vypovězení rámcové smlouvy.

Služby externích překladatelů se staly nepostradatelnými. V zájmu co nejefektivnějšího využívání svých zdrojů v kontextu rostoucího pracovního zatížení, rozpočtových omezení a nutnosti dodržovat lhůty uskutečňuje generální ředitelství pro mnohojazyčnost od konce roku 2015 ambiciózní projekt optimalizace přínosu externích překladů, který má pět hlavních cílů:

- disponovat pro každý cílový jazyk dostatečným počtem externích překladatelů k pokrytí všech potřebných zdrojových jazyků;
- přilákat externí překladatele s plným právnickým vzděláním, aby se snížilo využívání neprávnicků;
- získávat kvalitní překlady, které jsou okamžitě použitelné;
- těžit z blízkého vztahu externích překladatelů k vnitrostátním právním systémům v rámci zajištění velmi vysoké úrovně relevance právní terminologie;
- sblížení externích překladatelů s pracovními metodami jazykových oddělení, mimo jiné prostřednictvím pravidelných schůzek a poskytováním IT, terminologických a dokumentárních zdrojů.

Pro přilákání dalších externích překladatelů jezdí členové všech jazykových oddělení pravidelně do členských států v rámci kombinovaných služebních cest, aby svým stávajícím externím spolupracovníkům nabídli školení, prezentace a setkání, na nichž tito mohou klást dotazy a získat na ně odpovědi, a současně navštívili univerzity a profesní sdružení s cílem zvýšit u cílové veřejnosti povědomí o možnostech kariéry externího překladatele pro Soudní dvůr EU v rámci hlavní nebo vedlejší činnosti. V roce 2019 se kromě mnoha jiných uskutečnily například služební cesty maltského jazykového oddělení, které umožnily setkat se s více než 500 školáky a podpořit u nich jazykové vzdělávání, nebo nizozemského oddělení, které vedly k zavedení kurzů právních překladů na univerzitách v Nijmegenu (Nizozemsko) a Gentu (Belgie).

Propagační a komunikační akce probíhají rovněž v rámci veřejných zakázek prostřednictvím plakátů, brožur nebo inzerátů v odborném tisku a na internetu a současně jsou pravidelně aktualizovány informace na internetových stránkách Soudního dvora EU.

Tato investice nese své ovoce, soudě podle postupně rostoucího množství nabídek zpracovaných v rámci zadávacích řízení.

Jazyková oddělení proaktivně dbají na kvalitu externích překladů a pořádají četná setkání s externími spolupracovníky, aby je seznamovala s požadavky generálního ředitelství a představila jim pracovní metody, nástroje, které mají k dispozici, a zdroje dostupné prostřednictvím interinstitucionální platformy pro zabezpečenou výměnu dokumentů. Tato setkání jsou také příležitostí k plodným výměnám, během nichž se externí překladatelé mohou podělit o potíže, s nimiž se při své práci setkávají, a získat od jazykových oddělení konkrétní reakce.

Ke konci roku 2022 bylo v platnosti 1 425 rámcových smluv o právních překladech, které pokrývaly 195 jazykových kombinací. Nicméně je stále třeba pokračovat v aktivním hledání. Některé jazykové kombinace, jejichž pokrytí je žádoucí, totiž nebylo možné na trhu nalézt; u jiných kombinací je dosažené pokrytí nedostatečné. Zveřejnění inzerátů v tisku a dalších médiích nestačí, jelikož se nejedná pouze o využití stávajících zdrojů na trhu, ale také o probouzení zájmu o tuto práci.

Projekt optimalizace přínosu externích překladů umožnil postupně zvýšit jejich podíl na 42 % v roce 2021, což znamená, že drtivá většina méně důvěrných dokumentů je nyní zadávána externě (žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, procesní písemnosti, stanoviska generálních advokátů a případně již vyhlášené rozsudky), což značně odlehčuje práci interním zdrojům, přestože je třeba ze smluvních důvodů a pro zajištění kvality takové překlady kontrolovat.

Co se týče kvality, překladatelská služba se plně snaží o její optimalizaci, zejména sdílením dokumentačních, terminologických a metodických zdrojů s externími překladateli a politikou didaktické i systematické zpětné vazby. Současně byla v rámci generálního ředitelství vytvořena síť kvality, která umožňuje interním právníkům-lingvistům, kteří jsou určeni jako kvalitaři jazykových oddělení, sdílet zkušenosti a nápady týkající se kvality překladů, včetně těch externích. V jejím rámci byla diskutována řada témat, včetně potřeby standardizovat postup a kritéria kontroly kvality a lépe strukturovat hodnocení předávaná externím překladatelům.

Průřezová oddělení rovněž vyvíjejí značné úsilí k tomu, aby externím překladatelům prostřednictvím interinstitucionální platformy pro zabezpečenou výměnu dokumentů poskytla referenční a podpůrné materiály (terminologické databáze, dokumentace a příručky v oblasti terminologie a vyhledávání dokumentů atd.). Tuto iniciativu doprovází

metodická a technická podpora, jejímž cílem je usnadnit přípravu dokumentace pro překlad a zahrnout do ní všechny referenční dokumenty, které by měly externímu překladateli umožnit odvést kvalitní práci.

Vzhledem k tomu, že počet externě zadaných stránek vzrostl mezi lety 2015 a 2022 téměř o 35 %, počet objednávek o 61 % a počet plateb o 42 %, rostla odpovídajícím způsobem i práce odpovědných osob v jazykových a průřezových útvech.

Možnosti externalizace nicméně nejsou neomezené. Návrhy rozhodnutí, které představují většinu pracovní náplně soudní překladatelské služby, jsou totiž vysoce důvěrnými dokumenty, které nelze před vyhlášením konečných rozhodnutí externalizovat. Po podpisu nebo vyhlášení se tato rozhodnutí stávají veřejnými dokumenty. Je však třeba mít na paměti, že cílem soudní překladatelské služby je, aby v den vyhlášení bylo k dispozici co nejvíce jazykových verzí rozhodnutí, což vylučuje jejich externalizaci, ledaže by překladatelská služba na tento cíl rezignovala.

3.3.2 - Externí a konferenční tlumočníci

Ředitelství tlumočnické služby využívá tlumočníky akreditované u unijních orgánů.

Externí tlumočníci, známí také jako konferenční tlumočníci, jsou důležitým zdrojem k zajištění hladkého chodu tlumočnické služby a její schopnosti průběžně se přizpůsobovat konkrétním jazykovým požadavkům jednotlivých jednání.

Využívání konferenčních tlumočnicků se řídí dohodou, kterou Evropský parlament, Evropská komise a Soudní dvůr EU uzavřely s AIIC.

Přidělování tlumočnicků na jednání a nábor externích tlumočnicků probíhá prostřednictvím zvláštní aplikace napojené na Komisi spravovanou databázi ([Webcalendar](#)), kterou Parlament, Komise a Soudní dvůr EU využívají ke správě společného seznamu konferenčních tlumočnicků, kteří prošli interinstitucionální [akreditační zkouškou](#).

V roce 2022 využilo ředitelství tlumočnické služby 416 externích tlumočnicků v celkovém počtu 3 396 smluvních dnů, což představuje v průměru 92 smluvních dnů v každém týdnu soudní činnosti. Nábor externích tlumočnicků rovněž umožňuje identifikovat talenty, kteří mohou převzít práci stálých tlumočnicků z řad zaměstnanců, a zároveň vytvořit malé stálé jádro kompetentních konferenčních tlumočnicků.

Při nástupu do práce u Soudního dvora EU jsou externí tlumočníci vždy uvítáni a vedeni kolegy. Den před jednáním nebo ráno v den jeho konání obdrží kompletní spis věci, k níž byli přiděleni, včetně poznámek k přednášeným řečem, které jsou již k dispozici. O nedělích a svátcích drží k jejich uvítání pohotovost tlumočníci z řad úředníků. Během pracovního týdne i ve dnech pracovního klidu mají externí tlumočníci vždy den na přípravu před jednáním, aby si prostudovali spis. Tento čas na přípravu, který Soudní dvůr EU jako jediný orgán poskytuje, je naprosto nezbytný pro zajištění kvalitního tlumočení jednání k přednesu řečí, které se často týkají vysoce komplexních aspektů právní a technické povahy.

Tento závazek blízké vazby na externí tlumočníky samozřejmě připomíná projekt optimalizace externích překladů, s nímž vykazuje mnoho společných rysů. Tlumočnické a překladatelské služby vykazují i zde konkrétní synergie, zejména prostřednictvím návštěv, služebních cest a aktivit směřujících k vyhledávání externích pracovníků a podpoře jejich dovedností.

3.4 - Význam kvality právních překladů a tlumočení u Soudního dvora EU

3.4.1 - Kvalita právních překladů

Je zcela zásadní, aby překlad do jednacího jazyka byl co nejkvalitnější, neboť dosah rozhodnutí soudců musí být účastníkům řízení a v rámci řízení o předběžné otázce předkládajícímu soudu zcela jasný. Kvalita překladu musí umožnit přijetí stejně jasného rozhodnutí, jaké by přijaly nejvyšší soudy členského státu v čistě vnitrostátním kontextu. Z technického hlediska je sice rozhodnutí výsledkem překladu z jazyka, v němž se konají porady soudů, tj. francouzštiny, z právního hlediska je nicméně rozhodující jednací jazyk, takže rozhodnutí musí být stejně jasné a přesné, jako kdyby bylo prvotně napsáno v tomto jazyce.

Význam kvality překladů však sahá dále. Již od rozsudků van Gend & Loos ([*viz poznámka pod čarou 18*](#)) a Costa⁶⁹ má unijní právo přímý účinek a přednost před vnitrostátním právem. S výjimkou směrnic jeho uplatnění nezávisí na vnitrostátních prováděcích opatřeních. Judikatura unijních soudů toto unijní právo uplatňuje nebo vykládá. V důsledku

69| Rozsudek ze dne 15. července 1964, 6/64, [EU:C:1964:66](#).

toho je nejvyšší standard kvality vyžadován nejen pro verzi v jednacím jazyce, v němž Soudní dvůr formálně ve věci rozhodl, ale také pro všechny ostatní jazyky, do nichž je rozhodnutí překládáno, zejména v případech řízení o předběžné otázce (účinek *erga omnes*). Rozhodnutí nebo výklad unijního soudu bude na legislativní, exekutivní nebo soudní úrovni závazný pro všechny členské státy. Vnitrostátní soudy promítnou jejich důsledky do svých rozhodnutí. I drobné právní odchylky mohou vést k rozcházející se judikatuře v členských státech, a ohrozit tak jednotné uplatňování unijního práva. Důsledky mohou být velmi závažné, ať už jde o hladké fungování vnitřního trhu, mezinárodní obchod, řádné fungování společného prostoru svobody, bezpečnosti a práva, nebo dokonce o základní práva. Kromě toho by došlo k výraznému zhoršení celkového obrazu Soudního dvora EU a Evropské unie jako celku. V neposlední řadě by to otevřelo dveře právní nejistotě, která by na jedné straně vytvářela výše uvedená negativa a na druhé straně by vedla k potenciálně velkému množství žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce za účelem objasnění toho, co mělo být jasné již od počátku.

Kvalita podmiňuje samotnou užitečnost jazykových služeb. Pokud by právní překlady nedosahovaly vysoké kvality, uživatelé příslušných jazykových verzí by si to brzy uvědomili, protože by se hůře orientovali v samotné podstatě, která jim má být předávána, a někdy by byli dokonce uváděni v omyl. Přirozeně by se pak spoléhali, souběžně nebo výhradně, na jazykovou verzi, v níž byl akt sepsán, pokud by alespoň minimálně vládli daným jazykem, jakkoliv by porozumění jemným nuancím ve srovnání s kvalitní verzí v jejich vlastním jazyce bylo o mnoho horší. A co hůř, v některých případech by si čtenář toto horší porozumění ani neuvedomil, protože by právě neměl žádnou možnost srovnání.

Pak by překlady ztratily veškerý význam a jeden jazyk by nahradil všechny ostatní: jazyk, v němž je akt sepsán. Nezávisle na tom, o jaký jazyk by se jednalo (u Soudního dvora EU hraje tuto roli francouzština, ale ve většině unijních a mezinárodních orgánů je to angličtina), neumožnil by osobám z řad veřejnosti, která má jiný mateřský jazyk, se s aktem seznámit stejně jednoduše a se stejnou přesností jako v případě, že by se jednalo o jejich mateřský jazyk. Došlo by tak k narušení rovnosti a mnohojazyčnost by byla minulostí.

Ale co je to kvalita? Jak ji lze definovat?

Lze říci, že základními prvky, které tvoří kvalitu překladu, jsou věrnost originálu, úplnost, konzistentnost, jasnost, přesnost, plynulost a jazyková správnost (pravopis, interpunkce, syntax), jazykový rejstřík přizpůsobený typu dokumentu a dodržení lhůty pro překlad.

Zajištění konzistentnosti se může zdát samozřejmé, ale v kontextu právního překladu má více rozměrů. Musí zahrnovat právní konzistentnost (soudržnost argumentace), vnitřní konzistentnost (terminologie, opakování, odkazy atd.), vnější konzistentnost [diachronní (soudržnost v čase) a synchronní (soudržnost s ostatními jazykovými verzemi)], terminologickou konzistentnost („nevymýšlet znovu kolo“), frazeologickou konzistentnost (právní frazeologie doplňuje terminologii) a formální konzistentnost (soulad se standardy přijatými oddělením)⁷⁰.

Ačkoli to lze považovat za prvek, který nesouvisí s vnitřní kvalitou překladu, je dodržování lhůty pro překlad rovněž zásadním aspektem kvality služby. Lze si totiž jen těžko představit méně užitečný překlad než ten, který v rozhodujícím okamžiku neexistuje. Pozdní překlad procesní písemnosti může pozdržet celé soudní řízení; pozdní překlad rozhodnutí do jednacího jazyka jednoduše zabrání jeho přijetí; pozdní překlad rozhodnutí za účelem jeho pouhého zveřejnění zpožďuje možnost některých kategorií občanů seznámit se s novou judikaturou stejně rychle jako v případech jiných jazykových skupin, čímž se narušuje rovnost mezi těmito skupinami.

Překladatelská služba proto již dlouho rozvíjí tzv. „přístup zaměřený na kvalitu“, který aktivně uplatňuje a neustále zdokonaluje v souladu s požadavky a jednotlivými okolnostmi, které mohou mít na překlady vliv (pracovní vytížení a rozpočtová omezení, ale také vývoj soudní agendy a pravomocí Soudního dvora EU, změny v rámci jednotlivých soudů atd.). Tento přístup zaměřený na kvalitu vychází z myšlenky, že konečná kvalita textů se musí připravovat co nejdříve, ve fázích, které předcházejí a doprovázejí překladatelské práce, v případě potřeby i ve spolupráci s autory.

Byla zavedena řada opatření, která má právníkům-lingvistům pomoci udržet kvalitu překladů uskutečňovaných v rámci řízení o předběžných otázkách, zejména překladů z pivotního jazyka.

Vyřizování žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce je založeno především na referenční osobě. Jedná se o právníka-lingvistu vybraného v oddělení jednacího jazyka, který má veškeré (jazykové a právní) dovednosti potřebné k tomu, aby asistoval svým kolegům (právníkům-lingvistům pověřeným překladem a dalším) po celou dobu práce na dokumentu. Například provádí zásahy vedoucí ke zmenšení objemu a usnadnění překladu (vkládání komentářů vysvětlujících mj. pojmy používané ve vnitrostátním

70| Thierry Lefèvre, Pierre Bové, „La Langue de la traduction dans le droit des traités internationaux et dans les juridictions internationales“, *Journal des Tribunaux*, č. 6540, 22. listopadu 2013, s. 755 až 757.

právu, vypuštění částí textu s vysvětlením, různé údaje a doplnění atd.), aniž je narušen smysl nebo duch dokumentu. Do předběžných otázek nijak nezasahuje. Referenční osoba je často rovněž povolána k tomu, aby sepsala shrnutí představující podstatu obsahu žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce. Toto shrnutí je poté překládáno do všech jazyků s výjimkou francouzštiny, přičemž žádost o rozhodnutí o předběžné otázce je do jazyka porad překládána vždy v plném znění. A konečně referenční osoba vykonává další úkoly vedoucí k usnadnění vyřizování a překladu: předběžnou analýzu textu a právního kontextu a identifikaci totožných nebo podobných pasáží, které již byly přeloženy v jiných věcech.

V průběhu překladu tato referenční osoba asistuje ostatním právníkům-lingvistům tím, že odpovídá na jejich dotazy ve wiki okénku, které je k tomuto účelu zřízeno, nebo jim poskytuje jakoukoli užitečnou pomoc pro pochopení terminologie nebo vnitrostátního práva. Následně zkontroluje překlad do jazyka porad soudu, a případně do pivotního jazyka, aby vyloučila rizika spojená s případnými chybami nebo nepřesnostmi, které by v těchto dvou jazycích měly zvlášť velký dopad.

Oddělení jazyka porad soudu a oddělení pivotních jazyků mají rovněž zvláštní odpovědnost, neboť kvalita jejich překladu je rozhodující pro kvalitu překladů navazujících. Oddělení jazyka porad soudu dbá na terminologickou konzistentnost spisu věci v průběhu celého řízení a na konci jeho písemné části.

Nedílnou součástí přístupu zaměřeného na kvalitu je práce na terminologii. Ta kromě toho přispívá k racionalizačnímu úsilí a z tohoto titulu doplňuje a rozšiřuje úsporná opatření přijatá soudy. Terminologii se budeme věnovat později v souvislosti s překladatelskými strategiemi (*viz bod 4.1.3*).

3.4.2 - Kvalita tlumočení

Tytéž požadavky na kvalitu se obdobně vztahují i na tlumočení s tím rozdílem, že toto probíhá v reálném čase, a neumožňuje tedy žádnou následnou kontrolu nebo opravu. Tam, kde právník-lingvista může věnovat čas tomu, aby v rámci překladu autorovi pomohl zkvalitnit jeho dílo, a přitom svědomitě, větu po větě, respektovat jeho argumentaci, tlumočník jedná v reálném čase.

Předvídavost je tedy klíčovým prvkem kvality jeho práce. Navzdory tomu, jak to může vypadat, nezačíná tlumočnickova práce ve chvíli, kdy usedne za mikrofon a nasadí si sluchátka; je založena na pečlivé přípravě, kterou často započíná několik dní předtím a která představuje značnou část jeho pracovní doby. Zásadní je rovněž průběžné vzdělávání: tlumočník musí mít dobré jazykové a tematické znalosti, které mu umožní v reálném čase analyzovat slova mluvčího a věrně reprodukovat jejich význam. Je sice závislý na řečníkovi, rychlosti jeho projevu a srozumitelnosti jeho úvah, ale k překonání případných obtíží často stačí dobrá znalost spisu, předmětu a zdrojového jazyka.

V tomto kontextu je krajně obtížné bez jakékoliv přípravy tlumočnicka nahradit. Jednání se musí konat bez ohledu na okolnosti a přidělený tlumočník se musí dostavit načas. To je to, co se rozumí „dodržováním lhůt“ v kontextu bezprostřednosti.

U překladů i u tlumočení je hlavní podmínkou kvality nábor správných lidí.

3.5 - Nábor a průběžné vzdělávání

3.5.1 - Výběrová řízení, jejichž cílem je nábor úředníků

Nábor do generálního ředitelství vždy probíhá především prostřednictvím otevřených výběrových řízení pořádaných pro všechny profese Evropským úřadem pro výběr personálu (EPSO). Je třeba upozornit na novinku týkající se výběrových řízení na právníky-lingvisty. Dříve se tato řízení skládala z překladatelských zkoušek a ústní zkoušky, ale od roku 2020 je do nich na žádost generálního ředitelství zařazena nová zkouška spočívající v kontrole kvality neuronového překladu textu. Jde o integraci posledního technologického vývoje, který měl na překladatelské profese zásadní vliv.

Pokud není možné uspořádat otevřené výběrové řízení, mohou se případně konat interní výběrová řízení.

3.5.2 - Řízení pro výběr dočasných zaměstnanců

Řízení pro výběr dočasných zaměstnanců jsou nezbytným doplňkem výběrových řízení, zejména pro uspokojení předvídatelných potřeb záskoků (mateřská, rodičovská a rodinná dovolená atd.) na omezenou dobu. Některé interinstitucionální nástroje jsou cenným pomocníkem při výběru dočasných zaměstnanců, například seznamy CAST: tyto seznamy, jež spravuje EPSO, umožňují najít uchazeče, kteří mohou být rychle zaměstnání jako smluvní nebo dočasní zaměstnanci v oblasti právních překladů, typografické korektury, jazykové kontroly a sekretářských prací. V interinstitucionální databázi „EU CV online“ jsou zase soustředěny kandidatury přijaté v reakci na trvalou výzvu k předkládání kandidatur nebo na zvláštní výzvu k vyjádření zájmu, jakož i spontánní kandidatury. Soudní dvůr EU v ní zveřejnil dvě trvalé výzvy, na pozice administrátorů a asistentů.

Pokud jde konkrétně o tlumočení, počet úspěšných uchazečů z otevřených výběrových řízení na konferenční tlumočnický zůstává vzhledem ke specifikům této profese a omezenějšímu počtu takových řízení, společných pro všechny překladatelské útvary, zpravidla velmi malý. Tlumočnický lze přijmout také jako dočasný zaměstnanec na volná pracovní místa. Uchazeči jsou vybíráni z tlumočnicků akreditovaných na společném seznamu Komise, Parlamentu a Soudního dvora EU.

3.5.3 - Průběžné vzdělávání multilingvistů

Průběžné profesní vzdělávání je jedním z klíčových prvků udržování a rozšiřování odborných dovedností nezbytných k výkonu jednotlivých vícejazyčných profesí, ať už jsou technické, jazykové nebo právní povahy. Generální ředitelství proto zaujímá proaktivní přístup, přičemž z odborného vzdělávání činí základní zásadu své politiky, jejímž cílem je zaručit velmi vysokou úroveň kvality překladatelských a tlumočnických služeb, což každoročně vede velkou většinu personálu GŘ k tomu, aby se zúčastnili alespoň jednoho vzdělávacího kurzu. V roce 2022 to představovalo více než 900 osob, které strávily na školeních v průměru 6,5 dní.

Vzdělávání v rámci GŘ je do značné míry založeno na příkladném principu sdílení znalostí, o čemž svědčí zapojení kolegů, školitelů i účastníků vzdělávání do různých níže popsanych vzdělávacích aktivit.

Při nástupu do služby jsou členové personálu právní překladatelské služby vyzváni k absolvování řady školení, jejichž hlavním cílem je seznámit je s nástroji a pracovním prostředím služby. Během kurzů, které tvoří tento program a které mohou zahrnovat

až 35 hodin školení v závislosti na pracovní pozici, si noví kolegové prohlubují své technické znalosti nejen tím, že se učí používat specifické programy a aplikace vyvinuté částečně samotným Soudním dvorem, ale také tím, že si osvojují techniky vyhledávání v dokumentech, textech a terminologii z mnoha dostupných zdrojů. Novým tlumočnickům je zase poskytována individuální a osobní podpora zkušených kolegů, kteří jim pomáhají zvládnout a osvojit si pracovní metody a nástroje. Integraci nových tlumočnicků často usnadňuje to, že někteří z nich již získali zkušenosti s touto prací jako stážisté.

Generální ředitelství se tímto způsobem kromě toho snaží své nové zaměstnance seznámit s celkovým fungováním Soudního dvora EU, například tak, že jim nabízí možnost seznámit se s rolí ostatních oddělení Orgánu při vyřizování věcí, od podání návrhu na zahájení řízení až po vydání rozhodnutí, nebo, konkrétně asistentům, kteří nejsou právníky, absolvovat školení o unijním právu v oblasti soudní činnosti.

Mimo rámec tohoto programu jsou s cílem reagovat na vývoj technického prostředí služby nabízeny rozsáhlé vzdělávací akce, například v případě IT migrací nebo vývoje nových specifických nástrojů pro různé profese.

Je třeba zdůraznit, že všechna tato školení poskytují výhradně školitelé z řad orgánu, což umožňuje zajistit co nejlepší soulad s pracovním prostředím a metodami Soudního dvora EU.

Jazykovou složku vícejazyčných profesí je třeba udržovat a rozvíjet po celou dobu kariéry a interinstitucionální jazykové kurzy jsou hlavním nástrojem, který mají tlumočníci a překladatelská oddělení k dispozici, aby si udrželi a rozšířili svá jazyková pokrytí. Představují proto velmi důležitou část vzdělávacích snah generálního ředitelství. V konkrétním vyjádření investice do této oblasti představují přibližně 75 % celkového počtu hodin školení absolvovaných pracovníky služby.

Jazykové kurzy jsou svěřovány soukromým školám, které jsou pravidelně vybírány na základě zadávacího řízení. V závislosti na možnostech a potřebách služby mohou být pořádány pro všechny úřední jazyky Unie, v praxi právní překladatelské služby se však téměř tři čtvrtiny kurzů věnují výuce jednoho z pěti pivotních jazyků (němčina, angličtina, španělština, italština a polština) nebo francouzštiny (jazyk porad soudů).

Forma kurzů se může lišit z hlediska obsahu, který je definován cílovou profesí (tlumočnick, právník-lingvista nebo jiná), tempa nebo místa konání, přičemž od určité úrovně mohou být součástí nabídky jazykového vzdělávání i kurzy v zahraničí.

Účast v těchto jazykových kurzech se sice jeví jako nezbytná, ale není dostačující. Pro významné a konkrétní doplnění těchto kurzů byly v rámci samotné služby vyvinuty další typy školení, k jejichž vedení jsou využívány dovednosti tlumočnicků a právníků-lingvistů. Jedná se především o každotýdenní tlumočnická cvičení, která jsou výborným prostředkem jazykového zdokonalování, nebo semináře právní četby, založené na výkladovém čtení právních textů v jednom z 24 úředních jazyků Unie a probíhající obvykle po podání nové žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, tak aby se současně podpořil probíhající proces překladu, a to i z hlediska kvality.

Tyto semináře jsou bezpochyby příležitostí k jazykovému vzdělávání, ale nabízejí kolegům také možnost prohloubit si své právní znalosti, které se služba snaží posilovat také pravidelným pořádáním konferencí a seminářů týkajících se konkrétní oblasti unijního nebo vnitrostátního práva, v níž si kolegové potřebují prohloubit znalosti, aby se vyrovnali s vývojem terminologie a nadále zajišťovali vysokou úroveň kvality překladů a tlumočení.

Tyto semináře jsou vedeny pokud možno s využitím odborných znalostí, které jsou k dispozici uvnitř Soudního dvora EU: přednášejícími jsou právníci-lingvisté, referendáři nebo vnitrostátní soudci na stáži v kabinetech členů Soudního dvora nebo Tribunálu. V některých případech však může být nutné přizvat externího přednášejícího, často z řad vysokoškolských učitelů, zejména pokud se seminář týká významné reformy vnitrostátního práva.

Kromě toho se zaměstnanci mohou příležitostně zúčastnit právních školení nabízených jinými unijními orgány nebo externími subjekty, například každoročních seminářů pro tlumočníky pořádaných ve spolupráci s evropskými univerzitami.

Kromě vzdělávání spadajících přímo do výše uvedených oblastí, které jsou jádrem vícejazyčných profesí, se pracovníci služby snaží zdokonalovat své znalosti i v dalších oborech, které jsou pro službu nebo Orgán zajímavé, jako je rozvoj manažerských dovedností, školení v oblasti kancelářských nástrojů nebo získávání průřezových či „měkkých“ dovedností, jako je řízení projektů nebo zvládání stresu.

3.6 - Racionalizace mnohojazyčnosti

3.6.1 - Jazyk, v němž se konají porady soudů

Otázka komunikace mezi členy Soudního dvora se řešila již v době jeho vzniku v roce 1952. Bylo by bývalo možné zajistit tlumočení jednání členů do všech čtyř tehdejších úředních jazyků, jakož i překlad všech procesních aktů do nich. To však s sebou neslo dva problémy, a sice přítomnost tlumočnicků během porady, která musí být v souladu s článkem 35 Protokolu č. 3 ke statutu Soudního dvora Evropské unie tajná, a dále velmi vysokou pracovní zátěž pro tlumočníky a překladatele. Soudní dvůr se tedy rozhodl vést své porady v jediném jazyce.

Tato volba dodnes silně ovlivňuje organizaci Soudního dvora EU.

Vzhledem k tomu, že členové Soudního dvora EU komunikují ústně i písemně v jazyce svých porad (ve francouzštině), je zcela přirozené, že útvary Soudního dvora EU v praxi tento jazyk obecně používají ke své práci⁷¹.

Úředníci přijatí Soudním dvorem tedy musí jazyk porad dobře ovládat a v ojedinělých případech, kdy Soudní dvůr EU musí přijmout někoho, kdo tento požadavek při nástupu do služby nesplňuje, je tato osoba vyzvána k účasti na intenzivních kurzech, aby se její znalosti dostaly na požadovanou úroveň. Pro jazykové služby je význam jazyka porad ještě důležitější, a to do té míry, že se pro účely náboru tlumočnicků a právníků-lingvistů vyžaduje a prověřuje vysoká úroveň jeho znalosti⁷².

Všechny návrhy rozhodnutí Soudního dvora a Tribunálu jsou totiž sepisovány v jazyce porad a překládány do dalších požadovaných jazyků. Tato rozhodnutí představují většinu objemu, který mají jazyková oddělení překládat. Oddělení jazyka porad samozřejmě překládá nikoliv návrhy rozhodnutí, ale všechny procesní akty, zejména vyjádření nebo podání účastníků řízení, aby se s nimi členové soudu mohli plně seznámit. Vzhledem

71 | Valeriu M. Ciucă, „Limba de lucru a Tribunalului Uniunii Europene – de la vernaculum, de la ‚limba casei‘, la vehiculum, la un limbaj cudestinație universală. Alocuțiune de deschidere a Conferinței internaționale Traducerile juridice în cadrul Uniunii Europene“, Analele Stiintifice Ale Universitatii Alexandru Ioan Cuza Din Iasi Stiinte Juridice, svazek 63, dodatek, 2017, s. 25.

72 | Někdy se však činí výjimky při přidávání nového jazyka, pokud nelze rozumně očekávat, že bude k dispozici dostatečně velký počet uchazečů s dobrou znalostí francouzského jazyka. Tak tomu bylo v případě otevřených výběrových řízení konaných u příležitosti rozšíření v roce 2004 nebo při rušení irské výjimky.

k tomu, že množství a objem těchto procesních aktů jsou větší než množství a objem návrhů rozhodnutí a že zajištění jejich překladu do jazyka porad je nezbytnou podmínkou hladkého průběhu řízení, má příslušné oddělení větší počet pracovníků než ostatní jazyková oddělení.

Ředitelství tlumočnické služby sice nabízí širokou škálu jazykových kombinací, avšak každý tlumočnický musí být schopen porozumět a tlumočit slova člena soudního kolegia, který by se, někdy ostatně z důvodu úspory tlumočení, vyjadřoval nikoliv ve svém mateřském jazyce, ale v jazyce porady soudu. Kromě toho jsou všechna jednání tlumočena do jazyka porad, čímž jsou pokryty potřeby těch členů, kteří by tlumočení do svého mateřského jazyka neměli k dispozici.

3.6.2 - Pivovní jazyky (překlad)

Poslední rozšíření Unie (2004, 2007 a 2013) představovala pro řízení mnohojazyčnosti nebyvalou výzvu: s 24 úředními jazyky se počet jazykových kombinací potřebných pro práci soudů zvýšil ze 110 před rokem 2004⁷³ na 552 v roce 2013.

Ani před rokem 2004 již nebyla překladatelská služba Soudního dvora EU schopna přímo pokrýt všechny jazykové kombinace. Navzdory trvalému a nepřetržitému úsilí o vzdělávání velká část oddělení již nebyla vybavena pro splnění určitých požadavků na překlad. Pracovní vytížení, zaplněná kapacita mnoha právníků-lingvistů, kteří již překládali z pěti nebo šesti jazyků, a nízký objem žádostí o překlady z některých složitých jazyků byly faktory, které odrazovaly od investic do velmi dlouhodobého vzdělávání určeného pro všechny nebo dokonce činily takové investice nežádoucími. Po přistoupeních v roce 2004 se stalo zcela nereálným očekávat, že bude zachován systém, který pokryje všechny jazykové kombinace přímým překladem.

Již v roce 2001 služba zavedla smíšený systém překladů napřímo a prostřednictvím pivovních jazyků, když na základě technických kritérií vybrala jazyky, které měly být používány jako tyto pivovní jazyky.

Přestože je i nadále upřednostňován přímý překlad, kdykoli jsou k němu v rámci jazykových oddělení k dispozici odborné znalosti, mají tato oddělení přístup k překladu

73 | Irština byla jednacími řády uznána za možný jednací jazyk ještě před tím, než se v roce 2007 stala úředním jazykem Unie.

do pivotního jazyka, pokud jde o překlad textů sepsaných v jiném jazyce nežli pivotním nebo francouzštině. V této souvislosti je důležité rozlišovat mezi „štafetovým“ překladem a překladem „přes pivotní jazyk“: ve štafetovém systému se již nepřekládá z originálního jazyka, ale z prvního dostupného překladu do jazyka, který překladatel zná. Naopak pivotním jazykem je předem určený jazyk, do kterého se překládá text z rovněž předem určené skupiny jazyků pro následný překlad do ostatních jazyků. Každý pivotní jazyk tedy pokrývá omezený počet dalších jazyků. Toto řešení má značné výhody:

Co se týče kvality překladů:

- právník-lingvista pivotního jazyka si je dobře vědom své odpovědnosti za druhou fázi tvorby překladů v ostatních odděleních, což ho podněcuje k tomu, aby svému překladu věnoval zvláštní péči, a zejména aby spolupracoval s jedním z právníků-lingvistů (referenční osobou) patřících k jazykovému oddělení pivotovaného jazyka;
- překlad do pivotního jazyka je předmětem kritické kontroly právníků-lingvistů zapojených do druhé fáze, což přidává další kontrolu konzistentnosti a zvyšuje týmového ducha panujícího mezi právníky-lingvisty odpovědnými za tentýž text;
- jakmile je potřeba provést změnu v pivotním překladu, je snadné ji promítnout do všech ostatních překladů;
- jelikož každé nepivotní jazykové oddělení musí zaručit překlad z pivotního jazyka, pokud není schopno vytvořit přímý překlad z originálu, druhouúrovňový štafetový překlad (z překladu překladu do pivotního jazyka) je vyloučen.

Systém překladu přes pivotní jazyk se vztahuje nikoliv na všechny písemnosti sepsané v jiném jazyce než pivotním nebo francouzštině, ale na tři kategorie dokumentů: stanoviska generálních advokátů v ojedinělých případech, kdy by generální advokát nepsal přímo v pivotním jazyce; žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce; procesní písemnosti předložené v jiném jazyce, než je jednací jazyk nebo jeden z pivotních jazyků⁷⁴.

74| K tomu dochází, když členský stát předloží písemné vyjádření v řízení o předběžné otázce nebo vstoupí jako vedlejší účastník do řízení o přímé žalobě. Oddělení jednacího jazyka pak musí zajistit překlad. Jediným dalším oddělením, které je pověřeno překladem těchto písemností, je oddělení francouzského jazyka. Aby překlad do pivotního jazyka nemusel být pořizován pouze za účelem vytvoření verze v jednacím jazyce, používá se jako „přirozená“ pivotní verze francouzská verze.

Pokud jde o organizaci:

- mezi jednotlivými pivotními jazykovými odděleními a odděleními, z jejichž jazyka je vypracován pivotní překlad, se vytvářejí užší vazby. To usnadnilo nejen zahájení činnosti nových oddělení, která se mohla spolehnout na podporu a zkušenosti pivotních jazykových oddělení, ale také spolupráci právníků-lingvistů nových oddělení s kolegy, kteří musí začít překládat z jejich jazyka;
- lze stanovit realistické lhůty překladů na základě toho, zda je před zahájením dalších překladů nutné čekat na překlad do pivotního jazyka.

Vzhledem k tomu, že jazykem porad je francouzština, musí být francouzské překladatelské oddělení schopno zajistit přímé překlady ze všech úředních jazyků Unie.

Při výběru pivotních jazyků se soudní překladatelská služba řídila následujícími kritérii:

- co se týče počtu pivotních jazyků, v rozhodné době se mělo za to, že čtyři pivotní jazyky (mimo francouzštinu jako „přirozený“ pivotní jazyk) by umožnily lépe rozložit vzdělávací úsilí pro studium nových jazyků a zvýšily by možnosti náboru právníků-lingvistů v kandidátských zemích, protože by se rozšířila škála jazyků, které mohly být nabízeny pro zkoušky;
- co se týče určení těchto pivotních jazyků, byly zohledněny následující prvky:
 - úroveň znalosti jednotlivých jazyků v odděleních, tj. počet právníků-lingvistů, kteří překládali z jednotlivých jazyků,
 - četnost, s jakou se jazyk používá jako jednacím jazykem,
 - jazyk stálých generálních advokátů, neboť bylo možné očekávat, že mnoho stanovisek bude vypracovááno v těchto jazycích, na rozdíl od jazyků používaných generálními advokáty, kteří zastávají posty rotující mezi členskými státy,
 - stabilita jednotlivých oddělení (potíže s nábořem, míra fluktuace, stupeň zvládnutí pracovní zátěže).

Tato kritéria původně vedla k výběru angličtiny, italštiny, němčiny a španělštiny. Ukázalo se totiž, že tyto jazyky byly odděleními obecně nejlépe zvládnuty a že stránky obdržené v těchto jazycích a ve francouzštině představovaly více než 90 % všech stran k překladu.

Při rozhodování o rozdělení jazyků, které bude každé pivotní oddělení překládat, bylo zohledněno několik faktorů:

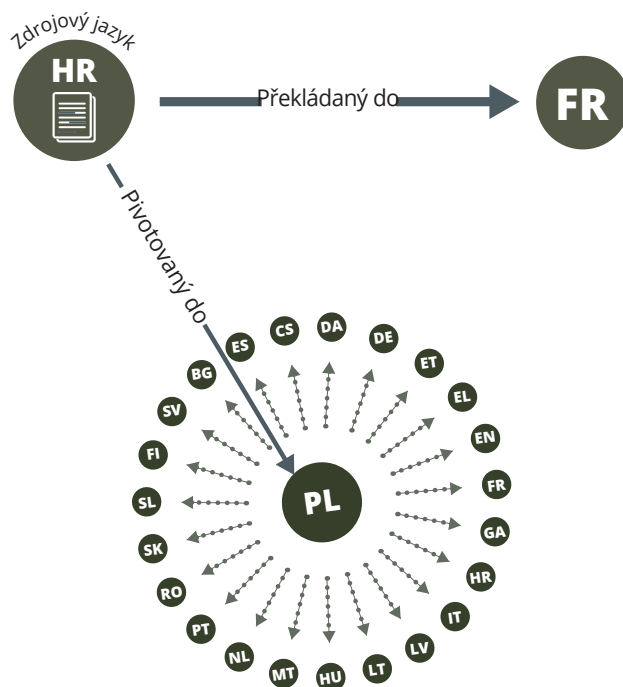
- spravedlivé rozložení úsilí, které mělo být od každého z pivotních oddělení požadováno;
- úroveň znalosti nových jazyků nebo jazyků jim blízkých v jednotlivých pivotních odděleních, vzhledem k tomu, že například znalost finštiny je důležitým přínosem pro osvojení si estonštiny nebo že znalost češtiny je přínosem pro osvojení si slovenštiny;
- kulturní nebo jazykové vztahy mezi členskými státy (starými a novými). Existence slovinsky mluvící menšiny v Itálii tak umožnila představit si možnosti nalezení externích spolupracovníků schopných překládat do italštiny.

Vzhledem k tomu, že po roce 2004 přibýlo několik úředních jazyků (bulharština, irština, chorvatština a rumunština) a že Lisabonskou smlouvou bylo zřízeno šesté stálé místo generálního advokáta vyhrazené pro Polsko, bylo rozhodnuto přidat od 1. října 2019 polštinu jako pátý pivotní jazyk. Od tohoto data zajišťuje polské jazykové oddělení pivotní překlady z českého, chorvatského a slovenského jazyka. Výhoda je dvojí:

- stálý polský generální advokát může, přeje-li si to, psát svá stanoviska ve svém mateřském jazyce, aniž by to prodlužovalo lhůty pro překlad;
- každé z dalších pivotních oddělení tak bylo zbaveno odpovědnosti za jeden pivotovaný jazyk (německé oddělení je zbaveno odpovědnosti za polský jazyk, anglické oddělení za jazyk český, italské oddělení za slovenský a španělské oddělení za chorvatský).

Tento vývoj si samozřejmě vyžádal značné investice do vzdělávání, neboť polské jazykové oddělení se muselo naučit pokrývat jazyky, z nichž mělo napříště tvořit pivotní překlady, a všechna ostatní oddělení si musela osvojit znalost polštiny. Tento vývoj byl doprovázen jazykovým vzděláváním, včetně jazykových pobytů v zahraničí, a pořádáním četných seminářů právní četby a workshopů.

Překlad přes pivotní jazyk

Pivotované jazyky

BG, ET, FI, NL	→	DE	} Pivotní jazyk
DA, LT, MT, SV, GA	→	EN	
EL, RO, SL	→	IT	
HU, LV, PT	→	ES	
CS, HR, SK	→	PL	

3.6.3 - Pilotní jazyk a jazyk „retour“ (tlumočení)

Na jednání je závěrečná část stanoviska sepsaného v jazyce zvoleném generálním advokátem přednesena ve francouzštině a v jednacím jazyce, zatímco výrok rozsudků je prezentován tlumočníky pouze ve francouzštině. V praxi se jedná spíše o „čtení“ nežli o tlumočení, jelikož se dá předpokládat, že dotčené dokumenty již existují v příslušných jazykových verzích.

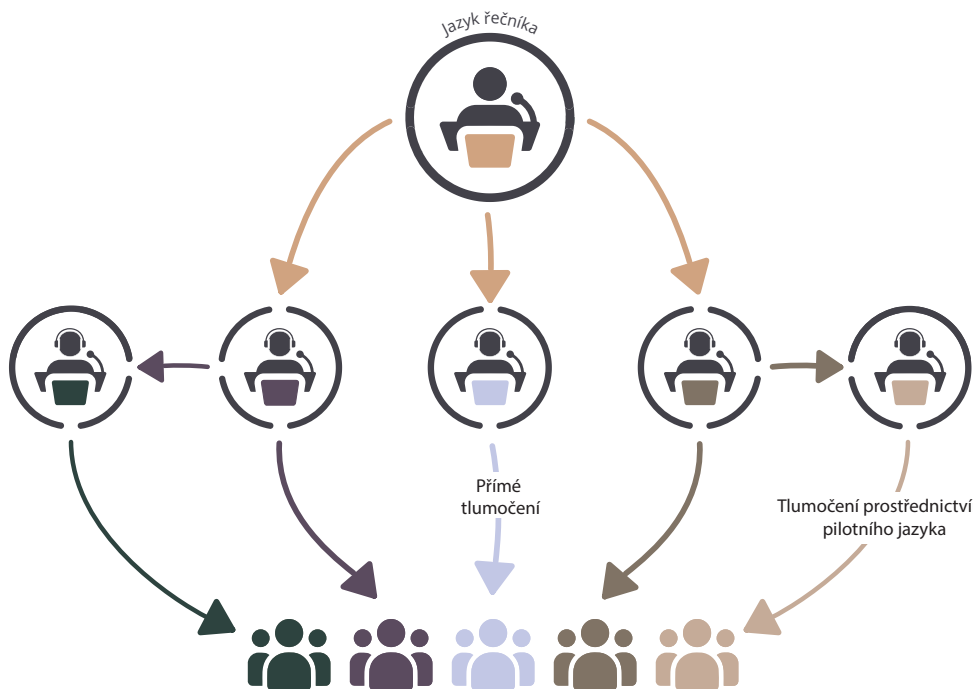
Naopak při přednesu řeči je, jak bylo uvedeno výše, na všech jednáních zajištěno tlumočení do francouzštiny a do dalších jazyků pak podle potřeby. Během jednání k přednesu řeči může být nutné tlumočit v některé z 552 jazykových kombinací. Při počtu 70 tlumočnicků a navzdory podpoře velkého množství externích tlumočnicků je nereálné chtít přímo pokrýt každou z těchto jazykových kombinací. Stejně jako v případě překladů bylo nutné nicméně zajistit, aby bylo tlumočení vždy k dispozici, a to i v nejméně obvyklých kombinacích. Byly uplatněny dvě hlavní strategie.

První z nich spočívá ve svěřením tlumočení do cílového jazyka tlumočnickovi, který je ve skutečnosti mluvčím zdrojového jazyka. Každý tlumočník v zásadě tlumočí pouze do svého mateřského jazyka. Někteří tlumočníci však ovládají jiný jazyk natolik, že jsou schopni do něj tlumočit, jako by to byl jejich mateřský jazyk: například český tlumočník tlumočící z češtiny do angličtiny. Tomuto tlumočení se říká „retour“.

Druhou možností je, že kabiny budou fungovat „štafetově“. V takových případech tlumočníci v některých kabinách netlumočí přímo z jazyka řečníka, ale z tlumočení kolegy v jiné jazykové kabině, který je schopen přímo tlumočit do svého jazyka (pilotního). Například italský tlumočník by byl schopen přímo tlumočit z češtiny a ostatní kabiny by pak mohly poslouchat tlumočení do italštiny a následně tlumočit do svého jazyka.

Tyto dvě strategie, „retour“ a „štafetové“ tlumočení, lze také kombinovat. V návaznosti na uvedené příklady si tak lze představit, že český mluvčí je v rámci režimu „retour“ tlumočen jednak svým krajanem do angličtiny a jednak italským tlumočnickem, přičemž ostatní kabiny pracují štafetově v závislosti na svém jazykovém pokrytí a dostupnosti buď s využitím italského tlumočení, nebo „retour“ tlumočení do angličtiny. Při tom samozřejmě nelze improvizovat a je nejprve nutná pečlivá příprava spočívající ve správném přidělení do kabin a v zajištění toho, aby každý tlumočník přesně věděl, jaká bude jeho role, včetně toho, do jaké míry budou ostatní kabiny přebírat tlumočení, které poskytuje.

Přímé tlumočení, nebo prostřednictvím pilotního jazyka

Flexibilita tlumočení pro účastníky jednání k přednesu řeči

V plně mnohojazyčném systému tlumočení lze hovořit všemi úředními jazyky a do všech těchto jazyků je zajištěno tlumočení: v takovém případě se hovoří o symetrickém systému, který v případě 24 úředních jazyků představuje celkem 552 jazykových kombinací. V praxi je toto plné jazykové pokrytí třeba jen zřídka, s výjimkou některých řízení, jako jsou posudky ve smyslu čl. 218 odst. 11 SFEU, kde je nabízeno tlumočení do všech jazyků.

V praxi tlumočnická služba zajišťuje služby *à la carte*. Každý člen soudu a každý účastník se vyjadřuje v jazyce, který si zvolí, a je tlumočen do jazyků všech ostatních účastníků jednání. Tento režim lze přizpůsobovat skutečným potřebám: někteří účastníci jednání si mohou v určitých případech přát hovořit ve svém mateřském jazyce, ale souhlasí s poslechem originálu nebo tlumočením do jiného jazyka; v jiných případech souhlasí s tím, že budou hovořit i naslouchat v cizím jazyce. Tento systém se nazývá asymetrický. Tato flexibilita umožňuje snížit počet jazyků, které je třeba tlumočit.

Například při jednáních k přednesu řeči členové soudu ne vždy žádají, aby mohli sledovat diskuzi a vyjadřovat se ve svém mateřském jazyce, ačkoli na to mají nárok a materiální možnosti. Soudci a generální advokáti ovládají několik jazyků, počínaje francouzštinou, a v případě potřeby souhlasí s použitím jazyků, které jsou společné jim i ostatním členům a účastníkům jednání nebo jejich podstatné části. Tlumočnická služba kontaktuje každého nového člena, jakmile se ujme své funkce, aby zjistila, které jazyky by mohl používat, jakým způsobem by tak činil a za jakých okolností by s jejich používáním souhlasil. Následně oddělení tlumočnické služby pro jednání a zdroje velmi pečlivě plánuje přidělování tlumočnicků na jednání.

A naopak se může stát, že někteří účastníci nebo jejich zástupci výjimečně požádají o povolení k přednesu řeči v jiném jazyce, než je jednacím jazyk, a toto i získají. Tato možnost je povolena pouze v řízeních o předběžné otázce⁷⁵.

75 | Viz body 62 až 64 Praktických pokynů pro účastníky řízení ve věcech předkládaných Soudnímu dvoru (Úř. věst. 2020, L 42 I, s. 1).

3.6.4 - Úspory překladů

Překladatelské a tlumočnické činnosti s sebou nesou významné náklady (*viz kapitola 5*). K tomu, aby bylo možné přijmout opatření k přiměřenému uzpůsobení mnohojazyčnosti, které by umožňovalo omezit její finanční zátěž pro unijní rozpočet, však není nutné tyto náklady přesně vyhodnocovat.

Prvním přiměřeným uzpůsobením bylo, že si Soudní dvůr již v roce 1952 zvolil jazyk porad. Tato volba umožnila vyhnout se překladu do všech úředních jazyků u procesních písemností, které s hlavní výjimkou žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce nejsou oznamovány členským státům ani se nezveřejňují či jinak nešíří. Díky této volbě se již nevyžaduje tlumočení na mnoha jednáních soudních kolegií, čímž se posiluje tajnost porady. Cenou za tuto velmi podstatnou úsporu⁷⁶ je, že každý člen soudů musí být schopen ústně i písemně pracovat ve zvoleném společném jazyce, tzv. jazyce porad.

S přibývajícími novými jazyky a s rostoucím množstvím a složitostí věcí se zvyšovalo i množství překládaných stran. Orgán pocítil nutnost a využil příležitosti snížit překladatelskou zátěž, aniž byla dotčena práva procesních subjektů nebo podstata mnohojazyčné dostupnosti jeho judikatury.

Některé z těchto úspor se vyvinuly pragmaticky, například praxe překladatelské služby nepřekládat určité části předkládacích rozhodnutí, které jsou nahrazovány výrazem *omissis* nebo jiným rovnocenným označením doprovázeným stručným uvedením povahy vypuštěného textu, např. určitých úvah, které jsou obsaženy v předkládacím rozhodnutí, ale týkají se otázek přípustnosti dle vnitrostátního práva, které nesouvisejí se samotnou žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce. Tak je tomu i v případě rozhodnutí, že rozsáhlé přílohy písemných podání budou překládány nikoliv systematicky, ale pouze tehdy, pokud potřeba překladu přetrvává i přes vyhotovení neuronového překladu a konzultaci právníka-lingvisty, který ovládá zdrojový jazyk, a pouze v uvedeném rozsahu. Rozhodnutí překládat prostřednictvím pivotního jazyka (*viz bod 3.6.2*) v řadě jazykových kombinací přináší úspory také v oblasti vzdělávání, jakož i v počtu úředníků. Nicméně ostatní úspory jsou výsledkem formálních, stejně důsledně promyšlených rozhodnutí orgánu.

76| Tato úspora představuje přibližně 2 000 000 stran překladu ročně.

Například již v roce 1994 bylo rozhodnuto, že zprávy z jednání již nebudou zveřejňovány ve *Sbírce rozhodnutí*, což umožnilo je překládat toliko do jednacého jazyka pro účely jejich doručení účastníkům řízení. Samotná rozhodnutí totiž dostatečně popisují kontext a argumenty účastníků, aniž by bylo skutečně nutné je v plném rozsahu zveřejňovat prostřednictvím zpráv k jednání.

Další odvážná úsporná opatření byla s podporou soudů postupně zaváděna od roku 2004. Potřeby Orgánu v oblasti překladů mohly být omezeny a na několik let stabilizovány díky tomu, že Soudní dvůr EU přijal různá organizační opatření s přímým dopadem na tyto potřeby.

Prvním z nich bylo zavedení selektivního zveřejňování judikatury pro Soudní dvůr v roce 2004 a pro Tribunál v roce 2005. Od tohoto okamžiku tak bylo nutné zveřejňovat ve *Sbírce rozhodnutí*, a tedy překládat do všech jazyků, nikoliv všechna rozhodnutí soudů bez výjimky, ale pouze ta, jejichž právní dosah to plně odůvodňoval. Tato praxe byla rozšířena a zintenzivněna v roce 2011, kdy byla současně zavedena možnost zveřejňovat výňatky z určitých rozhodnutí Tribunálu. V současné době je praxí Soudního dvora nezveřejňovat rozhodnutí senátů složených ze tří nebo pěti soudců, které rozhodují o přímých žalobách nebo kasačních opravných prostředcích, pokud těmito rozhodnutím nepředchází stanovisko. U Tribunálu se ve *Sbírce rozhodnutí* zveřejňují rozsudky velkého senátu a senátů složených z pěti soudců, pokud soudní kolegium nerozhodne o opaku. O zveřejnění rozsudků tříčlenných senátů rozhoduje soudní kolegium případ od případu. Co se týče rozsudků Tribunálu, o nichž rozhodl samosoudce, a usnesení judikující povahy, ty se ve *Sbírce rozhodnutí* nezveřejňují, pokud není rozhodnuto o opaku. Úspora překladů díky selektivnímu zveřejňování rozhodnutí přesáhla v roce 2021 494 000 stran a v roce 2022 375 000 stran.

V roce 2004 byl rovněž pozměněn jednací řád Soudního dvora, tak aby bylo možné shrnout zvláště dlouhá rozhodnutí o žádosti o předběžné otázce⁷⁷. V kombinaci s výše uvedenou praxí *omissis* umožnilo vypracovávání shrnutí v roce 2022 ušetřit více než 153 000 stran překladů.

V roce 2011 došlo k přijetí velmi významných úsporných opatření. Rozšíření selektivního zveřejňování a zveřejňování formou výňatků již bylo zmíněno. Současně se nicméně Orgán rozhodl regulovat délku stanovisek generálních advokátů, když se nyní snaží

77| Článek 98 odst. 1 jednacého řádu Soudního dvora. V praxi se překladatelská služba snaží v rámci možností shrnout žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce o 15 a více stranách.

omezit jejich průměrnou délku na 40 stran, s výjimkou případů, kdy jsou tato stanoviska přednášena v rámci řízení o kasačním opravném prostředku. Vzhledem k tomu, že stanoviska jsou překládána do všech úředních jazyků, umožnilo toto doplňující opatření výrazně snížit objemy překladů.

Soudní dvůr rovněž přestal v rámci reformy svého jednacího řádu v roce 2012 vypracovávat zprávy k jednání, zatímco Tribunál se rozhodl zkrátit délku těch svých, což v roce 2022 umožnilo snížit množství stran k překladu o více než 10 000.

Soudy rovněž v rámci svých praktických pokynů pro účastníky řízení zavedly zásadní omezení délky podání. Například v rámci písemné fáze řízení o předběžné otázce jsou písemná vyjádření obvykle omezena na 20 stran. Co se týče vedlejších účastenství v řízeních o přímých žalobách a kasačních opravných prostředcích, vyjádření vedlejších účastníků by měla být stručnější než vyjádření podporovaného účastníka řízení a neměla by přesahovat deset stran⁷⁸. Tribunál rovněž stanoví maximální délky v závislosti na druhu podání a na dotčeném řízení⁷⁹.

Postupně jsou zaváděna další úsporná opatření. Mechanismus předchozího uznávání přijatelnosti kasačních opravných prostředků, zavedený v roce 2019, umožnil se v roce 2022 vyhnout vyřizování 39 kasačních opravných prostředků. I když jsou žádost o připuštění a usnesení, kterým je o ní rozhodnuto, překládány v prvním případě do francouzštiny a v druhém případě do jednacího jazyka, čistá úspora vyvolaná absencí překladu procesních písemností a rozhodnutí v případě odmítnutých kasačních opravných prostředků byla odhadnuta na 22 000 stran. Dále kabinet předsedy Soudního dvora, soudní kancelář, ředitelství pro výzkum a dokumentaci a generální ředitelství pro mnohojazyčnost posílily spolupráci za účelem brzkého odhalování žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce, které mohou být rychle vyřízeny formou usnesení s odůvodněním ve smyslu čl. 53 odst. 2 (zjevná nepříslušnost) nebo článku 99 (otázka shodná s již rozhodnutou otázkou nebo u níž lze odpověď jasně vyvodit z judikatury) jednacího řádu, což umožňuje vyhnout se překladům do jiných jazyků než francouzštiny. Tato zesílená spolupráce přispívá k řádné správě a zvládnutí pracovní zátěže generálního ředitelství pro mnohojazyčnost, i když úspory jsou zde jen obtížně vyčíslitelné.

78| Praktické pokyny pro účastníky řízení ve věcech předkládaných Soudnímu dvoru (Úř. věst. 2020, L 42, s. 1).

79| Bod 105 prováděcích předpisů k jednacímu řádu Tribunálu ze dne 20. května 2015 (Úř. věst. 2015, L 152, s. 1) ve znění ze dne 13. července 2016 (Úř. věst. 2016, L 217, s. 78) a ze dne 17. října 2018 (Úř. věst. 2018, L 294, s. 23, a oprava Úř. věst. 2018, L 296, s. 40).

Pro úplnost se nelze nezmínit o významných úsporách plynoucích ze zavádění moderních a efektivních pracovních metod (*viz bod 4.3*), jako jsou školení a terminologie, které právníkovi-lingvistovi umožňují rychleji dospět ke správným závěrům, externalizace, která často poskytuje levné překlady, i když je třeba je ještě revidovat, nebo oblast informačních technologií, a zejména nástroje překladatelské podpory, které pomáhají ušetřit značnou část času.

Tato opatření, která soudy přijaly v obtížné rozpočtové situaci, kdy došlo k omezení vnitřních zdrojů jazykových služeb, a zejména překladatelské služby⁸⁰, jsou nezbytná pro dosažení tří hlavních cílů ředitelství pro právní překlady: provázet řízení, aniž by docházelo k jejich zdržování, zajistit rychlé šíření a zveřejňování judikatury a udržet vysokou kvalitu služeb.

3.6.5 - Mnohojazyčnost jako faktor délky řízení

Někdy lze slyšet tvrzení, že proces překladu má významný vliv na délku řízení před Soudním dvorem a Tribunálem. Je to ale pravda? Na první pohled se toto tvrzení zdá být pravdivé, protože zajištění dostupnosti všech jazykových verzí potřebných pro řízení se zdá být velkým problémem. Přesto při podrobnější analýze neobstojí. Aby bylo možné stanovit čas, o který se řízení prodlouží z důvodu samotného překladu, je nutné nejprve odečíst čas věnovaný všem nezbytným fázím řízení, které probíhají souběžně s překladem.

Písemná část řízení

Jakmile je u jednoho z obou soudů podán návrh na zahájení řízení o přímé žalobě nebo kasačním opravném prostředku, je proces překladu zahájen. Žaloba nebo kasační opravný prostředek budou účastníkům řízení doručeny současně s jejich předáním překladatelské službě, přičemž tímto doručením začíná běžet procesní lhůta pro předložení žalobní odpovědi nebo kasační odpovědi; poté se případně uplatní další lhůty pro předložení případných replik a duplik. Po celou tuto dobu naplno běží proces překladu. Dopad překladu procesních písemností na dobu trvání řízení je tedy v uvedeném případě přímých žalob a kasačních opravných prostředků omezen na dobu, která uplyne mezi

80| V letech 2012 až 2021 přišla překladatelská služba s výjimkou míst pro chorvatské a irské překladatelské oddělení, jejichž jazyky musely být nově pokryty, o 71 rozpočtových míst a tlumočnická služba o 4. Pracovní zátěž, kterou Soudní dvůr EU nemůže nijak ovlivnit, se přitom neustále zvyšuje.

předložením posledního podání, jímž se uzavírá písemná část řízení, a vyhotovením jeho překladu do francouzštiny, neboť od tohoto okamžiku má soudce zpravodaj k dispozici kompletní spis, na němž může pracovat s tím, že již má úplný přehled o písemné argumentaci účastníků řízení. Někdo si z toho může oprávněně vyvodit, že na věci lze pracovat již před tím, než je poslední podání k dispozici v jazyce porady⁸¹, nicméně podmínky by to nebyly ideální.

Totéž platí pro řízení o předběžné otázce s to výhradou, že žádost o rozhodnutí o předběžné otázce musí být doručena nejen zúčastněným stranám, ale také členským státům, a to v jejich jazyce (obvyklá lhůta pro překlad je 20 pracovních dnů), přičemž lhůty pro podání písemných vyjádření přirozeně běží až od okamžiku doručení. Tato doba se pouze u žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce připočítává k době potřebné k překladu posledního podání.

Ústní část řízení

K této době nutné k řízení mnohojazyčnosti v písemné fázi přistupuje:

- u Tribunálu doba překladu zprávy k jednání, vyhotovené v jazyce porady, do jednacího jazyka (Soudní dvůr již zprávy k jednání nevyhotovuje). Je však nutné si uvědomit, že doba překladu této zprávy není jediným faktorem pro stanovení data jednání, neboť je třeba vzít v úvahu nejen přiměřenou dobu pro přípravu účastníků po doručení zprávy, ale také například dostupnost jednacích sálů a požadované konfigurace tlumočení. Doposud bylo vždy možné zajistit tlumočení plánovaných jednání, přestože to třeba znamenalo využít externí poskytovatele služeb, a žádné jednání nebylo kvůli tlumočení nikdy odloženo;
- ve věcech předložených Soudnímu dvoru, v nichž jsou přednášena stanoviska, doba potřebná k překladu stanovisek generálních advokátů, která nejsou sepsána v jazyce porady, do tohoto jazyka.

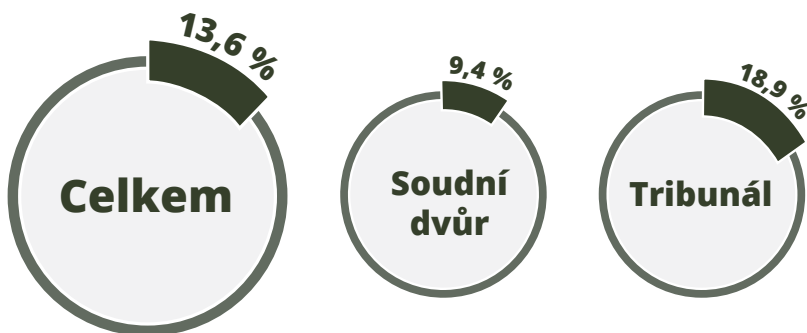
Pokud jde o jednání k přednesu řečí jako takové vzhledem k tomu, že tlumočení probíhá simultánně, nemá samozřejmě žádný vliv na délku řízení.

81 | Dřívější uvolnění neuronového strojového překladu by již umožnilo lépe posoudit složitost věci, zahájit některé rešerše, či dokonce přijmout organizační procesní opatření v řízení, například rozhodnutí omezit se na jedinou výměnu spisů.

Fáze porady soudu

A konečně je třeba zohlednit dobu potřebnou k překladu samotného rozhodnutí do jednacího jazyka. Proces překladu je však zahájen ještě před finalizací návrhu rozhodnutí sepsaného ve francouzštině: do návrhů rozsudků totiž vstupuje, v různé míře v případě Soudního dvora a v případě Tribunálu, oddělení zajišťující výstupní kontrolu rozsudků, které zajišťuje kontrolu návrhu frankofonními právníky, kteří se snaží zlepšit (a standardizovat) jazykové a právní výrazivo, a dále typografické korektury těchto návrhů rozhodnutí. Čas, který zabere výhradně proces překladu, se logicky musí zkrátit o dobu potřebnou k dokončení „originální“ verze. Někdy jsou dokonce tyto úkony dokončeny v pozdější okamžik, než ke kterému mohl být zajištěn překlad, což má za následek mechanické posunutí lhůty pro překlad.

Podíl doby pro překlad na době trvání řízení

Podrobná analýza všech úkonů a procesů spojených s vydáním rozsudku nebo podpisem usnesení, kterou vypracovaly samotné kanceláře obou soudů, ukazuje, že čas potřebný na samotný překlad odpovídal v roce 2022 13,6 % celkové doby trvání řízení⁸².

Tento údaj představuje tedy skutečnou časovou váhu mnohojazyčnosti řízení před oběma unijními soudy. To se výrazně liší od některých méně podložených údajů, které uvádí tisk nebo političtí činitelé.

82 | 9,4 % u Soudního dvora. U Tribunálu se toto číslo zvýšilo z 14,1 % v roce 2021 na 18,9 % v roce 2022, jelikož více věcí bylo vyřízeno bez jednání, takže se zkrátila celková doba trvání řízení.

4. - Překládat a tlumočit: strategie, metody a nástroje

Právníci-lingvisté i tlumočníci i nadále poskytují v podstatě stejné služby jako v minulosti: právní překlady a tlumočení. V současné době samozřejmě plní mnoho dalších úkolů, od shrnutí žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce až po školení a reprezentaci služby. Nicméně jádro jejich činnosti zůstává stejné.

K zajištění, aby tyto základní úkoly byly plněny na velmi vysoké úrovni, využívají právníci-lingvisté a tlumočníci specifické metody a strategie, tj. rozumné individuální i kolektivní zvládnání specifické problematiky mnohojazyčnosti Soudního dvora EU.

Navíc jsou jim stále více nápomocny IT nástroje, které je třeba dobře ovládat, aby bylo možné jejich přínos uplatňovat bez poklesu kvality, zejména pokud jde o přesnost a spolehlivost.

4.1 - Právní překlad

Jádrem překladatelské činnosti je právník-lingvista. Plní složitý technický úkol, který podléhá závazným lhůtám, ale také častým nepředvídaným okolnostem. Jeho činnost je článkem optimalizovaného produkčního řetězce, který je výsledkem kolektivního a individuálního řízení překladatelských úkolů, které mu umožňuje čelit následující každodenní výzvě: spojit velmi vysokou úroveň kvality a výkonnosti s dodržováním lhůt.

Každému překladatelskému úkolu ve skutečnosti odpovídá celá choreografie efektivity, s níž je pevně spjata předchozí organizační a technická příprava práce ze strany průřezových útvarů a vedení.

Tato organizační příprava je součástí taktiky, která vyžaduje na úrovni příslušného jazykového útvaru správně vyladěné řízení kapacit a potřeb, což vyžaduje manažerské arbitráže, které jsou samy o sobě součástí strategie řízení zdrojů a kvality přijaté na úrovni generálního ředitelství.

Před zadáním překladu právníkovi-lingvistovi tak vedoucí každého překladatelského oddělení nebo jím zmocněný pracovník provádí volby na základě informací poskytnutých soudními kanceláři a kabinety členů, tak jak jsou prezentovány průřezovými útvary a zejména centrálním plánováním (oddělením pro plánování a externí překlady), které všechny tyto informace zaznamenává do databáze pro sledování překladů.

Zaprvé, jakmile dokument dorazí, je třeba stanovit lhůtu pro překlad. Dokumenty se závaznou lhůtou jsou neprodleně přiděleny právníku-lingvistovi, nebo pokud nejsou důvěrné, externímu překladateli. Stává se, že některé texty nelze přidělit okamžitě z důvodu omezené kapacity, a to buď v obecné rovině, nebo pro daný zdrojový jazyk. Tyto texty se pak řadí do fronty a budou zpracovány, jakmile to bude možné. Výběr textů, jejichž překlad má být za takových okolností odložen, závisí na jejich relativní důležitosti. Například rozsudky a stanoviska ve věcech, jejichž jednacím jazykem je jazyk dotčeného jazykového oddělení, mají vždy přednost. Následují věci přidělené největším soudním kolegiím, počínaje velkým senátem Soudního dvora, a věci, na nichž má některý členský stát daného jazyka zvláštní zájem, který plyne například z vedlejšího účastenství, předložení vyjádření nebo pouze široké pozornosti vnitrostátních médií.

Současně vyvstává další otázka: překladatelské zdroje, které je namístě na dokument vyčlenit. To se týká v první řadě volby osoby, která má překládat: velmi zkušený právník-lingvista, právník-lingvista nebo externí překladatel specializující se na určitý obor, zaučující se právník-lingvista atd. Každé oddělení samozřejmě podporuje autonomii právníků-lingvistů a externích překladatelů. Kontrola kvality je však u nejdůležitějších, nejsložitějších nebo nejcitlivějších dokumentů často nutná, zejména pokud je jednacím jazykem v dané věci jazyk jazykového oddělení. Tato kontrola bude mít nejčastěji podobu revize nebo korektury kolegu, nebo dokonce samotným vedoucím oddělení, která udržuje celkovou úroveň kvality každého právníka-lingvisty a oddělení jako celku. Vedoucí oddělení samozřejmě nemůže zkontrolovat vše: je to především manažer, který je však zodpovědný za celkovou kvalitu a hodnocení každého kolegy.

Zadruhé na úrovni právníka-lingvisty, tvůrce centrální fáze procesu, kterému je přidělen překladatelský úkol, se strategie týká organizace osobní práce v závislosti na žádostech o překlady a jeho pracovní kapacitě. Každý právník-lingvista totiž spravuje portfolio překladů a dbá na to, aby byly i přes nepředvídané okolnosti dodrženy všechny lhůty. Individuální priority je třeba neustále přehodnocovat v závislosti na obtížnosti jednotlivých textů, jazycích, z nichž jsou překládány, jejich délce, čase, který je třeba na úkol vyčlenit, a lhůtách. Do tohoto portfolio mohou být navíc kdykoli přidány další texty a právník-lingvista s nimi musí nadále počítat při svém individuálním řízení. Ačkoli kolektivní řízení na úrovni oddělení umožňuje do jisté míry vyvážit přidělování dlouhých textů (stanovisek, rozsudků, vyjádření atd.) právníkům-lingvistům, nemůže je ochránit před nepředvídanými okolnostmi, které si vyžadají takové přehodnocení.

Hlavními důvody pro přehodnocení svého řízení právníky-lingvisty jsou:

- žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce k předzpracování, shrnutí nebo přeložení z jiného jazyka. Tyto žádosti jsou navíc někdy doprovázeny žádostí o zrychlené řízení nebo o použití naléhavého řízení o předběžné otázce;
- různé typy naléhavosti: usnesení, otázky účastníkům řízení a odpovědi na ně, administrativní záležitosti naléhavé povahy atd.;
- změny, které v textech provedl jejich autor v době, kdy probíhá překlad. Tyto změny jsou normální a jsou vyvolány zejména dotazy nebo připomínkami právníků-lingvistů, ale jejich počet a rozsah někdy vyžadují zásadní a často naléhavá přehodnocení;
- zjištění vyšší úrovně složitosti textu, než se předpokládalo, během jeho překladu;
- náhlé onemocnění nebo indisponibilita kolegy, od něhož je v takovém případě třeba převzít určité úkoly;
- nejistota jiného druhu ohledně rozsahu stanovených úkolů. Stává se, že rozsudek obsahuje o mnoho více stran, než bylo oznámeno, nebo musí být vyhlášen ve stejnou dobu jako jiný rozsudek, pro který původně nebyla stanovena tatáž lhůta a který se náhle stal naléhavým. Stává se také například, že překladatelská služba je požádána, aby pokud možno dodržela tutéž lhůtu pro všechny odpovědi na otázky položené v určité věci, nezávisle na jazyce těchto odpovědí a třebaže ještě nikdo nezná jejich množství nebo délku.

Určitý přísun nepředvídaných úkolů je zcela normální a je součástí zdravého a pružného řízení na úrovni orgánu. Ten si je však také dobře vědom toho, že je třeba se těmto nepředvídaným úkolům co nejvíce vyhýbat, neboť snižují produktivitu právníků-lingvistů. Vedou je totiž k tomu, aby přerušili práci na probíhajícím překladu a zavřeli všechna otevřená pracovní okna, aby se mohli věnovat naléhavějšímu úkolu. Teprve po splnění naléhavého úkolu se může právník-lingvista vrátit k přerušené práci, znovu pootvírat všechny soubory s dokumenty, připomenout si jejich obsah a znovu se na ně zkoncentrovat. Naléhavé úkoly někdy dokonce vyžadují, aby v jejich prospěch byly dominově posunuty všechny méně naléhavé lhůty, především ve francouzském oddělení, které je obzvláště vystaveno naléhavým úkolům.

4.1.1 - Právník-lingvista tváří v tvář překladu

Než se právník-lingvista pustí do překladu v užším slova smyslu, je nezbytné, aby identifikoval a získal veškerý relevantní referenční materiál. Právní překlady, zejména u Soudního dvora EU, totiž nejsou volným překladem: přímo či nepřímo citované právní předpisy, judikatura nebo procesní písemnosti musí být pečlivě reprodukovány. Totéž platí i pro používanou terminologii: při její volbě je třeba respektovat zdrojový text a předchozí překlady vyskytujících se pojmů, ale také vycházet z databází a terminologie, které po léta vytvářely generace překladatelů a právníků-lingvistů.

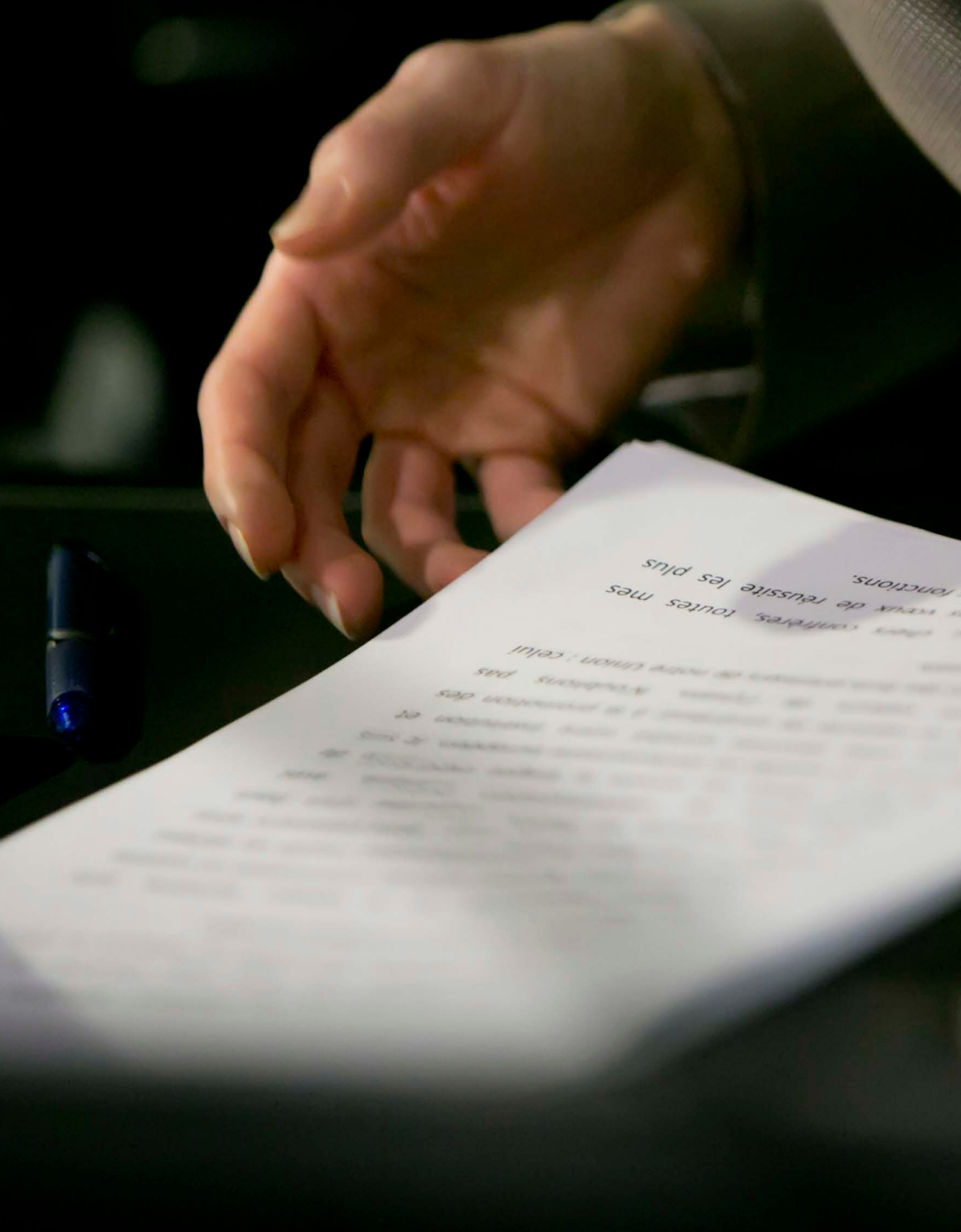
Referenčními dokumenty jsou zejména:

- procesní písemnosti předložené v téže věci nebo ve spojené či související věci;
- předpisy unijního práva, které jsou ve věci citovány nebo jsou jinak relevantní;
- judikatura Soudního dvora a Tribunálu, které jsou ve věci citovány nebo jsou jinak relevantní;
- případné relevantní vnitrostátní právní nebo správní předpisy a judikatura (tyto zdroje existují v národním jazyce, ale někdy i v jiných jazycích);
- případné relevantní mezinárodní úmluvy;
- relevantní terminologie.

Jakmile právník-lingvista získá referenční dokumenty, musí je prostudovat a využít. Je nutné prostudovat relevantní části shromážděných dokumentů, aby bylo možné správně pochopit právní kontext věci a identifikovat referenční terminologii.

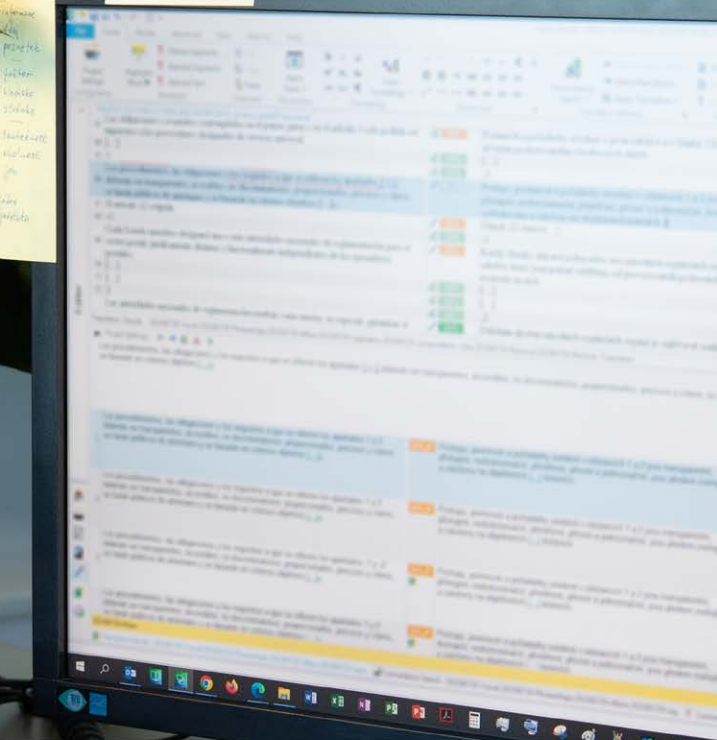
V současnosti jsou tyto kroky výrazně usnadněny kombinací nástrojů informačních technologií a metodických nástrojů, zejména pokud jde o dokumentaci a terminologii.

IT nástroje specifické pro překlad budou blíže představeny v kontextu samotného právního překladu; o terminologii bude rovněž ještě řeč, ale v kontextu společném pro právní překlad a tlumočení, jelikož první i druhé je závislé na efektivní terminologii (*viz bod 4.3*).

15 zlatých pravidel právníka-lingvisty při překladu

1. Uvědomovat si, že se podílí na soudní činnosti.
2. Přijmout veškerá nezbytná opatření k zachování důvěrnosti.
3. Považovat každý překlad za projekt (individuální a kolektivní), který vyžaduje především dobrou osobní organizaci.
4. Volit strategii překladu podle typu dokumentu a toho, komu je překlad určen.
5. Zasadit text do souvislostí:
 - dotčená právní oblast / právní systém (systémy),
 - již přeložené texty (podobné nebo související věci),
 - dokumenty týkající se samotné věci.
6. Porozumět textu před zahájením překladu navzdory zavádějícím právním a jazykovým výrazům, s přihlédnutím ke specifikům příslušných právních systémů.
7. Provést rešerše a navázat potřebné kontakty.
8. Znat a využívat nástroje překladatelské podpory.
9. Respektovat již jednou přeložené: právní předpisy, judikaturu, terminologii a frazeologii.
10. Umět zdůvodnit volbu terminologie.
11. Zajistit terminologickou a jazykovou konzistentnost celého překladu.
12. Případné potíže ihned hlásit a nečekat na dokončení překladu.
13. Používat formální konvence oddělení.
14. Hotový překlad vždy zkontrolovat kritickým okem, s využitím logiky a zdravého rozumu.
15. Dodržovat lhůty.

4.1.2 - Specifika právních překladů pro Soudní dvůr EU

Problémy spojené s právním překladem jsou v první řadě ty představující problémy překladů obecně. Právník-lingvista musí především rozumět textu, právním úvahám v něm obsaženým, jednotlivým výrazům a syntaxi. Nicméně právní povaha překladu vyžaduje, aby právník-lingvista porovnával jednotlivá dotčená práva. Je třeba identifikovat související pojmy, zdroje nedorozumění, stanovit rozdíly mezi pojmy z různých právních systémů a zvolit správnou terminologii zejména s přihlédnutím k případným předchozím překladům.

Obtíže, s nimiž se právník-lingvista může setkat, souvisejí především s jeho znalostí výchozího právního systému (vedle zdrojového jazyka), se srozumitelností a redakční kvalitou překládaného dokumentu a s jeho délkou s ohledem na lhůtu pro překlad. Vyskytnou se také překážky související s jazykovou nejednoznačností, mnohoznačností, synonymií, neobvyklými výrazy nebo novátorskou terminologií.

Kontext právního překladu klade na právníka-lingvistu řadu omezení. Texty, které má překládat, se totiž týkají výkladu starších právních předpisů nebo stávající judikatury. V překládaném textu budou tyto akty citovány buď přímo, v uvozovkách, nepřímě, tj. uváděním úryvků neoznačených uvozovkami, nebo skrytě použitím určité frazeologie a terminologie pocházející z daných aktů. Pokud již existuje znění těchto dokumentů v cílovém jazyce, musí právník-lingvista jeho obsah důsledně respektovat. Odchýlí se od něj pouze ze závažných důvodů, které může doložit a které v některých případech čtenáři vysvětlí v případě zveřejňovaných dokumentů tím, že do přímé citace vloží alternativní verzi uvedenou v hranatých závorkách⁸³, nebo v případě podání, která mají být přeložena do jazyka porad, připojením vysvětlující poznámky pod čarou určené generálnímu advokátovi a soudnímu kolegiu. Rovněž přihlíží k frazeologii a terminologii zaužívané ve svém jazykovém oddělení a na Soudním dvoře EU obecně, které budou ve většině případů v souladu s frazeologií a terminologií právních předpisů. Pokud tomu tak není, bude muset učinit příslušnou volbu.

Čím konkrétnější a univerzálnější je předmět překladu, tím užší ekvivalenci mezi jednotlivými jazyky lze očekávat. Čím je pojem abstraktnější a kulturně specifitější, tím problematičtější bude ekvivalence, která dokonce může i chybět. Mangan tak vždy bude manganem. Pokud pro něj existuje slovo v jiném jazyce, bude ekvivalence obvykle

83| To je nutné v případě, že jazyková verze citovaného aktu je méně kvalitní, nebo dokonce chybná.

dokonalá a jakýkoli objev, který se bude týkat manganu, jej jako pojem ovlivní stejným způsobem ve všech jazycích. Naopak manželství je pojem, který je bytostně spjat s kulturou, a výraz, který se pro něj používá, označuje skutečnost, která se v různých jazycích natolik liší, že ekvivalence bude moci být jen přibližná, i když je to pojem, kterému všichni rozumí, jako jakési platónské ideji.

Právní překlad je přitom úzce spojen s kulturou, neboť právo je s ní neodmyslitelně spjata, a dokonce tvoří kulturní fenomén, v němž má své místo. Nese s sebou proto obzvláště naléhavé výzvy. Terminologické (a sémantické) potíže jsou jen jednou jejich částí, byť rozhodně ne zanedbatelnou.

4.1.3 - Terminologické úvahy v právním kontextu

Nedostatek skutečné ekvivalence a překrývání pojmů vzniklých v různých právních systémech prostupuje právní terminologií.

Mezi dvěma danými jazyky mohou termíny s podobnou morfologií označovat podobné, a přitom různé pojmy, což může vést k určitému zmatení. Nelze se tedy spoléhat pouze na jazykovou podobu termínů. Morfologická totožnost mezi dvěma jazyky může ve skutečnosti skrývat různé denotace. Je to takzvaný „falešný přítel“ (neboli „zrádné slovo“)⁸⁴.

Tak základní pojmy jako smlouva nebo vláda jsou univerzální ve své abstraktní rovině (jejich „genotyp“ většinou odpovídá jejich základní definici) a zároveň rozdílné ve své konkrétní a specifické realitě (jejich „fenotyp“ je definován podmínkami a pravidly)⁸⁵.

Podobnou výzvou je to, co Harvey nazývá „inkongruencí“⁸⁶. Dva termíny, které si na první pohled ve dvou jazycích odpovídají, mohou ve skutečnosti zahrnovat pojmy, které jsou pouze částečně ekvivalentní, protože realita, kterou vyjadřují, se v jednotlivých jazycích a někdy i v rámci jednoho jazyka liší. To však nejsou jediné problémy.

84| Například anglický výraz *tax evasion* označuje „daňový podvod“, který je trestně postihován, zatímco francouzský výraz *évasion fiscale* (v angličtině *tax avoidance*) označuje snahu, legální, či nikoli, o co nejnižší zdanění.

85| Viz Rodolfo Sacco, „Langue et Droit“, in Rodolfo Sacco a Luca Castellani (vedení), *Les Multiples langues du droit européen uniforme*, ISAIDAT, Turín, vyd. Éditions L'Hartmann, Itálie, 1999, s. 172.

86| Malcolm Harvey, „Traduire l'intraduisible – Stratégies d'équivalence dans la traduction juridique“, *Revue de l'Institut des langues et cultures d'Europe, Amérique, Afrique, Asie et Australie* (ILCEA), č. 3, 2002, s. 39 až 49.

Tentýž pojem může mít několik významů (polysémie), které jsou zcela odlišné nebo se vyznačují více či méně důležitými nuancemi. Tyto různé smysly nebo nuance mohou v jednotlivých případech odpovídat jednomu ekvivalentnímu slovu v jiném jazyce, zejména pokud se jedná o jazyky blízké, nebo naopak několika různým slovům⁸⁷.

Ačkoli je synonymie v odborných oblastech méně častá než v běžném jazyce, může se v právním jazyce vyskytovat. Právník-lingvista musí být schopen identifikovat termíny, které se vztahují ke stejnému pojmu ve zdrojovém dokumentu. Tyto termíny mohou být synonymy, variantami či termíny patřícími do odlišných jazykových registrů nebo pocházejícími z různých zdrojů. V různých částech právních předpisů mohou být pro tentýž pojem použity odlišné termíny. Například v portugalském právu termín *responsabilidade parental* postupně nahrazuje termín *poder paternal*. Dokonalá synonyma se však vyskytují jen zřídka. Tím méně se lze spolehnout na shodu mezi synonymy v rámci různých jazyků. V cílovém jazyce jich může být méně než ve zdrojovém jazyce, nebo dokonce nemusí existovat žádné, a pokud nějaké existují, může být míra synonymie různá. Pokud se zdrojový text zabývá nuancemi mezi dvěma synonymy, nebudou tyto nuance v cílovém jazyce existovat vždy nebo nebudou totožné. V takovém případě je třeba názorně ukázat podstatu diskuze, která nepřekračuje rámec zdrojového jazyka, jelikož v cílovém jazyce ji nelze reprodukovat⁸⁸.

Naopak použití určitého termínu ve zdrojovém jazyce může někdy znamenat nutnost volby mezi dvěma různými termíny v cílovém jazyce, z nichž každý označuje o něco užší pojem. Bez kontextu nebude možné určit, který z nich zvolit⁸⁹.

I v případech, kdy dvě země sdílejí stejný jazyk, může se stejný termín vztahovat na dva podobné, ale lišící se pojmy. Existuje tolik „smluv“, kolik je právních systémů.

87| Z geografických a historických důvodů rozlišují některé jazyky, vedle češtiny například němčina, francouzština a polština, mezi „Blízkým východem“ a „Středním východem“, zatímco angličtina zahrnuje oba regiony pod druhý z těchto výrazů, *Middle East*.

88| Jednou z žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce podané nizozemským soudcem tento žádal v trestní věci o určení, zda je, jak tvrdil obžalovaný, tele uvázané pouze tehdy, pokud je uvázáno určitým způsobem, přičemž se opíral o doslovný argument založený na rozdílu mezi *aanbinden* a *vastbinden*. Soudní dvůr rozhodl ve smyslu, že „uvazovat“ je „uvazovat“ (rozsudek ze dne 3. dubna 2008, Endendijk, C-187/07, [EU:C:2008:197](#)). V dané věci uplatnil své zásady výkladu v případech rozcházejících se jazykových znění.

89| *Rejeter* žalobu se tak do češtiny překládá jako „odmítnout“, nebo „zamítnout“ podle toho, zda je tato nepřípustná, nebo neopodstatněná.

Způsobů, jakými se mohou jednotlivci sdružovat do „společností“ nebo „sdružení“, je rovněž mnoho a v jednotlivých právních systémech se značně liší. Stejně tak je možné setkat se s různými termíny pro tentýž pojem v různých právních systémech sdílejících tentýž jazyk [např. pojem „(neúmyslné) zabití“⁹⁰]. Je třeba poznamenat, že terminologie používaná v unijním právu je často záměrně široká, neřkuli umělá. Autonomní povaha unijního práva a jeho terminologie může tento odklon od vnitrostátních terminologií ospravedlnit.

V souhrnu lze říci, že je vzácné, aby právní termín měl dokonalý ekvivalent v jiných jazycích, s výjimkou vícejazyčných států.

Belgie jako trojjazyčný stát má dlouhou překladatelskou tradici, v níž se má za to, že každý právní termín má svůj přesný ekvivalent. *Arrêté royal* (královská vyhláška) je tak *koninklijk besluit* a vše, co se týká jednoho, se týká i druhého. Tato rovnocennost je omezena na území státu: nizozemská *koninklijk besluit* není belgickou *koninklijk besluit*, i když je jí velmi blízká.

Při srovnávání práv se může ukázat, že určitý pojem v právním systému existuje, aniž by byl označen určitým termínem. V takovém případě musí právník-lingvista najít jazykové řešení. Například pojem vyjádřený francouzským termínem *filiation* je pojmem, který lze označit za univerzální, avšak některé právní systémy v Evropské unii nepřijaly přesný termín pro jeho označení.

Všechny tyto problémy se vyskytují tím spíše, nejsou-li si právní systémy blízké. Nejlepším příkladem je *common law*, jehož samotné základy jsou odlišné od „kontinentálních“ systémů a s jehož slovníkem lze ve francouzštině nalézt jen přibližnou shodu. Tato odlišná logika se promítá až do právní argumentace.

Právník vzešlý z *common law* bude používat slovo *remedy* pro označení opravného prostředku jako procesního kroku, stejně jako pro označení výsledku tohoto opravného prostředku, ale často také pro nerozlišené označení obojího, což v některých jiných jazycích žádný termín neumožňuje. Stejně tak nebude snadné určit, zda když používá

90 | *Involuntary culpable homicide* ve skotské judikatuře, *involuntary homicide* v maltském právu, *unintentional killing* v unijních právních předpisech a *involuntary manslaughter* v irské, anglické, velšské a unijní judikatuře. Viz například rozsudek ze dne 29. března 2017, *Alcohol Countermeasure Systems (International) v. EUIPO – Lion Laboratories (ALCOLOCK)*, T-638/15, nezveřejněný, EU:T:2017:229, bod 73.

výraz *standing*, má na mysli „aktivní legitimaci“, nebo „právní zájem na podání žaloby“, jelikož ve svých úvahách tyto dva pojmy směřuje.

Kromě toho existují pojmy zdrojového jazyka, které v cílovém jazyce neexistují. Příkladem je *Revision* v německém právu, což je opravný prostředek v občanských, obchodních a trestních věcech, který podléhá předchozímu povolení soudce. Takový požadavek není neznámý například v Anglii, ale v některých jiných procesních systémech nemá obdoby. Přeložit pojem *Revision* do francouzštiny jako *recours* nebo do češtiny jako odvolání by znamenalo vymazat jeho podstatný prvek.

4.1.4 - Volba strategie, teleologický přístup

Všechny tyto problémy jsou umocněny vývojem jazyků a práva. Je možné, že termíny ve zdrojovém textu nejsou správné nebo zastaralé: například ve Francii se „obvinění“ změnilo z *inculpation* na *mise en examen*.

Vzhledem k těmto výzvám je zásadní otázkou, kterou formuloval Schleiermacher⁹¹, to, který přístup je vhodnější: „etický“, který pouze převádí zdrojový text, aniž čtenáři pomáhá překlenout jazykovou, právní a kulturní propast mezi ním a autorem, nebo „etnocentrický“, který spočívá ve zmenšení této propasti, a to navzdory riziku, že se překladatel odchýlí od litery a zasáhne do integrity výchozího textu.

Většina právní teorie i praktiků se hlásí k etickému přístupu, ale na tuto otázku nelze dát jednoznačnou odpověď. Mezi etikou a etnocentrismem existuje nezbytná střední cesta a právník-lingvista Soudního dvora EU zaujme teleologický přístup a na základě toho, jak bude jeho překlad využíván, si vybere, jak velkou část cesty směrem ke čtenáři ujde, ale nikdy nepřekročí hranici, za níž by zradil autora a klamal čtenáře.

Harvey rozlišuje čtyři techniky řešení uvedených problémů: transkripce, formální ekvivalence, deskriptivní překlad a funkční ekvivalence⁹².

91 | Friedrich Schleiermacher, *Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens* (Abhandlung verlesen am 24. Juni 1813 in der Königlich Akademie der Wissenschaften, Berlin). vyd. Hrsg. Elisabeth Edl, Wolfgang Matz, Alexander Verlag, Berlin, 2022.

92 | Malcolm Harvey, *op. cit.*

Transkripce spočívá v použití původního termínu a případném doplnění stručného vysvětlení. Namísto chybného překladu *common law* jako „obecné právo“ bude převzat výraz *common law* s upřesněním, že se jedná o anglosaský právní systém založený převážně na soudních precedencích.

Formální ekvivalence značí doslovný překlad. Například *Bundesverfassungsgericht* se přeloží jako „Spolkový ústavní soud“.

Deskriptivní překlad používá obecnou formuli nebo opis, ovšem s nebezpečím nejednoznačnosti. Výraz *prescription extinctive* tak bude přeložen jako time-bar, aniž se rozliší mezi promlčením a prekluzí.

Funkční ekvivalence znamená nalezení referenčního pojmu v cílovém jazyce a právním systému, který má obdobnou funkci. Namísto překladu polského slova Sejm jako *Diète* („sněm“) zvolíme ve francouzštině raději „chambre des représentants“ (sněmovna reprezentantů), jelikož čtenář nemůže být vzhledem k blízkosti obou pojmů uveden v omyl.

Tyto čtyři strategie lze umístit na stupnici, která začíná, tak jako výše, u zdrojového jazyka (etický přístup) a končí cílovým jazykem (etnocentrický přístup). Jsou vodítkem pro práci právníka-lingvisty.

Celkově lze říci, že kromě případů shody mezi termíny a dokonalé transpozice z jednoho právního systému do druhého se právník-lingvista, který čelí těmto obtížím, pohybuje v rámci výše uvedených strategií mezi transkripcí, formální ekvivalencí, deskriptivním překladem a funkční ekvivalencí.

Právník-lingvista se musí při překladu rozhodnout a tohoto rozhodnutí se držet, tak aby zajistil terminologickou konzistentnost. Obecně platí, že termíny volené právníkem-lingvistou patří do odborného jazyka (oboru práva) a pocházejí ze spolehlivých zdrojů (právních předpisů nebo judikatury).

Je třeba připomenout, že texty Soudního dvora EU vyvolávají právní účinky. Odpovědnost právníka-lingvisty je značná v jeho dvojím poslání, kterým je podpora práce soudů a mnohojazyčné šíření judikatury. Překladatel by se neměl snažit text opravovat nebo přikrášlovat, ale měl by rozpoznat a reprodukovat jeho nuance. Jeho volnost je malá. Každý text si nicméně žádá uzpůsobenou překladatelskou strategii. Ta musí zohlednit povahu překládaného textu a čtenářskou obec. Požadavek na spolehlivost přeloženého textu je absolutní a porozumění mu musí být ve všech jazycích totožné. Chyby v překladu totiž mají své důsledky, protože čtenář reaguje na judikát nebo rozsudek, s nimiž se seznámil ve svém jazyce.

Překladatelské strategie jsou někdy zaměřeny na jazyk zdrojový, někdy na jazyk cílový. Volba strategie je pragmatická a závisí na účelu překladu. Právní překladatel musí tento účel určit: má informovat čtenáře, nebo vyvolat právní účinky?

V prvním případě je cílem překladatele „informovat“ čtenáře o obsahu překládané písemnosti, tj. umožnit mu pochopit sdělení autora zdrojového textu. Tento typ překladu se použije například na procesní písemnosti předložené unijním soudům nebo na popis skutkových okolností ve stanoviscích či rozsudcích ve věcech žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce. Čtenář musí porozumět problému, úvahám a argumentaci, a tedy vnímat všechny prvky související se zdrojovým jazykem nezbytné k tomuto porozumění, aniž by se příliš zabýval rozdíly nebo nuancemi, které nejsou podstatné. Pokud například přesná forma „společnosti“ nemá žádný vliv na meritum věci, nemusí překladatel nutně cítit potřebu specifikovat rozdíly, které mohou mezi oběma jazyky existovat, pokud si čtenář dokáže vytvořit správnou představu o rámci, do kterého překládaný text spadá.

Na druhou stranu, pokud je „překlad“ sám o sobě pramenem práva, a vytváří tak právní účinky, protože jazyková verze, ve které je napsán, je právně závazná, je „překladatel“ ve skutečnosti „autorem“. Používá referenční originál sepsaný v určitém jazyce k vytvoření odpovídajícího textu v jiném jazyce. Tento postup je stejný jako ve vícejazyčných státech, například Belgii. Překlad do jednoho jazyka často vede k úvahám o textu napsaném v druhém jazyce a k pohybu od jednoho textu k druhému.

Právník-lingvista Soudního dvora EU, který překládá rozsudek z jazyka porad do jednacího jazyka, vytváří verzi, která je *inter partes* autentická. Všechny jazykové verze jsou však rovněž právatvorné, zejména v případě žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce, neboť rozhodnutí o nich jsou závazná *erga omnes*⁹³, a to i pro soudy celé Unie. Ty se však v praxi s nimi navzdory judikatuře Cilfit často seznamují pouze ve svém jazyce⁹⁴.

93| K jazykovému režimu Soudního dvora viz Marc-André Gaudissart, *op. cit.* (*viz poznámka pod čarou 24*).

94| Posudek Soudního dvora vydaný na základě článku 218 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU) je naproti tomu závazný ve všech úředních jazycích Unie v okamžiku svého přijetí, stejně jako právní předpisy přijaté Evropským parlamentem, Radou Evropské unie a Evropskou komisí. Všechny jazykové verze tedy budou vytvářet právo, navíc totéž právo.

4.1.5 - Dialog mezi autory a překladateli

Autoři originálních a autentických textů mohou použít preventivní techniky k odstranění nebo zmírnění úskalí mnohojazyčnosti. Tyto techniky ušetří do jisté míry právníka-lingvistu volby toho, či onoho přístupu k překladatelským problémům a zajistí jednotné porozumění a výklad textů⁹⁵.

„Konvence“ má za cíl identifikovat pojmy, jejichž přenesení do jiného jazyka a jiného systému může vést k nejasnostem, a poskytnout *ab initio* jejich definici, tak aby se tomuto nebezpečí předešlo. Autor si také může „vypůjčit“ výraz z jiného jazyka, aby odkázal na pojem z identifikovatelného právního systému. Například anglická verze článků 18 a 39 Úmluvy Organizace spojených národů o mořském právu z roku 1982 výslovně hovoří o *force majeure* (vyšší moc), a odmítá tak restriktivnější pojem *act of God*⁹⁶.

„Společná tvorba“ spočívá ve spojení odborníků z každého dotčeného jazyka a systému, aby identifikovali rizika rozdílnosti a předešli jim pomocí preventivních řešení, jaká byla uvedena výše. U Soudního dvora EU dialog mezi právníkem-lingvistou a kabinetem, který vypracoval návrh stanoviska nebo rozhodnutí reaguje i na tuto potřebu.

A konečně uvedením „výkladového pravidla“ autor poskytuje návod, jak řešit případné nejasnosti. Soudní dvůr tak poskytuje autonomní výklad pojmů unijního práva, který odhlíží od významu případných obdobných pojmů ve vnitrostátních právních řádech⁹⁷. Toto pravidlo uplatňuje na primární a sekundární právní předpisy, ale také na výklad vlastní judikatury.

95| V tomto ohledu viz zejména Pierre Pescatore, *Vademecum – Recueil de formules et de conseils pratiques à l'usage des rédacteurs*, vyd. Éditions Bruylant, v části o spolupráci s překladatelskými službami. Viz také brožura Překladatelského střediska pro instituce Evropské unie „Écrire pour être traduit“ (<https://cdt.europa.eu/fr/news/writing-translation>).

96| Pojem *act of God* označuje nepředvídatelné, člověkem nezpůsobené přírodní události, jako jsou přírodní katastrofy; *force majeure* nadto zahrnuje okolnosti způsobené člověkem, jako jsou válečné události nebo epidemie.

97| Viz zejména rozsudky ze dne 18. ledna 1984, Ekro, 327/82, [EU:C:1984:11](#), bod 11; ze dne 27. ledna 2005, Junk, C-188/03, [EU:C:2005:59](#), body 27 až 30, a ze dne 7. prosince 2006, SGAE, C-306/05, [EU:C:2006:764](#), bod 31.

Překlad autonomních pojmů unijního práva

V právním překladu může být pravidlo autonomního výkladu pojmů unijního práva v rozporu se systematickým uplatňováním komparativního přístupu, tj. výběrem funkčních ekvivalentů v právních systémech. Tento přístup založený na komparativním právu se hodí například pro překlad žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce a následných vyjádření, neboť tyto písemnosti jsou založeny na vnitrostátním právu. Ve fázi stanoviska a rozsudku se sice i nadále značně uplatní při popisu skutkového stavu a odráží dříve učiněné volby, zejména při překladu žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, ale v odůvodnění se již uplatňuje méně. Tato část je totiž vhodnější k většímu přiblížení se unijnímu právu, dalšímu právnímu systému, který musí právník-lingvista dobře znát. Zapadá totiž do perspektivy autonomního unijního práva, tvořeného pojmy, které jsou pro něj specifické („přímý účinek“, „rovné zacházení“) nebo které představují skutečné neologismy. „Neologismus“ zde spočívá ve vytvoření nového pojmu, aby se předešlo riziku záměny v souvislosti s vnitrostátními právními kulturami. Soudní dvůr tak postupně přijal výraz „přímý účinek“ pro označení pojmu specifického pro unijní právo⁹⁸. Právník-lingvista a po něm i tlumočník se budou snažit reprodukovat tyto pojmy ve svém jazyce, a pokud již nejsou součástí zavedené terminologie, budou se je snažit reprodukovat neutrálními výrazy, pokud možno zbavenými čistě vnitrostátních konotací.

98| Rozsudek ze dne 5. února 1963, van Gend & Loos, citovaný výše, v němž Soudní dvůr poprvé potvrdil existenci a dosah přímého účinku, avšak tehdy za použití výrazu „okamžitá použitelnost“.

4.2 - Tlumočení jednání

4.2.1 - Zásady a pravidla tlumočení

Simultánní tlumočení lze definovat jako bezprostřední vytváření jediné a definitivní verze sdělení – vyslovených ve zdrojovém jazyce jen jednou – v cílovém jazyce bez možnosti větších oprav⁹⁹. S výjimkou znakového jazyka vytváří tlumočník tento okamžitý překlad ústně, takže komunikační záměr mluvčího vyjadřuje v jiném jazyce slovy, hlasem, mimickými projevy a gesty. Tlumočník poslouchá výpovědi ve zdrojovém jazyce nepřetržitě a překládá je postupně po segmentech v krátkém časovém intervalu¹⁰⁰.

Všichni tlumočníci Ředitelství tlumočnické služby, stejně jako právníci-lingvisté, pracují pro Soudní dvůr i pro Tribunál. Zásadou optimálního využití zdrojů se totiž řídí přidělování tlumočnicků na ústní jednání u každého z těchto soudů podle potřeb členů soudních kolegií a účastníků řízení. Tlumočení využívají i skupiny návštěvníků, které se účastní jednání. Mimo soudní jednání vypomáhají tlumočníci také u některých událostí a u protokolárních návštěv. U Soudního dvora EU se používají dvě metody tlumočení: simultánní tlumočení a konsekutivní tlumočení.

Při simultánním tlumočení tlumočníci – rozdělení do kabin podle jazyka, do kterého tlumočí – tlumočí, obvykle do svého rodného jazyka¹⁰¹, řeči přednášené účastníky řízení, jakož i otázky a odpovědi, které si v jednací síni vyměňují účastníci jednání. V každé kabině jsou minimálně dva tlumočníci, protože vzhledem k intelektuálnímu úsilí, které tlumočení vyžaduje, a k nutnosti zachovat stejnou úroveň soustředění, potažmo stejnou kvalitu tlumočení, se musí střídat, například po přednesení jednotlivých řečí nebo po sérii otázek a odpovědí.

Druhým způsobem práce je konsekutivní tlumočení, které spočívá v tom, že tlumočník si během projevu mluvčího dělá poznámky a obsah tlumočí teprve následně. Tato technika se často používá u protokolárních událostí, návštěv, vernisáží nebo v kontextu Tribunálu při uzavírání smíru či u bilaterálních rozhovorů mimo jednání mezi soudci a účastníky řízení.

99| Franz Pöchhacker, *Introducing interpreting studies*, Routledge, Londýn, 2004.

100| Heidemarie Salevsky, „*The distinctive nature of interpreting studies*“, Target, 5(2), s. 149 až 167.

101| U některých jazykových kombinací využívá Soudní dvůr tlumočení *retour*, kdy tlumočník tlumočí projev přednesený v jeho rodném jazyce do jiného jazyka, obvykle angličtiny nebo francouzštiny (viz bod 3.6.3).

4.2.2 - Výzvy specifické pro simultánní tlumočení u Soudního dvora EU

U mezinárodního soudu, jako je Soudní dvůr EU, čelí konferenční tlumočníci dvěma typům výzev, a sice výzvám vlastním samotnému právnímu překladu, které již byly v této knize nastíněny, a výzvám specifickým pro *simultánní tlumočení*.

Simultánní tlumočení je jednou z forem překladu. V důsledku toho lze výzvy, kterým čelí tlumočníci u Soudního dvora EU, na první pohled přirovnat k výzvám, jimž čelí právníci-lingvisté. Konferenční tlumočníci, kteří mají tlumočit přednášené řeči nebo komunikaci mezi účastníky řízení a členy senátu se musí nevyhnutelně vypořádávat s jazykovými a kulturními úskalími právního překladu.

U Soudního dvora EU vycházejí tlumočníci z řešení přijatých právníky-lingvisty, kteří již předtím přeložili spisy účastníků řízení. Zatímco žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce jsou právníky-lingvisty překládány do všech jazyků, procesní písemnosti se překládají jen do jednacího jazyka věci a do francouzštiny. Tlumočníci přitom pracují také pro soudce, generální advokáty a pro skupiny návštěvníků, a tedy tlumočí do jazyků, které nejsou nutně jednacím jazykem či jazykem účastníků řízení. Nebyl-li v průběhu písemné části řízení vyhotoven překlad do příslušného jazyka, je na tlumočnících, aby zvolili správnou strategii překladu nejen při studiu spisu, ale také v průběhu jednání, v průběhu samotného tlumočení.

Tlumočníci z prostředí mezinárodních právních systémů čelí navíc výzvám specifickým pro tuto profesi. Zdrojový projev, kterému musí tlumočník rozumět a takřka současně jej vyjádřit v jiném jazyce, je totiž vysloven jen jednou a nemá psanou podobu. Aby tlumočník byl schopen porozumět řeči, často přednášené ve svižném tempu, a zároveň ji přeložit s požadovanou přesností, musí vyvíjet intenzivní a nepřetržitě intelektuální úsilí, což s sebou nese mimořádně vysokou kognitivní zátěž.

Model úsilí¹⁰² umožňuje lépe pochopit, v čem tato kognitivní výzva spočívá a jaké jsou její důsledky. Tento model představuje tlumočnickovo zvládání kognitivní zátěže jako koordinaci několika souběžně probíhajících kognitivních úsilí v rámci systému s omezenými procesními kapacitami. Neautomatické intelektuální úkony vyžadují vyvinutí kognitivního úsilí souběžně v několika rovinách, a sice v rovině poslechu a analýzy zdrojového projevu, v rovině ukládání a vyhledávání informací v krátkodobé paměti, v rovině tvorby tlumočení a v rovině koordinace přerozdělování kognitivní procesní kapacity jednotlivým úsilím. Každé úsilí vyžaduje procesní kapacitu, jež není neomezená, a rozdíl mezi celkovou procesní kapacitou, kterou tlumočení vyžaduje (CTE), a celkovou procesní kapacitou, která je k dispozici (CTD), vede buď k udržení kvality tlumočení ($CTE \leq CTD$), nebo – v případě saturace (zahlcení) kognitivních kapacit ($CTE > CTD$) – k jejímu zhoršení. Toto zhoršení se projevuje chybami při produkci: tlumočnick vynechává některé prvky, některé zbytečně opakuje, váhá, vyjadřuje se s nepřírozenou intonací...¹⁰³

Čím vyšší kognitivní úsilí daný úkol vyžaduje, tím vyšší je riziko kognitivní saturace. Mezi rizikové faktory kognitivní saturace řadí Gile mimo jiné rychlé, hutné nebo čtené projevy, neznámá vlastní jména, čísla a akronymy, neobvyklý přízvuk, logicky komplexní úvahy, problémy s přenosem zvuku, komplikovanou syntaxi, lexikální nebo syntaktické rozdíly mezi zdrojovým a cílovým jazykem, monotónnost mluvčího a stres tlumočnicka.

U Soudního dvora EU se tlumočníci často setkávají s většinou těchto rizikových faktorů. Ke zmírnění rizika kognitivní saturace obvykle používají specifické strategie a taktiky.

102 | Daniel Gile, *Basic concepts and models for interpreter and translator training*, revised edition, John Benjamins publishing company, 2009.

103 | K intonaci charakteristické pro tlumočnický a jejím účinkům viz Cédric Lenglet a Christine Michaux, „*The impact of simultaneous-interpreting prosody on comprehension: An experiment*“, *Interpreting*, 22(1), s. 1 až 34.

4.2.3 - Strategie a taktiky

Strategie

Strategie jsou vědomá rozhodnutí tlumočnicků učiněná před schůzí nebo před jednáním. Patří mezi ně analýza dokumentace ke schůzi nebo spisu ve věci, terminologická příprava, udržování pracovních jazyků a pravidelná aktualizace znalostí.

Strategie tlumočnicků u Soudního dvora EU zahrnují pečlivou přípravu ke každé věci ve vyhrazené pracovní době, která představuje hlavní část činnosti tlumočnicků, přístup ke spisům a k písemným verzím řečí, jež mají být předneseny, v režimu mlčenlivosti, a také průběžné vzdělávání, právní i jazykové.

Kalina zasazuje strategie tlumočení do širšího rámce záruk kvality¹⁰⁴, jenž zahrnuje všechny fáze, které předcházejí schůzím a jednáním, provázejí je a následují po nich. Strategie pak zahrnují nejen individuální přípravu a školení, ale také společné činnosti na podporu kvality pod záštitou a s podporou tlumočnické služby.

Muttilainen uvádí několik takových strategií zavedených v rámci Ředitelství tlumočnické služby Soudního dvora EU¹⁰⁵: zvyšování povědomí řečníků o úskalích tlumočení, spravedlivé rozložení pracovní zátěže mezi tlumočnický, poskytnutí času na zotavenou, vybavení výkonnými digitálními nástroji a průběžné vzdělávání.

Souhrnem lze říci, že strategie představují práci, kterou předem a v zákulisí odvádí každý tlumočnický i tlumočnická služba jakožto organizační útvar. Vytvářejí podmínky nezbytné pro zmírňování rizika kognitivní saturace, a tím i pro dosažení kvality tlumočení nezbytné pro řádné fungování soudní činnosti.

Taktiky

Jestliže jsou strategie tlumočení promýšleny a uskutečňovány „v zákulisí“, taktiky se uplatňují „na jevišti“, tj. na jednání nebo v průběhu schůze, a to v kabině.

104| Sylvia Kalina, „Quality assurance for interpreting processes“, *Meta: Translators' Journal*, 50(2), 2005, s. 768 až 784.

105| Marie Muttilainen, „Perroquets savants ou professionnels aguerris? L'importance de la préparation“, Kilian G. Seeber, *100 Years of Conference Interpreting: A Legacy*, Cambridge Scholars Publishing, 2021, s. 190.

Při samotném tlumočení tlumočník totiž využívá taktiky, tzn. přijímá *ad hoc* rozhodnutí ke snížení rizika kognitivního přetížení v případě potíží. Gile mezi nejčastější taktiky řadí¹⁰⁶ prodloužení délky časového posuvu, které znamená, že před zahájením samotného tlumočení tlumočník poslouchá co nejdéle, aby získal větší množství informací, vyvození chybějící části promluvy z kontextu nebo z vlastních znalostí, parafrázování, doslovný překlad (kalk, přejímání slov, kopírování zvuků), používání hyperonym, konzultace s kolegou přítomným v téže kabině, nahlížení do dokumentace ke schůzi, zvýšenou segmentaci dlouhého projevu na několik kratších výpovědí, anticipaci obsahu zdrojového textu a používání vágnějších či obecnějších výrazů, které lze později upřesnit.

V závislosti na situaci jsou některé taktiky vhodnější než jiné. Například pětisekundové čekání na další informace před samotným tlumočením bude mít různý vliv na kvalitu tlumočnického aktu v závislosti na rychlosti projevu mluvčího, netrpělivosti posluchačů nebo na tom, zda je promítána prezentace, jejíž snímky již nemusí odpovídat tomu, co je právě tlumočeno, je-li prodleva příliš dlouhá.

Taktiky se navíc mohou dostat do střetu. Má například tlumočník v nesnázích vynechat problematický segment projevu, jehož zpracování by mohlo saturovat jeho kognitivní kapacitu, nebo mu má věnovat dodatečné kognitivní úsilí a riskovat, že kognitivní saturace dosáhne později, což znemožní porozumění následujícím segmentům? Je na tlumočnickovi, aby v každém jednotlivém případě, nepřetržitě a řádově ve zlomcích vteřiny zvolil správnou taktiku podle priorit komunikační situace. Výsledky analýzy situace a důvodnost taktických rozhodnutí budou záviset na kompetencích tlumočníka (jazykových znalostech, znalosti témat, zvládnutí tlumočnických technik), jeho pracovních podmínkách (možnostech přípravy, výhledu na posluchače, stavu únavy, kvalitě zvukového přenosu) a jeho osobní a profesní etice.

106| Daniel Gile, *op. cit.*; viz také Gérard Ilg, „L'apprentissage de l'interprétation simultanée. De l'allemand vers le français“, *Parallèles*, č. 1, 1978, s. 69 až 99, Cahiers de l'ETI, Université de Genève, a Roderick Jones, *Conference interpreting explained*, Routledge, Manchester, 1997.

4.2.4 - Příprava jednání

Klíčovou strategií pro zajištění požadované vysoké kvality tlumočení je poskytnout tlumočnickům čas na přípravu. Každý tlumočnick přídělený k jednání u Soudního dvora nebo Tribunálu, ať už interní nebo externí, má dostatek času na to, aby si před jednáním důkladně prostudoval spis každé věci. Tato příprava je nezbytná a je nedílnou součástí práce, přičemž se mění v závislosti na objemu spisu, složitosti věci a počtu jazyků na daném jednání.

Jakmile tlumočnick zná rozpis svých přidělení do kabin na následující týden, začíná se studiem spisové dokumentace. Připravuje si odbornou slovní zásobu k dané věci, legislativní texty a odkazy na judikaturu. Musí rozumět podstatě věci a argumentaci účastníků řízení. Využívá různé techniky porozumění a zapamatování. Například myšlenkové mapy (vizuální znázornění myšlenek nebo informací ve formě diagramů) jsou mezi tlumočnický Soudního dvora EU poměrně běžné.

Přípravné práce vycházejí ze všech dokumentů, které jsou pro danou věc relevantní, jako jsou příslušné právní předpisy a judikatura v dané oblasti. Oporou jsou jim obzvláště překlady a terminologie, které již dříve vyhotovili nebo nastavili právníci-lingvisté v téže věci nebo v souvisejících věcech, ať již projednávaných nebo ukončených.

Tlumočnick konečně dostává, někdy jen den před jednáním, nebo dokonce těsně před začátkem jednání, poznámky k přednesu řeči. V těchto textech je třeba identifikovat čísla, citace a odkazy na právní texty.

Celá tato příprava probíhá v týmovém duchu, a to jak ve spolupráci s asistenty, kteří připravují spisy a referenční dokumenty, tak s horizontálními útvary generálního ředitelství, které plní průřezové úkoly, zejména v případě potřeb souvisejících s terminologií. Tento týmový duch se ještě více projevuje v kabině, kde kolega, jenž právě není u mikrofonu, je tlumočnickému kolegovi k dispozici, aby mu ve správný okamžik podsunul chybějící odkaz, dohledal citované ustanovení nebo našeptal správné slovo.

4.2.5 - Schopnosti a povinnosti tlumočníka

Vzhledem ke specifickým výzvám tlumočení u Soudního dvora EU musí mít tlumočník pracující pro tento orgán řadu schopností a plnit profesní povinnosti týkající se průběžného vzdělávání, mlčenlivosti a loajality.

Tlumočník, který je denně konfrontován s mimořádně komplexními případy, a to z právního i z technického hlediska, a s rychlostí, s jakou jsou čteny řeči stran, musí zaprvé mít důkladnou znalost svých pracovních jazyků, bystrého ducha i analytické myšlení a schopnost vyjadřovat se v jazyce, do něhož tlumočí, ve stejném registru a se stejnou přesností jako řečník. Zadruhé se tlumočník musí nepřetržitě vzdělávat, ať už jde o nezbytné udržování jazyků jeho jazykové kombinace, osvojování nových jazyků, nebo účast na právnických seminářích. Musí mít také solidní všeobecné znalosti, protože někdy je žádoucí, aby se vzdálil od právního registru a použil registr literárnější, např. při proslovech nebo když řečníci přidávají do svých projevů citáty či odkazy kulturního rázu.

Zatřetí si tlumočník musí být jasně vědom své povinnosti loajality vůči orgánu a vůči účastníkům řízení. Je totiž vázán profesním tajemstvím nejvyššího stupně ve vztahu k informacím získaným před jednáním i k řečem, jež mu právní zástupci svěří. Poskytnuté poznámky k přednesu řeči jsou určeny pouze tlumočnickům a nepředávají se členům soudního kolegia či generálnímu advokátovi, který se věcí zabývá, ani se nezakládají do spisu ve věci¹⁰⁷. Toto pouto důvěry jak se členy, tak s právními zástupci účastníků řízení, je pro kvalitu tlumočení mimořádně cenné.

107 | Praktické pokyny pro účastníky řízení ve věcech předkládaných Soudnímu dvoru, *op. cit.*, bod 67.

4.2.6 - Zapojení řečníků

Spolupráce s řečníky je další strategií pro zlepšení kvality tlumočení. Kvalita jednání částečně závisí na interakci mezi jeho jednotlivými účastníky. Ukázalo se proto jako přirozené posílit spolupráci mezi tlumočníky a řečníky. Již několik let je tlumočnická profese prezentována zmocněncům a právním zástupcům, kteří pravidelně vystupují před Soudním dvorem EU, a podporována je komunikace mezi nimi před jednáním, v jeho průběhu i po něm.

Právním zástupcům a zmocněncům, kteří se dostaví k Soudnímu dvoru EU k ústnímu vystoupení, tak mohou být poskytnuty rady a návrhy, které usnadní práci tlumočnicků. Například se doporučuje, aby se vyjadřovali přirozeně, mluvili přiměřenou rychlostí, spatra, bez čtení textu, a citáty, odkazy, čísla, jména, zkratky atd. vyslovovali vždy zřetelně a pomalu. Pokud se ovšem řečník rozhodne řídit písemným textem, je žádán, aby jej tlumočnické službě zaslal v předstihu, aby se tlumočníci mohli připravit.

Těsně před jednáním se tlumočník pověřený vedením týmu spojí s řečníky, aby jim připomenul tyto rady a usnadnil komunikaci, která by mohla přispět k lepšímu pochopení debat.

Po jednáních se tlumočnická služba věnuje žádostem některých řečníků o zpětnou vazbu k jejich vystoupení.

Konferenční tlumočníci se zkrátka denně pouštějí do plnění riskantních úkolů, při nichž se jedinečné kognitivní výzvy simultánního tlumočení mísí s obtížným rozhodováním vlastním právnímu překladu.

Vzhledem k významu věcí projednávaných před mnohojazyčným soudem musí být simultánní tlumočení na jednáních přesné a kvalitní. Za tímto účelem soud a jeho tlumočnická služba vytvářejí pracovní prostředí příznivé pro kvalitu. V tomto prostředí jsou podporovány strategie, jež vytvářejí optimální podmínky pro snížení rizika kognitivní saturace tlumočnicků v průběhu jednání. Tyto strategie zahrnují například poskytnutí přiměřeného času na přípravu, dodržování norem kvality pro přenos zvuku a obrazu, průběžné vzdělávání a spolupráci se zúčastněnými stranami.

V samotné kabině volí konferenční tlumočníci neustále a případ od případu tu správnou tlumočnickou taktiku, aby dostáli svému poslání. Je proto důležité zaměstnávat tlumočníky se schopnostmi, výkonností a poctivostí splňujícími nejvyšší standardy, což se obvykle

dokládá vysokoškolským diplomem odpovídajícím dokončenému magisterskému studiu a úspěšným absolvováním akreditační zkoušky nebo náročného výběrového řízení.

Jak bylo již uvedeno, výzvy překladu u mezinárodních soudů vedou k využívání služeb právníků, kteří jediní jsou schopni posoudit právní dosah svých rozhodnutí při překládání procesních písemností, rozsudků a stanovisek. V průběhu ústní části mnohojazyčného řízení vyžadují specifické kognitivní výzvy simultánního tlumočení, aby plynulost a srozumitelnost debat, bez ohledu na jazyk, zajišťovali zkušení konferenční tlumočníci, kteří jediní jsou schopni čelit riziku kognitivní saturace.

4.3 - Nástroje podpory mnohojazyčnosti

4.3.1 - Terminologie

Terminologické potíže, s nimiž se potýkají čtenáři, redaktoři, překladatelé, tlumočníci, právníci-lingvisté a občané, jsou očividně skutečné, zejména v právních textech: synonymie, polysémie, neurčitost termínů, jazyk společný několika kulturám, archaismy, zrádná slova atd.

K zajištění bezvadnosti judikatorních textů ve všech unijních jazycích, potažmo k zajištění přístupu k nim a jejich porozumění, je nezbytné mít spolehlivou terminologii. Stejně tak je terminologie zásadní pro kvalitní tlumočení na jednáních, k zajištění přesnosti při debatách mezi právníky.

Terminologická práce má mnoho podob, mezi které patří zejména tvorba terminologických sbírek, předběžné zpracování člověkem dokumentů určených k překladu (sestavování seznamu terminologických karet, do nichž je vhodné nahlédnout při překladu určitých pojmů vnitrostátního práva), podpora a vzdělávání právníků-lingvistů, doplňování a optimalizování všeobecného terminologického fondu v terminologické databázi IATE či zlepšování interinstitucionální a mezinárodní terminologické spolupráce.

Hlavní výzvou pro právníka-lingvistu je najít nejvhodnější řešení v případě, kdy pro stejný právní pojem neexistuje v cílovém jazyce funkční ekvivalent či adekvátní termín. Jeho práce často zahrnuje srovnávání různorodých právních systémů a nalézání novátorských překladatelských řešení. Používaná terminologie musí být co nejjednodušší, tak aby bylo možné převzít výsledky dřívějších terminologických úvah. Výsledky těchto úvah jsou v „surovém stavu“ patrné z překladů provedených v minulosti. Efektivní správa terminologie ovšem spočívá ve shromažďování výsledků terminologické reflexe do společné databáze,

do níž lze nahlížet, ale také ve sdílení procesu intelektuálního a právního uvažování, které k nim vedlo. Bylo-li řešení problematického překladu určitého pojmu z vnitrostátního práva nalezeno za cenu rozsáhlých právně-srovnávacích rešerší, je důležité zdokumentovat toto řešení ve strukturované podobě terminologické karty. Zaznamenávání výsledků právně-srovnávacích rešerší je důležité proto, aby vykonaná práce nepřišla vniveč, a také k zajištění konzistence v otázkách volby terminologie.

Díky takovému zaznamenávání lze totiž nalézt nejen termíny navržené k vyjádření jednotlivých pojmů z různých právních systémů, ale také dokumentační a terminologické informace, jež zaručují relevanci, jasnost, přesnost a spolehlivost volby učiněné právníky-lingvisty, kteří jednotlivé terminologické karty vypracovali. V kontextu jejich práce, zahrnujícím 28 právních systémů a 24 úředních jazyků, taková terminologická databáze obohacená o právně-srovnávací poznámky značně usnadňuje právně-srovnávací rešerše nezbytné pro překlad textů, zejména v rámci řízení o předběžné otázce.

Cílem správy terminologie a předběžného terminologického zpracování je zúročit rešerše, které právníci-lingvisté již provedli, což by mělo vést k úspoře času věnovanému překládání, k větší terminologické soudržnosti a k vyšší kvalitě překladů.

Výsledky rešerší právníků-lingvistů, zejména v oblasti srovnávacího práva, zaměřených na pochopení pojmů a nalezení řešení překladatelských problémů jsou proto systematicky zaznamenávány v databázi obsahující terminologické karty uspořádané podle konceptů¹⁰⁸. Když má právník-lingvista vytvořit terminologickou kartu v databázi, ať už ad hoc při překladu určitého textu nebo systematicky v rámci terminologických projektů pokrývajících určitou oblast, vychází z několika zdrojů. Mezi ně patří unijní právní akty (přednost mají termíny z primárního práva a poté termíny ze sekundárního práva, které je někdy třeba opravit), judikatura (přičemž je třeba dávat pozor na termíny označující autonomní pojmy, jejichž význam se může lišit od významu totožných termínů ve vnitrostátním právu) a vnitrostátní právo. Může nastat několik situací. Pokud termín odpovídá a je naprosto přenositelný z jednoho právního systému do druhého, je postup jednoduchý. Když se téměř shodují, je třeba vysvětlit rozdíly. Pokud jednomu termínu odpovídá více konceptů (právních institutů) v jednom nebo více právních systémech téhož jazyka (polysémie), musí být tato skutečnost rovněž zdokumentována. A když si koncepty neodpovídají vůbec, znamená to, že jde o termín nepřeložitelný? Zcela jistě

108| Caroline Reichling, *op. cit.*

ne, protože rozhodnutí Soudního dvora EU musí být přeložena v plném svém rozsahu a právník-lingvista může, stejně jako v případě překladu, zaujmout jeden nebo více z již popsaných přístupů (*viz bod 4.1.3*).

Ve všech případech je třeba volbu odůvodnit a zdokumentovat. Právník-lingvista, který vytváří terminologický záznam, musí být stejně jako právník-lingvista, který provádí určitou volbu v průběhu překladu, schopen své rozhodnutí odůvodnit. Jeho úvahy budou často podpořeny rozmluvami s kolegy, s kabinety nebo s odborníky z členských států.

Terminologická karta tedy obsahuje informace, které právníku-lingvistovi umožnily dospět k terminologickému řešení a odůvodňují jeho volbu. V terminologické kartě bývají uvedeny i případné potíže, se kterými se její autor setkal. Informace shromážděné k pojmu a zaznamenané v terminologické kartě umožňují nejen dohledávat termíny, ale i:

- zasadit daný pojem do jasného kontextu (oblast pojmu a kontext termínů);
- rychle zjistit, zda daný pojem v daném právním systému existuje;
- rychle pochopit daný pojem (díky definici a vysvětlivkám);
- situovat daný pojem v rámci systému a dostat se k informacím o souvisejících pojmech (stromová struktura pojmů dané oblasti);
- zjistit původ (právní systém) a zdroj termínů (terminologické odkazy) a posoudit jejich spolehlivost a relevanci;
- odlišit termíny označující určitý právní pojem (institut) a formulace vytvořené k pojmenování pojmů cizího práva;
- získat informace o používání termínů nebo jejich hodnocení (upřednostňované, nedoporučované, zastaralé atd.);
- přečíst si shrnutí úvah rozvinutých v návaznosti na srovnání právních systémů (srovnání vnitrostátních právních systémů navzájem nebo srovnání vnitrostátního a unijního práva) a mít rychlý přístup k vybrané odborné literatuře;
- být varován před nástrahami (zrádnými slovy, blízkými pojmy, nesprávnými termíny atd.).

Terminologie vytvářená právníky-lingvisty je určena především jim, protože spolehlivá terminologie zvyšuje produktivitu a zároveň i kvalitu právních překladů. Terminologické karty totiž ulehčují právně-srovnávací rešerše potřebné pro překlad některých typů dokumentů (zejména žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce a vyjádření členských států). Navíc usnadňují práci i ostatním útvarům Soudního dvora EU, které potřebují pochopit, sepsat nebo vyložit právní obsah. Kromě toho jsou zpřístupněny jazykovým službám ostatních unijních orgánů prostřednictvím databáze IATE (interinstitucionální a veřejné), což přispívá ke stále větší soudržnosti mezi unijními právními předpisy a vnitrostátními právními systémy. Konečně se terminologická práce Generálního ředitelství pro mnohojazyčnost, zejména *Mnohojazyčný srovnávací právní slovník (VJM)*¹⁰⁹, těší rostoucímu zájmu veřejnosti i mimo orgány a instituce, protože je užitečná pro každého, kdo potřebuje porozumět a psát: občany, právníky i soudce v jednotlivých státech.

Terminologie a tlumočníci

Oddělení odpovědnému za terminologii příležitostně vypomáhají i tlumočníci Soudního dvora EU. Ti jsou ovšem zpravidla spíše uživateli terminologie obsažené v databázi IATE (*viz bod 4.3.2*) a terminologie vyplývající rovněž z právních předpisů, judikatury a překladů procesních písemností, které v dané věci vyhotovili právníci-lingvisté. Seznámení se s terminologií věci je ostatně součástí přípravy na jednání (*viz bod 4.2.4*).

Pokud mají tlumočníci přidělení k jednání pochybnosti o nejednotné terminologii, domluví se na termínech, jež budou v dané kabině používat tak, aby byly stejné bez ohledu na to, který tlumočník zrovna tlumočí. V těch několika málo případech, kdy se zjistí, že některý ne zcela odpovídající termín vyvolává na jednání potíže, informují překladatelskou službu, aby tyto potíže zohlednila v dalších fázích řízení při překladech stanoviska a rozsudku, případně aby aktualizovala příslušnou terminologickou kartu.

109 | Vyhledávání podle orgánu nebo podle sbírky je popsáno v publikaci https://iate.europa.eu/assets/brochure_search_by_collections_and_download.pdf

Terminologie v kontextu unijních justičních sítí

V rámci Justiční sítě Evropské unie – založené v roce 2017 na fóru soudců, jehož se u příležitosti oslav 60. výročí podpisu Římských smluv účastnily ústavní a nejvyšší soudy členských států a Soudní dvůr EU – byla navázána spolupráce s nejvyššími a ústavními soudy členských států. Již v lednu 2018 byla členům zúčastněných soudů nabídnuta mnohojazyčná platforma pro zabezpečený přenos a sdílení dokumentů a informací.

Platforma Justiční sítě Evropské unie tak nabízí členům této sítě výběr přispívajícími soudy zvolených dokumentů, které se týkají uplatňování unijního práva soudy členských států a Soudním dvorem EU.

V návaznosti na úspěch platformy a zájem, který by některý její obsah mohl vzbudit mezi právníky, bylo zúčastněným soudům navrženo zpřístupnění části obsahu Justiční sítě Evropské unie veřejnosti ve zvláštní sekci internetových stránek Curia. Tato zvláštní sekce byla vytvořena v roce 2021 a prvním příspěvkem Soudního dvora EU ke spolupráci bylo zveřejnění stávajících jazykových a terminologických zdrojů (zejména terminologických karet a dokumentace). Sdílení těchto zdrojů přispívá k porozumění různým vnitrostátním právním, představuje podporu pro vyhotovování a překlady písemností a usnadňuje komunikaci mezi právníky z různých právních kultur, kteří tak mohou spolu hovořit společným dorozumívacím jazykem, přičemž pro lepší pochopení právních pojmů, popis obsahu dokumentu pomocí vysvětlených termínů atd., mají zároveň možnost odkázat na terminologické karty Soudního dvora EU.

Každý soud byl rovněž požádán, aby sdělil, zda existují vnitrostátní jazykové či terminologické zdroje, které by mohly být zajímavé pro ostatní soudy, včetně Soudního dvora EU.

Další formou terminologické a jazykové spolupráce by mělo být vytvoření virtuální sítě (fóra nebo obdobného nástroje), kde by každý mohl přispívat kladením a zodpovídáním otázek týkajících se pojmů z vnitrostátního práva. Terminologická služba Soudního dvora EU by pak mohla provést vyhledávání ve své terminologické databázi, aby usnadnila pochopení otázky a formulaci odpovědi. Všechny poskytnuté informace by navíc mohly být dále efektivně využity v terminologické databázi, což by bylo přínosem pro všechny.

Díky této síti by také mělo být možné doplnit nebo upravit dnes již společné terminologické zdroje Soudního dvora EU. Taková spolupráce by mohla pokrývat i monitoring, protože vnitrostátní soudy mají nejlepší předpoklady ke zjištění nutnosti revize některých terminologických údajů v důsledku změny právní úpravy.

4.3.2 - Mnohojazyčné vyhledávače

Právníci-lingvisté a tlumočníci Soudního dvora EU každodenně provádějí mnoho rešerší, při kterých jim pomáhají mnohojazyčné vyhledávače vyvinuté na interinstitucionální úrovni nebo Soudním dvorem EU.

Pokud jde o terminologii, právníci-lingvisté a tlumočníci využívají IATE¹¹⁰, terminologickou databázi společnou všem unijním orgánům, která je z velké části veřejná. K nahlédnutí jsou jim k dispozici zejména terminologické sbírky Soudního dvora EU (Mnohojazyčný srovnávací právní slovník, terminologie jednacíh řádů unijních soudů, názvy vnitrostátních soudů atd.). Údaje (mnohojazyčné a vycházející z mnoha systémů či řádů), které vzejdou z důkladných právně-srovnávacích rešerší, jsou prezentovány ve formě podrobných terminologických karet.

V souvislosti s mnohojazyčným fulltextovým vyhledáváním lze zmínit především EUR-Lex¹¹¹, portál pro přístup k právu Evropské unie. Tyto webové stránky umožňují mimo jiné zobrazovat právní předpisy a judikaturu v dvoj- nebo trojjazyčném rozložení.

Interní vyhledávač Soudního dvora EU EURêka poskytuje přístup k unijní judikatuře, ale také k podáním účastníků řízení a k dalším interním a externím dokumentům (např. glosám právní nauky). Právníci-lingvisté využívají rovněž internetové stránky Soudního dvora EU Curia, na kterých je k dispozici podrobný formulář¹¹² pro vyhledávání judikatury i jednotlivé jazykové verze předpisů upravujících řízení.

Výhodou interinstitucionálního metavyhledávače Quest, nástroje pro jazykové rešerše, je možnost prohledávat několik zdrojů současně. Mezi tyto zdroje patří IATE, interinstitucionální překladové paměti dostupné v systému Euramis a fulltextové databáze, jako je EUR-Lex.

110| <https://iate.europa.eu/home>

111| <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=cs>

112| <https://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?language=cs>

Pozn.: na stránce Justiční síť Evropské unie (https://curia.europa.eu/jcms/jcms/p1_2170125/cs) lze nastavit vyhledávací formulář na vyhledávání jen v řízeních o předběžných otázkách. Od 1. července 2018 je navíc možné nahlížet do žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce ve všech dostupných jazykových verzích.

Euramis je soubor překladových pamětí plněných všemi orgány včetně Soudního dvora EU. Z tohoto nástroje jsou pak připravovány pracovní sady poskytované právníkům-lingvistům pro překlad v prostředí Trados Studio (*viz bod 4.3.3*).

4.3.3 - Nástroje podpory překladu

Generální ředitelství pro mnohojazyčnost využívá nejmodernější nástroje podpory překladu. Tyto nástroje jsou buď navrženy speciálně na interinstitucionální úrovni, nebo vyvinuty subjekty působícími na trhu pro potřeby překladatelských služeb, mimo jiné překladatelských služeb unijních orgánů. Tyto nástroje představují významný přínos pro práci právníka-lingvisty. Jejich využívání se v jednotlivých fázích překladu liší podle toho, jaké intelektuální úsilí je třeba vyvinout. Právník-lingvista je vždy středobodem překladatelské činnosti a sám se rozhoduje o tom, který nástroj kdy využije. Říkejme tomu „integrováný“ překlad¹¹³. Jednotlivé nástroje podpory překladu jsou čím dál efektivnější, ale jejich kapacita spolu komunikovat a vzájemně se doplňovat má stále ještě prostor ke zlepšování, tak aby nabízely stále relevantnější a přesnější výsledky a podporu právníku-lingvistovi, jenž zůstává pánem tohoto procesu.

Pracovní prostředí: Trados Studio

Překladatelská služba Soudního dvora EU poskytuje všem právníkům-lingvistům pracovní prostředí specifické pro překlad. V současné době se používá editor Trados Studio, který zvítězil v posledních dvou interinstitucionálních veřejných zakázkách. V tomto pracovním prostředí se zobrazuje současně zdrojový text i cílový text tak, že se v těsné blízkosti zobrazují věty již přeložené, věty k překladu, věty zrovna překládané a věty, pro které existují „automatické“ návrhy překladu. Jednotlivé jazykové verze se po

113] „[La] traducción aumentada“ (De Palma, 2017) o „asistida por conocimiento“ (do Carmo et al., 2016: 149) [...] consiste en integrar las tecnologías de traducción disponibles en cada caso en el proceso de traducción de modo que se optimice el rendimiento de los traductores y sin que por ello estas tecnologías asuman el control total o parcial del proceso de traducción.“

„[I]ntegrováný překlad“ (De Palma, 2017) nebo „[překlad] podpořený znalostmi“ (do Carmo a další, 2016: 149) [...] spočívá v začlenění překladatelských technologií dostupných v daném případě do překladatelského procesu s cílem optimalizovat výkonnost překladatelů, aniž je těmito technologiím umožněno převzít úplnou či částečnou kontrolu nad překladatelským procesem.“ Chelo Vargas-Sierra, „La estación de trabajo del traductor en la era de la inteligencia artificial. Hacia la traducción asistida por conocimiento“, *Revue Pragmalingüística*, prosinec 2020.

dokončení překladu tzv. zarovnávají s originálem (*alignment*) a takto vzniklé dvojjazyčné dokumenty se vkládají do interinstitucionální databáze Euramis. Přímou aplikaci Trados Studio může právník lingvista aktivovat další nástroje podpory překladu. Tato možnost představuje solidní základnu pro budoucí vylepšování, doplňování a rozvoj integrovaného překladu.

IATE, Quest, DocFinder a Euramis

Nástroje, které mají právníci-lingvisté Soudního dvora EU v současné době k dispozici v pracovním prostředí Trados Studio, jsou IATE a Quest (*viz bod 4.3.2*), jakož i DocFinder, Euramis a neuronový strojový překlad.

Metavyhledávač DocFinder centralizuje, usnadňuje a urychluje přístup k dokumentům z jediného rozhraní. Jednou z jeho nejpraktičtějších funkcí je automatické vytvoření hypertextového odkazu na referenční dokument z někdy nekompletních prvků citace.

Euramis umožňuje importovat již přeložené „segmenty“ (věty nebo části vět) do aplikace Trados Studio. Trados Studio dokáže automaticky analyzovat každý segment překládaného textu, a pokud má daný segment vysokou míru podobnosti s jiným již přeloženým segmentem uloženým v databázi Euramis, aplikace tento segment zobrazí a zvýrazní případné rozdíly. Předkládané návrhy pocházející z databáze Euramis jsou vysoce kvalitní, protože do databáze Euramis se nahrávají jen nejkvalitnější překlady, které vypracovali a finalizovali právníci-lingvisté či překladatelé, ať už s podporou digitálních nástrojů nebo bez nich. Právník-lingvista se může rozhodnout, že zobrazí jen ty předpřeložené segmenty, které se se zdrojovými segmenty shodují v určité minimální míře, standardně 65 %. Je ovšem nutné ověřovat původ předpřeložených segmentů. Například v případě přímé nebo nepřímé citace nelze připustit jakýkoli překlad jen proto, že je sémanticky a jazykově správný. Překlad musí vždy vycházet z daného konkrétního citovaného zdroje. Z tohoto důvodu Generální ředitelství pro mnohojazyčnost vyvinulo nástroj, jenž umí vybrat z databáze Euramis ty dokumenty, které jsou pro daný překlad s velkou pravděpodobností relevantní. Segmenty z těchto dokumentů budou v prostředí Trados Studio upřednostněny tím, že jim je přiznána vyšší váha. Právník-lingvista totiž již při vytváření překladatelského projektu dostává k dispozici balíček podkladů, tzv. *kit fonctionnel*, který může (ale nemusí) libovolně doplňovat a od počátku obsahuje řadu relevantních dokumentů, například dokumenty, které již byly přeloženy v téže věci nebo v souvisejících věcech, dokumenty citované v překládaném textu atd. Ještě vyšší relevance se dosahuje i tím, že jednotlivá jazyková oddělení určují pro svůj jazyk referenční frazeologii (obecnou nebo specifickou pro určitý typ soudní agendy), která je vkládána do balíčků „*kit fonctionnel*“.

Nezbytnost ověřování právníkem-lingvistou

Bez ohledu na kvalitu nástrojů podpory překladu musí právní překladatel neustále kontrolovat návrhy, které mu stroj předkládá, a to i tehdy, když akt, jenž je zdrojem tohoto návrhu, je relevantní pro daný kontext a míra shody mezi segmentem vybraným z databáze a segmentem, jenž má být přeložen, je 100 %¹¹⁴.

Stejně tak může stroj produkovat nesmysly, a třeba v důsledku vadného zarovnání jazykových verzí v samotné databázi Euramis navrhnout překlad jiného segmentu, než který měl být z databáze vybrán. I samotní překladatelé a právníci-lingvisté se ovšem mohou dopustit chyby v překladu, a pokud se tato chyba neodhalí, zůstane v textech doplňovaných do databáze a bude předkládána každému, kdo s databází pracuje.

A konečně, i když je využívání starších překladů často užitečným řešením, je v každém případě řešením konzervativním, neboť návrhy již nemusí odpovídat současnému přístupu a současné mentalitě, například v oblasti inkluzivního vyjadřování. Kvalita segmentů v databázi Euramis a jejich zarovnání je proto zásadní a všechny unijní orgány jí věnují maximální péči. Určitou míru chybovosti nebo nepřiměřenosti nelze ovšem nikdy vyloučit a odstraňování těchto vad je úkolem právníka-lingvisty. Nakonec je třeba poznamenat, že naprostá většina vět, které musí právník-lingvista přeložit, nebyla nikdy předtím přeložena, takže je překládá volně, s výhradou odpovídající terminologie, přičemž využívá pomoci dalšího výkonného nástroje, a sice strojového překladu.

Nástroje pro strojový překlad: eTranslation a DeepL Pro

Prostředí Trados Studio obsahuje i nástroj pro strojový překlad. Ještě v roce 2018 fungovaly tyto nástroje na základě jednoduchých statistických modelů: využívaly počítačem prováděné modelování vycházející z rozsáhlých korpusů textů a navrhovaly překlady v závislosti na matematické pravděpodobnosti jejich relevance. Dnes fungují na základě umělých neuronových sítí, nazvaných takto analogicky k fungování sítě neuronů v lidském mozku. Tento proces sestává ze dvou fází. První fáze spočívá v trénování neuronových překladačů na obrovských korpusech zarovnaných dvojjazyčných segmentů, na kterých

114| Například u segmentu z článku 39 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/33/EU stroj k sousloví „tous les États membres prennent les mesures nécessaires pour s'assurer que“ nabízí dva možné překlady do angličtiny, které se nepatrně liší, přičemž oba vykazují 100% shodu: „all Member States shall take the measures necessary to ensure that“ a „all Member States shall take the necessary measures to ensure that“. Jen jeden z těchto překladů je správný, ale stroj neví který, takže rozhodnout musí člověk.

se tyto stroje učí, co čemu mezi segmenty odpovídá; této fázi se říká „trénink neuronové sítě“¹¹⁵. Takto vytrénovaným strojům lze pak zadávat úkol poskytování předpovědí překladu pomocí algoritmů, které nalezeným shodám postupně přiřazují určitou váhu na základě pravděpodobnostních, gramatických, kontextových a dalších metod. Návrhy těchto překladačů jsou užitečné a často velmi působivé. Tyto neuronové nástroje běžně využívá široká veřejnost i mnohé webové stránky k pořizování přibližných překladů. Profesionální překladatelé, včetně právních překladatelů, je používají také, a to jako podporu při překládání.

eTranslation je vysoce výkonný neuronový nástroj vyvinutý a financovaný na interinstitucionální úrovni. Tento nástroj využil obrovskou databázi Euramis k prvotnímu tréninku neuronových překladačů, které nabízely návrhy překladu z angličtiny do všech ostatních úředních jazyků a naopak a také návrhy překladů mezi němčinou a francouzštinou. Postupně byly na žádost různých institucí, konkrétně i Soudního dvora EU, vytrénovány další překladače, které měly uspokojit specifické nebo tematické potřeby. Na žádost překladatelské služby Soudního dvora EU byly vytrénovány překladače výhradně na judikatuře Soudního dvora a Tribunálu. S ohledem na postupy práce Soudního dvora EU byly tyto překladače vytrénovány k pořizování přímých obousměrných překladů mezi všemi úředními jazyky a jazykem porad. Překladač se učí na nejrelevantnějším možném korpusu, jímž je pro překladatelskou službu Soudního dvora EU její vlastní korpus. Tyto překladače reprodukují právní jazyk Soudního dvora EU.

Právníci-lingvisté Soudního dvora EU mají možnost využívat i na trhu dostupný nástroj DeepL Pro, jenž poskytuje pozoruhodné výsledky zejména pro některé jazykové kombinace a u některých textů, které nejsou právnicky natolik odborné. Některé univerzity a unijní orgány¹¹⁶, včetně Soudního dvora EU, se porůznu pokoušely o zhodnocení kvantitativního přínosu těchto nástrojů. Přesné změření tohoto přínosu je samozřejmě obtížné vzhledem k metodologickým obtížím spojeným s měřením příslušných parametrů (kompetence překladatele, pracovní podmínky, kvalita výsledného produktu). Přidaná hodnota nástrojů strojového překladu je ovšem nepochybně značná,

115| Stroj postupně ve vrstvách vytváří tisíce neuronových spojení tak složitých, že se procesu tréninku na korpusech často říká *deep learning* („hluboké učení“).

116| Společná studie Komise a Gentské univerzity: „Assessment of neural machine translation output in DGT’s language departments“, 3. června 2019; Lieve Macken, Daniel Prou a Arda Tezcan. *Quantifying the Effect of Machine Translation in a High-Quality Human Translation Production Process*, Informatics, 7.12.2020: <https://doi.org/10.3390/informatics7020012>

i když se neočekává, že by stroj mohl dosáhnout úrovně lidského překladu. Proces je totiž automatický a jeho výsledky nutně musí být vyhodnoceny, ověřeny a případně kriticky posouzeny lidskou inteligencí. Strojový překlad produkuje sice většinou jen málo významových chyb, avšak nedokáže napodobit to, co vyžaduje kvalitní překládání, a sice hluboké splynutí s myšlenkovými pochody autora textu nezbytné k uchopení vyslaného sdělení, k jeho strávení a reprodukování dané myšlenky v témže jazykovém registru. Existují i další meze, ať už technické, jako je vynechávání slov, nebo koncepční, jako je nemožnost „přinutit“ stroj, aby navrhoval určitou odchylnou nebo menšinovou terminologii odlišnou od té, která je obsažena v tréninkových korpusech.

Neuronový překladač právem vyvolává velká očekávání, ale také nedorozumění mezi uživateli a tvůrci právních překladů. Uživatelé zjišťují, že již hrubý strojový výstup je velmi užitečný a značně jim přibližuje odpovídající porozumění zdrojovému textu; právní překladatelé vědí, že každý přeložený segment musí být kriticky analyzován stejně, jako kdyby jej překládali od začátku sami. Vědí také, že rozdíl mezi porozuměním, které umožňuje výstup ze stroje, a dokonalým porozuměním spočívá právě v intelektuálně, potažmo časově nejnáročnější části procesu právního překladu, zejména když se překládá rozhodnutí, na jehož základě vznikají přímo použitelná práva a povinnosti.

Výše uvedené digitální nástroje se vzájemně doplňují a společně napomáhají produktivitě a kvalitě práce právníků-lingvistů Soudního dvora EU. Ulehčují jim od nejjednodušší části jejich pracovní zátěže a umožňují jim tak lépe se soustředit na části složitější, právnícké, které vyžadují velké nasazení. Strukturální nárůst produktivity překladatelské služby Soudního dvora EU lze vysvětlit kombinací různých faktorů (individuální úsilí, využívání externích spolupracovníků, terminologie, školení atd.), k nimž se stále účinněji přidávají nové technologie.

4.3.4 - Nástroje podpory tlumočení

Tlumočníci mají na intranetu svého ředitelství stránku věnovanou přípravám na jednání. Na této stránce jsou na jednom místě shromážděny všechny digitální nástroje, které potřebují k přípravám a které v podstatě odpovídají nástrojům právníků-lingvistů. Nacházejí se zde například odkazy na fond dokumentů, jenž obsahuje všechny procesní písemnosti k dané věci, na dokumenty připravené právníky-lingvisty či horizontálními útvary generálního ředitelství nebo na jazykové a terminologické databáze, jako je Euramis, Quest či IATE.

Tytéž odkazy jsou dostupné i v kabině, a to z počítače, kterým je vybaven každý tlumočník. Nicméně tlumočník využívá digitální nástroje nejvíce při přípravách. Bezprostřednost simultánního tlumočení totiž prakticky znemožňuje využívat při tlumočení čas a kognitivní energii, kterými tlumočník disponuje, k nahlížení do počítače. Tlumočník se proto musí spolehnout především na kvalitu svých příprav, na svého kolegu v kabině a na své osobní a profesní dovednosti (*viz bod 4.2*).

4.3.5 - Tlumočení projevů přednášených na dálku

V době krize vyvolané pandemií covidu-19 byla vypracována nová pravidla pro účast na dálku, díky nimž mohly Soudní dvůr i Tribunál od 25. května 2020 znovu nařizovat jednání, která musela být v březnu téhož roku zrušena nebo odročena. Tlumočníci se na základě těchto pravidel vrátili k práci z jednací síně, avšak některým řečníkům, kteří se z důvodu sanitárních omezení nemohli dostavit do Lucemburska, byla poprvé poskytnuta možnost vystupovat před unijními soudy na dálku. Vzhledem k tomu, že podmínkou pro zajištění nepřerušovaného a kvalitního tlumočení je kvalitní a stabilní signál, byl zaveden postup předchozího schvalování místa, ve kterém se má nacházet řečník. Před každým jednáním s účastí na dálku se také testuje kvalita spojení. Pokud je nedostatečná, může soudce, jenž předsedá jednání, rozhodnout o zrušení nebo přerušení jednání.

Tlumočení řečníků vystupujících ze vzdálených míst je možné díky zavedení technik zabezpečeného přenosu zvuku a obrazu v příslušných jednacích síních. Soudní dvůr EU zvolil systém nástrojů pro kódování, tzv. kodeků, který umožňuje komprimovat (KODér) a dekomprimovat (DEKodér) přenášená data, a tím zaručit jejich integritu, a případně i důvěrnost komunikace.

Technické hledisko však není jediné, které je třeba brát v úvahu. K monitorování technického vybavení a telekomunikačního připojení je totiž nutná přítomnost techniků, kteří nezdědka musí zasahovat k vyřešení potíží v reálném čase. Tento nový způsob práce navíc vystavuje samotné tlumočnický většímu stresu, klade na ně ještě větší kognitivní zátěž¹¹⁷, a k této dodatečné únavě, nemluvě o riziku překročení plánované délky jednání, je třeba přihlížet při řízení doby přidělení.

117 | Tuto problematiku shrnula např. Sabine Braun, „Remote Interpreting“ H. Mikkelsen & R. Jourdenais (eds.), *Routledge Handbook of Interpreting*, Routledge, Londýn/New York, 2015, s. 352 až 367.

Zavedení tohoto nového způsobu vystupování před unijními soudy a tlumočení probíhalo v obtížném kontextu zdravotní krize a bylo třeba překonat mnoho technických, kulturních a organizačních překážek. Toho bylo dosaženo díky osobnímu nasazení tlumočnicků a techniků v úzké spolupráci s jejich vedoucími pracovníky, soudními kanceláři a s kabinety předsedů soudů. Úspěch byl natolik skvělý, že Soudní dvůr EU získal v roce 2021 cenu evropské veřejné ochránkyně práv Emily O'Reilly za řádnou správu v kategorii „Excellence v oblasti inovací/transformace“.

4.3.6 - Tlumočení na dálku

Během krize způsobené pandemií Covid-19 bylo v důsledku kombinace vystupování před soudy na dálku prostřednictvím videokonferencí a plného jazykového pokrytí jednání před velkým senátem nebo na plénech Soudního dvora nutné přistoupit k párování několika síní (resp. „rozdělení“ jedné síně do několika dalších).

Rozšířený jazykový režim některých jednání a omezení spojená s pandemií (obsazení kabin jedním, dvěma nebo třemi tlumočníky v závislosti na podmínkách stanovených zdravotním protokolem pro jednání) vedly totiž k tomu, že ani v největší síni Soudního dvora EU nemusel být dostatek kabin pro všechny tlumočníky daného týmu.

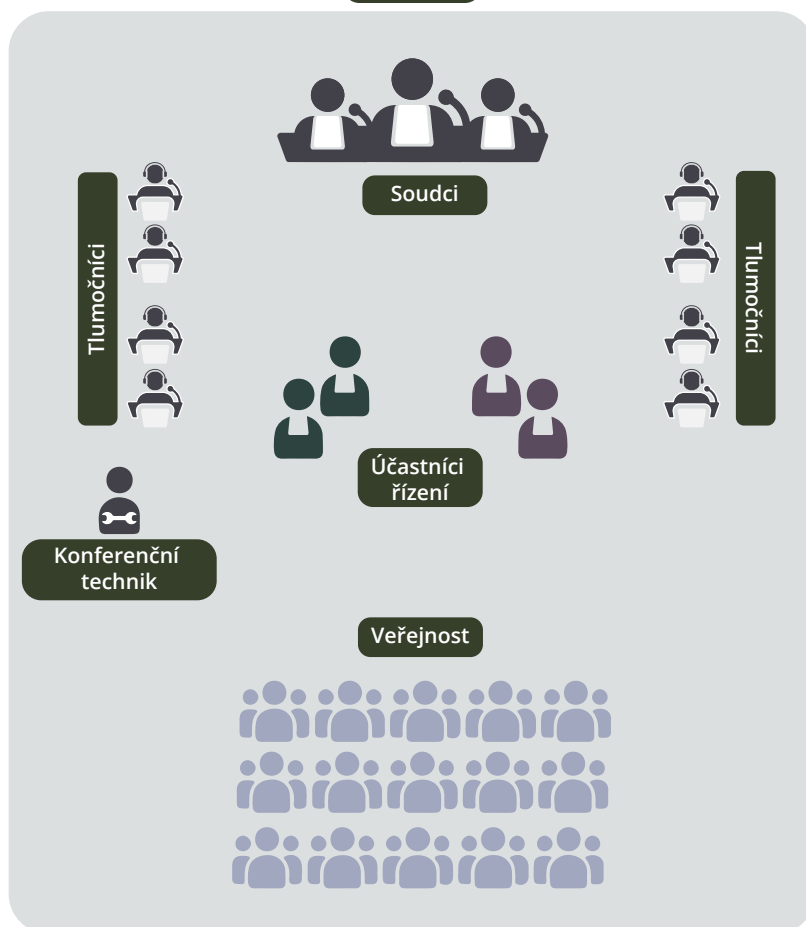
Nedostatek kabin v hlavní jednací síni byl proto vyřešen tak, že část týmu tlumočila z jiných síní spárovaných s hlavní jednací síní. V těchto síních tlumočníci pracovali na podkladě zvuku a obrazu vysílaného z hlavní síně a ze vzdálených míst. Jde o tzv. tlumočení na dálku.

„Párování“ síní propojením tlumočnických kabin umístěných v hlavní jednací síni s kabinami umístěnými v jedné nebo více vedlejších síních tak zvýšilo možnosti jazykového pokrytí jednání v onom pandemickém období, kdy tlumočení v běžných podmínkách bylo značně ztíženo.

Tlumočení projevů přednášených na dálku

Vzdálené místo

5. - Jaká je budoucnost mnohojazyčnosti?

5.1 - Podmínky pro objevování a podporu talentů

Hranice Evropy se rozplynuly. Její obyvatelé cestují, setkávají se a přátelí, přičemž se vzájemně obohacují. K tomu, aby lidé mohli tohoto ohromného daru naplno využít, musí spolu komunikovat, či ještě lépe, musí si rozumět. Můžeme však skutečně porozumět druhému člověku, když se nezajímáme o jeho jazyk ani kulturu? Jak může Němec rozumět Francouzovi, který mluví o „coup de Trafalgar“, když nerozumí zároveň jeho jazyku i historii? Jak bude Portugalec rozumět Lotyšovi, který s ním rozmlouvá o „národnosti“, když pro Portugalce „národnost“ a „občanství“ znamenají totéž? Je člověk vůbec schopen porozumět jinakosti, pokud se nepokusil objevit alespoň jeden jiný jazyk a nesetkal se s kulturou a pohledem na svět svázanými s tímto jiným jazykem?

Učení se dalšímu jazyku, byť jen jednomu, zprostředkovává jedno z podstatných porozumění, a sice porozumění jinakosti. „Bližní“ a „já“ jsou dvě různé bytosti; naše společné hodnoty vycházejí z odlišných dějin, jazyků a pohledů na svět, z nichž každý může obohatit toho druhého. S vědomím vlastní jinakosti nám učení se dalším jazykům bude přinášet více a více porozumění a napomůže nám postupně dešifrovat kódy pro komunikaci s kterýmkoli jiným člověkem, jenž daný jazyk sdílí.

Mit jeder Sprache mehr, die du erlernst, befreist
Du einen bis daher in dir gebundnen Geist,

Der jetzo tätig wird mit eigener Denkverbindung,
Dir aufschließt unbekannt gewes'ne Weltempfindung,

Empfindung, wie ein Volk sich in der Welt empfunden ;
Nun diese Menschheitsform hast du in dir gefunden.

Ein alter Dichter, der nur dreier Sprachen Gaben
Besessen, rühmte sich, der Seelen drei zu haben.

Und wirklich hätt' in sich nur alle Menschengeister
Der Geist vereint, der recht wär' aller Sprachen Meister.

S každou novou řečí, jíž se naučíš,
duši další, zatím dřímající, v sobě objevíš,

jež nyní po svém může z myšlenek tkát síť
a ukázat ti, jak svět dosud nepoznaně žít,

jak lid sám sebe na tom světě vnímá –
to obraz člověčenství, ježž mysl tvá teď jímá.

Starý bard, jenž tři řeči uměl jen,
pyšnil se dušemi třemi v těle jediném.

A v skutku jen u toho se lidstva duše srotí,
kdo jazyky všeho světa zkrotí.

V posledních desetiletích se znalost jazyků v evropských zemích i ve světě výrazně změnila. Z jistého pohledu je pokrok značný, protože většina občanů Unie ovládá nyní další jazyk, často angličtinu, nebo má alespoň jeho základní znalosti. To je nepochybně užitečné. Ovšem kdepak ti evropští intelektuálové jsou, kteří se ještě před pár desítkami let nezastavili u studia jednoho jazyka, ale učili se třem, čtyřem, pěti i více jazykům? A proč v případech, kdy je studován jen jeden cizí jazyk, je tímto jazykem téměř vždy angličtina? Skutečně nám již jazyky Goetheho a Schillera, Danteho a Eca, Voltaira a Camuse, Cervantese či Vondela a mnohých dalších nemají co říct? Společný dorozumívací jazyk (*lingua franca*) dominantní v různých epochách, který mnozí „nerodilí“ mluvčí používají s větší či menší lehkostí, může ohrozit potřebnou úroveň porozumění a reflexe. Je legitimní se ptát, zda takový jazyk, který je z povahy věci zjednodušený, zkrácený, či dokonce zvlgarizovaný, je vůbec způsobilý zpřístupnit jinakost, když sotva postačuje k tomu, aby se dostal na povrch různým kulturám světa, a to i kultur těch národů, které jej považují za svůj rodný jazyk¹¹⁹.

Odpověď je bezpochyby mnohojazyčnost v praxi Soudního dvora EU. Potřeba mnohojazyčnosti evropských občanů musí být uspokojena závazkem mnohojazyčnosti evropských orgánů a institucí, který zase závisí na dostupnosti vhodných talentovaných lidí v jednotlivých členských státech. Podmínkou nutnou pro poskytování kvalitních mnohojazyčných služeb je existence vydatné „líhně talentů“ schopných zajišťovat pro Soudní dvůr EU zprostředkování mezi kulturami, jazyky a právními systémy. Zájem o jazyky a rozmanitost je třeba probouzet a podporovat již od útlého věku. Děti musí mít možnost učit se více než jeden jazyk. Mladí lidé musí mít možnost cestovat, setkávat se s jinými kulturami, nasávat rozmanitost. V některých tento zájem probudí touhu stát se tlumočníkem či překladatelem, pro jiné, například pro právníky-lingvisty, bude nespornou výhodou pro výkon jejich profese. Tento trend musí podporovat struktura veškerého vzdělávání: výuka několika jazyků ve školách; zachování překladatelských a tlumočnických škol; udržování a rozvoj jazykových a interkulturních znalostí v průběhu

119| Ke všem těmto aspektům viz zejména Robert Phillipson, *English-Only Europe? Challenging Language Policy*, 2003, přeloženo do francouzštiny a aktualizováno v roce 2018 pod názvem *La domination de l'anglais : un défi pour l'Europe*. Viz rovněž předmluvu Françoise Grina ve francouzské verzi.

vysokoškolského, zejména právníckého studia; používání jazyků v profesním prostředí, samozřejmě tolerantně a s respektem ke schopnostem každého člověka¹²⁰.

Třebaže je výuka jazyků důležitá, musí být mnohojazyčnost práva a správy v Unii založena na zásadě, že každý občan má právo umět jen svůj rodný jazyk¹²¹. I občané, kteří vládnu další jazykem či dalšími jazyky, budou vždy mít právo, a zpravidla budou i pociťovat potřebu, komunikovat se správními orgány a se soudy ve svém rodném jazyce. K tomu, aby tomuto právu a této potřebě bylo učiněno zadost, se musí jiní občané angažovat a vyškolit v jazykových profesích, k čemuž potřebují mít příznivé podmínky.

Soudní dvůr EU má své poslání v otázkách zvyšování povědomí o důležitosti jazykového vzdělávání a v propagaci používání jazyků a ušlechtilosti jejich obhajování. Jeho jazykové útvary mohou mimo jiné navštěvovat školy a univerzity, oslovovat profesní a kulturní spolky, setkávat se s představiteli politických a intelektuálních kruhů či pořádat přednášky a semináře o mnohojazyčnosti. Soudní dvůr EU ostatně plní tyto úlohy v rámci svého „mnohojazyčného přístupu“, jenž má mnoho podob a je zcela konkrétně a zároveň symbolicky ilustrován zahradou Mnohojazyčnosti zmíněnou v předmluvě k této knize.

5.2 - Jsou to výzvy krátkodobé, nebo dlouhodobé?

Přístup ke spravedlnosti a k právu ve vlastním jazyce je základním prvkem demokracie, neboť určuje možnost každého občana být součástí společnosti, která se řídí právem, a využívat v ní rovných příležitostí.

Francouzský básník Joachim Du Bellay již v roce 1549 ve své knize *Défense et illustration de la langue française* (Obrana a oslava francouzského jazyka) vysvětlil, jak je důležité, aby výkon spravedlnosti probíhal v jazyce místního lidu, a ne v latině, kterou vládly jen úzké elity. Navazoval tím na nařízení z Villers-Cotterêts, které v roce 1539 vydal král František I. a kterým bylo zavedeno povinné používání francouzštiny v úředních dokumentech a před soudy. Dějiny našich zemí, a to i dějiny nedávné, nám ukazují, do jaké míry se

120 | Například v belgickém soukromém sektoru je běžné, že si účastníci jednání mohou svobodně zvolit, zda budou mluvit francouzsky nebo nizozemsky, takže ne všichni musí mluvit těmito dvěma jazyky, ale očekává se, že jim všichni budou rozumět. Z různých důvodů je ovšem stále rozšířenější používání angličtiny.

121 | Alexandre Viala, „Le droit à la traduction“, *Le multilinguisme dans l'Union européenne*, pod vedením Isabelle Pingel, Éditions Pedone, Paříž, 2015, s. 21.

obyvatelstvo, jehož jazyková a kulturní identita není dostatečně respektována, staví proti zavedenému řádu a vynucuje si jeho změnu. Děje se to jak v demokratických státech, například v Belgii, tak v zemích s autoritářským režimem, například v Litvě za dob Sovětského svazu.

Evropané, již spolu sdílejí historické zkušenosti i humanismus, by se měli zamyslet nad budoucností mnohojazyčnosti v Unii. Peníze chybí. Rozpočtová omezení jsou stále tvrdší a jednotlivé vlny „utahování opasků“ se postupně mění v dlouhý, téměř nepřetržitý proud čím dál neúspěšnějších úsporných opatření. Snaha o efektivitu a hledání úspor je naprosto legitimní a veškeré úsilí musí být směřováno tak, aby občané měli z přínosů Unie, včetně základního práva na respektování kulturní a jazykové identity, důstojnosti a mnohojazyčnosti, co největší prospěch. Pokud však úspory povedou v praxi k přílišnému oslabování, oklešťování, či dokonce potlačování mnohojazyčnosti, bude namísto se ptát, zda těchto úspor přece jen není dosahováno za cenu nepřiměřených ztrát jinde.

Evropské národy překonaly ve svých dějinách již mnoho traumat návratem k humanistickým a demokratickým hodnotám, které jsou jedinou cestou k dosažení trvalé emancipace. Po druhé světové válce válčící země, zbídačené a zničené, začaly i přes to všechno svou obnovu znovuzavedením a rozvíjením státních struktur a svobod bez ohledu na cenu. Jak se lze smířit s tím, že tato stále prosperující Evropa zapomíná na poučení z minulosti a z úsporných důvodů podkopává základy mnohojazyčného pilíře, který podepírá společný projekt rozvoje, prosperity a míru vybudovaný s takovou vizí, takovým talentem, takovou houževnatostí a takovým dialogem?

Ano, šetřit lze, a ano, šetřit je také třeba, ale to podstatné musí zůstat zachováno a tím podstatným je udržet a snad i pokračovat v budování Unie založené na společných hodnotách, které mají a vzbuzují podporu všech národů a kultur ji tvořících.

Politické dění dává za pravdu – na první pohled paradoxně – odpůrcům Unie, protože právě přiškrcování, zejména finanční, projektů založených na blízkosti občanům, především na mnohojazyčnosti, může vyvolat pocit odmítnutí a prohlubovat rostoucí vzdálenost mezi institucemi a občany. Tito sokové Evropy nacházejí v zastáncích hlubokých škrtů, kterými nebudou zasaženy jen krátkodobé politické a ekonomické cíle, mocné objektivní spojení. Tito krátkozrací obhájci úsporných opatření vědomě či nevědomě přehlížejí, že tím oslabují Evropu, jejíž nesmírný ekonomický přínos si přitom uvědomují. Existují i lidé, kteří chápou a podporují model evropské integrace a kteří stejně dobře jako jejich odpůrci vidí, že právě pocit kulturního a jazykového odcizení ohrožuje evropský projekt, jehož zhroutení by mohlo v jeho troskách pohřbít ideál míru a prosperity v rozmanitosti.

V této náročné debatě se tedy ti, kdo v dobré víře hájí úspory, stávají pomyslným jazýčkem na vahách. Prozkoumejme proto naprosto otevřeně, bez jakýchkoli tabu, poměr nákladů a přínosů mnohojazyčnosti v Unii, ať se ukáže, zda se najdou argumenty, které je přesvědčí.

5.3 - Financování mnohojazyčnosti versus náklady, které by vznikly, kdyby mnohojazyčnosti nebylo

Mnohojazyčnost stojí peníze. Náklady na mnohojazyčnost přitom alespoň lze vypočítat, zatímco kvantifikovat náklady, které by vznikly, kdyby mnohojazyčnosti nebylo, je mnohem méně snadné. I demokracie něco stojí a do značné míry lze vypočítat kolik. Náklady, které by vznikly, kdyby demokracie nebylo, lze vyčíslit mnohem obtížněji, a přesto se všichni shodneme na tom, že by byly enormní z ekonomického, lidského i civilizačního hlediska.

Evropský parlament v této souvislosti naprosto právem kvalifikuje jazykové služby unijních orgánů a institucí jako politické náklady¹²². Tyto náklady ovšem nejsou ryze politické, zejména v případě Soudního dvora EU. Mnohojazyčnost je zároveň zásadním článkem řízení, stejně jako všechny ostatní úkony nezbytné pro projednávání a rozhodování právních věcí a pro tvorbu judikatury.

Někomu by se mohlo chtít říci, že tato debata je principiálně špatná, protože identita a důstojnost každého národa, jejichž projevem je jeho jazyk, jsou nezcizitelné hodnoty, které musí být zachovány. Je proto třeba zachovat i samotné jazyky, a to pro jejich kulturní, symbolický, a dokonce i ekonomický význam. Tato debata není o malých a velkých jazycích, protože bránit jeden jazyk znamená bránit je všechny¹²³.

Téma je to mimořádně citlivé. Stačí se v tomto ohledu podívat na rychlost, s jakou členské státy podávají žaloby, když se Evropský úřad pro výběr personálu (EPSO) snaží

122| Usnesení Evropského parlamentu o zvláštní zprávě Evropského účetního dvora č. 5/2005: Výdaje na tlumočení u Parlamentu, Komise a Rady (2006/2001(INI)) (Úř. věst. 2006, C 305 E, s. 67).

123| Alfredo Calot Escobar, *op. cit.*

ušetřit peníze zúžením jazykového režimu otevřených výběrových řízení pro unijní orgány¹²⁴ (*viz bod 2.5.2*).

Tato citlivost není vůbec překvapivá, protože kromě otázek identity a kultury, které jsou samy o sobě zásadní, má volba v této oblasti ekonomické dopady na náklady na jazykové služby i na jejich příjemce¹²⁵.

Přímé úspory, které by mohly vyplynout z volby jednoho nebo několika jazyků na úkor ostatních, lze vyjádřit jako míru, ve které by v takovém případě poklesl objem finančních prostředků vynakládaných na překladatelské a tlumočnické činnosti.

Obtížnější je naopak posoudit, do jaké míry by mluvčí „poražených“ jazyků byli ve srovnání s ostatními ochuzeni o určité výhody a vystaveni dodatečným nákladům, což by vedlo k ekonomické nerovnosti. Nevýhody, které pocítí, si lze představit jako negativní protiklad výhod, kterým se těší mluvčí „vítězných“ jazyků. François Grin v této souvislosti uvádí pět typů transferů ve prospěch rodilých mluvčích jednoho společného jazyka, který nazývá „monarchický“:

- neexistence nákladů na překládání a tlumočení do tohoto jazyka;
- monopol na trhu s didaktickými materiály, se vzděláváním, překládáním a tlumočením do tohoto jazyka, jakož i s jinými formami jazykové podpory;
- úspory dosažené v zemi, v níž se tento společný jazyk používá, v důsledku toho, že jeho uživatelé necítí naléhavou potřebu učit se jiný jazyk;
- možnost těchto zemí reinvestovat takto dosažené úspory do učení se jiným dovednostem;

124| Athanasia Katsimerou a Dionysios Kelesidis, „Le principe de non-discrimination en raison de la langue“, *Revue de l'Union européenne*, č. 592, Éditions Dalloz, říjen–listopad 2015, s. 534 až 540, zejm. s. 537.

125| V tomto ohledu viz Philippe Van Parijs, „L'anglais lingua franca de l'Union européenne: impératif de solidarité, source d'injustice, facteur de déclin?“, *Économie publique/Public economics* [on-line], 15 | 2004/2, zveřejněno on-line dne 12. ledna 2006, naposledy navštíveno dne 17. září 2021: <http://journals.openedition.org/economiepublique/1670>.

- výhoda rodilého mluvčího společného jazyka při jakémkoli vyjednávání, soutěži nebo konfliktu, a to i v případě, kdy jeho protějšek do zvládnutí tohoto jazyka investoval značné úsilí a finanční prostředky¹²⁶.

V reakci na kolegu Philippa Van Parijse, který se v některých svých pracích zamýšlí nad přijetím jednoho společného dorozumívacího jazyka, *lingua franca*, v Unii¹²⁷ – přirozeně angličtiny – Grin píše: „jednojazyčnost má sice jiné, avšak neméně reálné náklady než mnohojazyčnost“¹²⁸. Jen v případě mnohojazyčnosti jsou náklady sdílené, kdežto v případě jednojazyčnosti nesou náklady výhradně poražení. Současná převaha angličtiny ve světě, kterou zatím nebylo možné systematicky vyčíslit, představuje, nehledě na její symbolický význam, hodnotu několika miliard eur ročně a v pozici „plátců za akceptování vlastní druhořadosti“ se tak ocitá naprostá většina Evropanů¹²⁹. Je naprosto jasné, že i kdyby se podařilo vytvořit ucelený přehled různých modelů snižování nákladů omezováním mnohojazyčných služeb na jedné straně a přehled různých dopadů tohoto snižování na různé kategorie občanů na straně druhé, bylo by i tak třeba vést politickou diskusi¹³⁰. Do ní by pak vstoupilo ještě mnoho dalších faktorů.

5.3.1 - Náklady na mnohojazyčnost

Náklady vynaložené Unií, která v roce 2023 disponuje celkovým rozpočtem přibližně ve výši 170 miliard eur, lze zjistit velmi snadno¹³¹. Tento rozpočet představuje jen nepatrnou část (cca 2 %) celkové částky veřejných výdajů vynaložených v Unii a cca 1 % hrubého

126| François Grin, *Coûts et justice linguistique dans l'élargissement de l'Union européenne*, Panoramiques, č. 69, Q IV, 2004, s. 97 až 104.

127| Philippe Van Parijs, *op. cit.*

128| Viz předmluvu z pera Isabelle Pingel, *Le multilinguisme dans l'Union européenne*, pod vedením Isabelle Pingel, Éditions Pedone, Paříž, 2015, s. 55 až 71.

129| François Grin, „L'anglais comme *lingua franca*: questions de coût et d'équité. Commentaire sur Philippe Van Parijs“, *Économie publique*, č. 5, 2004, s. 3 až 11.

130| Viz rovněž Dominique Hoppe, „Le coût du monolinguisme“, *Le Monde diplomatique*, květen 2015, který poukazuje nejen na náklady, ale i na postupný sesuv systémů, zejména právních, a způsobů myšlení v reakci na *English Lingua Franca de facto*.

131| Viz <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/28/les-depenses-de-l-union>

národního důchodu členských států (přibližně rozpočet Dánska)¹³². Na správní činnosti je vyčleněno 6 % unijního rozpočtu, z nichž většina je určená na strukturální fondy a společné politiky. Celkové náklady na překlady a tlumočení ve všech unijních orgánech představují méně než 1 % rozpočtu Unie (tj. méně než jednu šestinu správních výdajů). Nominálně jde o 1,1 miliardy eur¹³³, a tedy méně než 2,5 eura ročně na každého občana. Kdybychom chtěli vyjádřit relativní význam této mnohojazyčnosti, mohli bychom říci, že stojí méně než jeden šálek kávy na každého občana. Je zároveň nutno připustit, že 450 milionů káv není zcela zanedbatelný výdaj.

Soudní dvůr EU vyčíslil náklady na mnohojazyčnost v rámci tohoto orgánu s tím, že zohlednil veškeré výdaje na platy právníků-lingvistů a tlumočnicků, příspěvky Unie do jejich důchodového systému, školení, infrastrukturu budov včetně jejich údržby, zásobování a ostrahy, jakož i na externalizaci některých tlumočnických a překladatelských úkonů. Stručně řečeno, vyčíslil celkové náklady na mnohojazyčnost Soudního dvora EU metodami analytického účetnictví. Tyto náklady dosáhly v roce 2020 výše 159 milionů eur (což odpovídá 0,36 eura na občana ročně). Tato představuje významnou část rozpočtu Soudního dvora EU, který v roce 2020 činil 436 600 000 eur. To není nijak překvapivé, protože v důsledku velmi široce pojatého režimu mnohojazyčnosti Soudního dvora EU tvoří úředníci a zaměstnanci jazykové služby více než třetinu personálu tohoto orgánu, přičemž podporu jim poskytuje značný počet externích pracovníků. Soudní dvůr EU je ovšem orgán financovaný občany, který považuje za svou povinnost zajistit co nejlepší hospodaření s přidělenými prostředky. Součástí tohoto trvalého závazku je řada výše uvedených úsporných opatření.

Mnohojazyčnost je tedy v absolutních číslech sice drahá, ale zejména díky dobrému řízení a úsporám je v relativních číslech už ne tolik. Položme si otázku, kolik by stálo nemít mnohojazyčnost. To je měřitelné mnohem obtížněji.

132| Evropská komise, Fact check on the EU Budget, září 2022, <https://ec.europa.eu/budget/publications/fact-check/index.html>.

133| Fondation Robert Schuman, Parler l'europeen, 23. prosince 2019, <https://www.robert-schuman.eu/fr/questions-d-europe/0541-parler-l-europeen>.

5.3.2 - Náklady, které by vznikly, kdyby mnohojazyčnosti nebylo

Při odhadu nákladů spojených s neexistencí mnohojazyčnosti v unijních orgánech a na Soudním dvoře EU lze vycházet pouze z hypotéz, protože některé důsledky jsou nevyhnutelné a jiné jen potenciální; některé dopady lze změřit s určitou mírou přesnosti, většinu ovšem nikoli.

Prvním z těchto důsledků by mohl být ústup a možná i zánik Unie, která by přišla o podporu svých občanů, potažmo členských států. Tato hypotéza se může jevit jako extrémní, ale vzhledem k výše uvedeným závěrům o zásadním významu identity pro podporu ze strany národů ji vlastně nelze zcela vyloučit. Tento důsledek je do jisté míry měřitelný ekonomicky. Rozpočet Unie dnes činí 164,25 miliard eur (2021) na 447 milionů občanů, což představuje 365 eur nepřímo převedených každý rok každým občanem, přičemž méně movití občané přirozeně přispívají méně než bohatší. Bylo by naivní se domnívat, že po zániku Unie by ekonomika zůstala na stejné úrovni. Unie sice něco stojí, ale především vytváří bohatství a blahobyt. Unie masivně investuje do svých členských států a jejich regionů a kromě efektu solidarity a pozitivního dopadu na životní prostředí a životní podmínky přináší i značnou ekonomickou návratnost. Komise odhaduje, že do roku 2023 přinesou prostředky investované v letech 2007 až 2013 výnos 274 %, tedy 2,74 eura z každého jednoho investovaného eura¹³⁴.

Kromě toho hrubý domácí produkt (HDP) Unie, tj. celková hodnota veškerého vyrobeného zboží a všech poskytnutých služeb, dosáhl v roce 2019 výše 16 400 miliard eur, což představuje přibližně 15 % světového obchodu se zbožím. Tím se EU stala druhým nejvýznamnějším hráčem v mezinárodním obchodě, hned za Čínou a před Spojenými státy¹³⁵. Průměrný HDP na obyvatele se v Unii za posledních 20 let téměř zdvojnásobil. V některých chudších členských státech se zvýšil dokonce více než desetinásobně.

134 | https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/evaluation/expost2013/wp1_synthesis_report_en.pdf

135 | https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/economy_cs

Kdyby Unie zanikla, to vše by bylo ztraceno, a ještě mnohem více, protože nesmíme zapomínat na kombinovaný účinek dalších, méně přímých faktorů v dlouhodobém horizontu:

- neprohlubování Unie, které by umožnilo neustálý růst bohatství;
- geopolitická nejistota, nestabilita, či dokonce riziko konfliktů;
- oslabování evropského regionu na světové politické scéně, zejména v rámci Světové obchodní organizace (WTO) a v bilaterálních dohodách, protože váha Unie výrazně převyšuje váhu součtu jejich jednotlivých členských států.

Tak drastický následek snad nenastane a bylo by možné dokonce očekávat, že členské státy zavedou alternativní mechanismy, které by zachovaly alespoň část unijního *acquis*. Omezme se proto na konstatování, že jakékoli výraznější oslabení multijazyčnosti by mohlo vést k úpadku evropského projektu, což by vedle omezení svobody pohybu, ochuzení kulturního dialogu a uzavřenosti ve vlastních identitách mělo katastrofální důsledky pro hospodářství.

Ekonomové budou jistě schopni provést úplnější a přesnější propočet hospodářského přínosu Unie.

5.3.3 - Důsledky, které by nastaly, kdyby fungování Soudního dvora EU nebylo multijazyčné

Po nastínění této širší perspektivy si nyní položíme otázku, jaké náklady by nesl Soudní dvůr EU nebyť multijazyčnosti, jako kdyby jeho činnost mohla být odtržena od obecného politického kontextu. Jaké důsledky by mělo, kdyby Soudní dvůr a Tribunál fungovaly v jednom jazyce a občané i členské státy by se museli tomu přizpůsobit? Již zde je jasné vidět, že opouštíme oblast kvantifikovatelného a vstupujeme do oblasti obecných důsledků, jejichž intenzita může kolísat.

Přístup ke spravedlnosti

Kdyby členské státy a občané podávali návrhy na zahájení řízení, žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, žaloby a kasační opravné prostředky v předem stanoveném jazyce, byla by zjevně porušena rovnost účastníků řízení a soudů. Autoři těchto dokumentů by měli na výběr mezi přímým vyhotovením v daném jazyce, kdyby se na to cítili, a využitím soukromých překladatelských služeb, což by znamenalo dodatečné náklady a zpoždění.

V obou případech by byla úroveň kvality proměnlivá, protože skutečné aktivní ovládnutí cizího jazyka včetně jazyka právního je poměrně vzácné a kontrola kvality překladů nabízených osobám, jež tento jazyk neovládají, je iluzorní. Od počátku by se množily nepřesnosti, které by mohly bránit správnému pochopení těchto aktů a jejich souvislostí ze strany soudů, k nimž by byly podány, a zpochybnit relevantnost jejich rozhodnutí.

Totéž platí pro výměnu spisů účastníků řízení o přímých žalobách a pro vyjádření předložená účastníky řízení a členskými státy v řízeních o předběžné otázce. Samotné orgány a instituce by byly zvýhodněny, protože přípravu či překlad písemností by zajišťovali úředníci, kteří by byli roditelji mluvčími tohoto jednotného jednacího jazyka.

V ústní části řízení, která by probíhala bez tlumočení, by jeho účastníci museli buď využít služeb zástupců, kteří ovládají právní jazyk jednotného jednacího jazyka, takže v praxi by byli zvýhodněni členové advokátních komor zemí, v nichž se tento jazyk používá, nebo pokračovat se zástupci, které měli na vnitrostátní úrovni, ovšem s rizikem, že přednesená řeč bude mít slabší dopad a dynamiku.

A konečně rozhodnutí, kterému může předcházet stanovisko generálního advokáta přednesené jen v jednom jazyce, by nejčastěji bylo sepsáno v jazyce, který je pro účastníky řízení cizí, což by jim znemožňovalo jasně a přesně pochopit odůvodnění a podstatu rozsudku. V kontextu žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce by některé předkládající soudy mohly dokonce nesprávně pochopit obsah rozsudku a v dobré víře se jím neřídit. Bylo by rovněž možné, že by unijní soud z jazykových důvodů neodpověděl na nesprávně formulovanou otázku, čímž by zavedl příčinu k novému řízení o předběžné otázce se všemi zdrženími a náklady, které by s tím souvisely.

Zde máme na mysli především vnitrostátní soudce, často přetížené vysokým nápadem a spoustou nedodělků, kteří by předkládané žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce museli překládat a odpověď na ně čekat v cizím jazyce, jež jednotliví soudci ovládají na různé úrovni. Je velmi pravděpodobné, že by se mnozí snažili rozhodnout spor bez zahájení řízení o předběžné otázce, čímž by utrpěl dialog o předběžné otázce, který je ústředním prvkem unijního soudnictví.

S ohledem na výše uvedené se mnohojazyčnost Soudního dvora EU jeví jako podmínka rovného zacházení, řádného výkonu spravedlnosti i právní jistoty.

Publicita

Jak bylo již zmíněno, unijní právo má přímý účinek a má přednost před vnitrostátním právem. Každý soud každého členského státu Unie má tedy povinnost jej uplatňovat jako pozitivní právo vyšší právní síly. To má zcela zvláštní význam v kontextu řízení o předběžné otázce, kdy unijní soud podává výklad unijního práva, jenž se bezprostředně dotýká všech členských států.

Kdyby rozhodnutí nebyla zveřejňována v jejich vlastním jazyce, snažili by se volení zástupci lidu, správní orgány i vnitrostátní soudy na všech úrovních porozumět se svými různými jazykovými a právními schopnostmi tomu, co od nich právo sepsané v cizím jazyce vlastně vyžaduje. Aktéři z různých členských států, a dokonce i v rámci jednotlivých členských států, by často chápali judikaturu odlišně a uplatňovali by ji rozdílně, takže v jednotném uplatňování unijního práva, a to i ve vztahu k vnitřnímu trhu, by vznikaly četné trhliny. Hospodářský dopad takto ochromeného vnitřního trhu by byl stejně tak razantní jako přímý, protože obchodní styk by byl zbrzděn. Také by pak mohlo docházet k pokládání mnoha nových předběžných otázek, zejména týkajících se výkladu, aby se věci vyjasnily, ale vždy za shora popsanych nerovných a neuspokojivých podmínek. Náklady na tuto dodatečnou soudní agendu by samy o sobě mohly hravě převýšit náklady na jazykové služby Soudního dvora EU.

Mnozí advokáti by již nebyli schopni poskytovat svým klientům řádné poradenství, protože poradenství by pokrývalo rozbory unijního práva, přičemž tyto rozbory by musely vycházet z dokumentů vypracovaných v jazyce, který by tito advokáti neovládali vůbec nebo jen na omezené úrovni.

Členské státy by se samozřejmě mohly rozhodnout, že si judikaturu Soudního dvora EU nechají přeložit na vlastní náklady, ale tím by se tyto náklady jen přesunuly jinam a zároveň by vznikla nová nerovnost na úkor občanů zemí nejméně lidnatých, nejméně prosperujících¹³⁶ nebo nejméně si uvědomujících význam dostupnosti unijní judikatury ve svém státním jazyce či jazycích. A i kdyby členské státy skutečně zajistily překlad do všech ostatních jazyků, byly by tyto překlady vyhotovovány a posteriori, takže právníkové obci

136| Mechanismy solidarity vázané na bohatství členských států se odrážejí ve financování souhrnného rozpočtu Unie, který je ze 70 % založen na HDP členských států, a tedy i ve financování mnohojazyčnosti. Přesun financování mnohojazyčnosti by neúměrně zatížil méně prosperující nebo méně lidnaté státy. Nechat financovat jednu jazykovou verzi více než 90 milionů německy mluvících obyvatel a jinou jazykovou verzi 1,3 milionu Estonců by bylo pohrdání rovností občanů i solidaritou mezi našimi národy.

by nebyly k dispozici ani v den vyhlášení, ani záhy poté. Navíc by kvalita těchto překladů byla s největší pravděpodobností horší. Důvodem by byl tlak na cenu, který by mohl snížit kvalitu překladu v kontextu, kdy každé slovo, každý pojem, každá gramatická shoda a někdy i pouhá čárka mohou změnit přesný význam textu. Kromě toho by překlady byly vyhotovovány rozptýleně a nekoordinovaně na rozdíl od současné praxe Soudního dvora EU, kdy se právníci-lingvisté z různých jazykových oddělení vzájemně přímo či nepřímo koordinují a spolupracují s kabinety soudců, které vypracovávají rozhodnutí, i generálních advokátů, již jsou autoři stanovisek. Lze si také představit, že stát, který si nepřeje, aby unijní právo bylo v jeho právním systému známo a uplatňováno v plném rozsahu, by jako záminku pro jeho nepřeložení mohl využít náklady na překlad.

5.3.4 - Decentralizace podpory řízení

Z výše uvedeného je dostatečně zřejmé, že fungování Soudního dvora EU v jediném jazyce by bezprostředně vyvolalo velmi závažné důsledky a je nezbytné, aby fungoval mnohojazyčně. Vystává ještě otázka, zda je mnohojazyčnost tohoto fungování spravována na adekvátní úrovni, nebo zda by mu prospěla decentralizace.

O hypotéze, kdy by překlad judikatury zajišťovaly členské státy, jsme již hovořili. Kromě toho je třeba zvážit, do jaké míry by přímé zapojení členských států do poskytování mnohojazyčných služeb umožnilo řádný chod tohoto orgánu.

Po celou dobu, co řízení trvá – od překladu návrhu na zahájení řízení přes tlumočení na jednáních až po vyhotovení rozhodnutí v jednacím jazyce – je jazykové zprostředkování určující pro jeho průběh, neboť přerušением poskytování jazykových služeb by řízení bylo paralyzováno.

Ponechat zajišťování těchto služeb na členských státech by nevyhnutelně vedlo k riziku jejich nedostupnosti, jakmile by některý stát nebyl schopen poskytovat potřebné služby neustále a v odpovídajícím objemu. Ty totiž musí být synchronizovány s kadencí jednotlivých soudních řízení. Významnou překážkou – ať už z organizačních, logistických nebo rozpočtových důvodů – by byl rozvoj, udržování a dostupnost zdrojů, které by byly neustále schopné překládat nebo tlumočit ze všech ostatních úředních jazyků, v každém členském státě.

Kromě toho důvěrnost rozhodnutí a tajnost porad brání tomu, aby překlady těchto dokumentů byly před jejich vyhlášením svěřeny členským státům bez ohledu na to, zda by překlady zajišťovaly interně nebo za pomoci externích překladatelů. Unijní soudy

musí i nadále pracovat kolegiálně a zcela nezávisle a respektování tajnosti porad musí zůstat zachováno.

V případě jakéhokoli překladu nebo tlumočení zajištěného členským státem by vyvstala i otázka kvality, takže k výše uvedeným výzvám by přibýlo i riziko nejednotnosti v otázkách volby terminologie, nerespektování autonomních pojmů a nesoudržnosti mezi verzemi.

Jak je vidět, Soudní dvůr EU může plnit své poslání jen za podmínek úplné a zvládnuté mnohojazyčnosti. To se týká jeho soudních funkcí, které do značné míry závisí na dialogu s účastníky řízení, vnitrostátními orgány, a zejména vnitrostátními soudy, i publikace jeho judikatury.

Nejlepším a pravděpodobně jediným myslitelným způsobem řízení mnohojazyčnosti na Soudním dvoře EU je systém spočívající v kontrole tohoto základního kamene jeho fungování a vlivu na interní úrovni. Vzhledem k úsporám různého druhu, včetně úspor z rozsahu plynoucích z centralizace oběhu dokumentů, terminologie, vzdělávání, externalizace či digitálních nástrojů, jde také o řešení nejlevnější a nejefektivnější z hlediska skrytých i zjevných nákladů.

Závěrem lze říci, že vyvíjet snahu o vyčíslení nákladů spojených s opuštěním mnohojazyčnosti u Soudního dvora EU by bylo bláhové. Pouhý výčet možných důsledků stačí k tomu, aby bylo zřejmé, že náklady na mnohojazyčnost Soudního dvora EU jsou ve srovnání s náklady, které by vznikly, kdyby této mnohojazyčnosti nebylo, velmi skromné. V neposlední řadě by přenesení břemene řízení a financování mnohojazyčnosti na členské státy vedlo k nerovnostem, průtahům a nejistotám a ohrozilo by tajnost porad, která je základní zárukou nezávislosti soudů, z nichž sestává Soudní dvůr Evropské unie.

Doslov

Mnohojazyčnost je proces, investice a hodnota.

Jakožto proces je jednou z forem podpory řízení před Soudním dvorem Evropské unie. Oba soudy, z nichž sestává tento orgán, tedy Soudní dvůr a Tribunál, mohou přijímat podání v kterémkoli z 24 úředních jazyků Unie, účastníci řízení mají právo být vyslechnuti v kterémkoli z nich a také judikatura musí být zpřístupněna ve všech úředních jazycích. Proto musí být právní překlady a tlumočení poskytovány ve všech 552 možných jazykových kombinacích, v nejvyšší kvalitě, za nejlepší cenu a ve lhůtách slučitelných s řádným fungováním evropské justice. Za tímto účelem Generální ředitelství pro mnohojazyčnost zaměstnává odborníky na právo a jazykové specialisty ze všech členských států. Nestaví přitom jen na těchto vzácných lidských zdrojích, ale také uplatňuje osvědčené metody, jako je průběžné vzdělávání, terminologie, používání pivotních jazyků a neustálé promýšlení pragmatických úspor, a využívá nejmodernější nástroje, k jejichž vývoji a údržbě přispívá, ať už jde o mnohojazyčné interinstitucionální databáze, nejnovější technologie na podporu překladu, jako je neuronový překlad nebo výkonné metavyhledávače.

Mnohojazyčnost v právu není jen záležitostí Generálního ředitelství pro mnohojazyčnost, to je z této knihy snad zřejmé. Samo každodenní fungování obou soudů a služeb tohoto orgánu je založeno na kultuře mnohojazyčnosti a plurality právních systémů. Generální ředitelství pro mnohojazyčnost je sice nejviditelnější součástí tohoto mnohojazyčného fungování, nicméně i soudní kanceláře a všechny útvary, které mají asistovat a poskytovat podporu soudům při výkonu soudnictví, fungují podle stejné logiky a ve svém rámci si budují právně-jazykové znalostní platformy.

Mnohojazyčnost coby investice zajišťuje řádné fungování soudů, které samy přispívají k řádnému fungování celého evropského projektu vybudovaného na zásadách demokracie, právního státu a respektování menšin. Vzhledem k tomu, že politický, společenský a hospodářský přínos Evropské unie je stejně tak významný jako nepostradatelný, je nutné zachovat mnohojazyčnost všude tam, kde podmiňuje nebo znásobuje tento přínos. Přístup k právu a spravedlnosti je podle Soudního dvora EU zásadní pro řádné fungování vnitřního trhu a unijních politik obecně, včetně jejich sociální a environmentální dimenze. Mnohojazyčnost, na které stojí, lze řídit za optimálních podmínek jen tehdy, bude-li pod kontrolou tohoto orgánu, jinak hrozí pokles efektivity a nutnost činit ústupky s mimořádně problematickými dopady na nezávislost soudnictví.

A konečně je mnohojazyčnost silnou stránkou, základní hodnotou Unie a jedním ze základních práv. Evropské národy mohou být sjednoceny v rozmanitosti jen tehdy, bude-li plně respektována jejich identita a jejich kultura, v jádru kterých dlí jejich jazykové dědictví. Nerespektovat rovnost jazyků znamená opustit rovnost národů a vyrvat občany z rukou Unii, která nemůže být než jeho, protože bez něj nemá smysl. A asi bude správné akceptovat i to, že zatímco upřednostňováním jednoho nebo několika jazyků by byli svévolně určeni vítězové a poražení, při zachování mnohojazyčnosti zůstanou jen vítězové, protože mnohojazyčnost staví všechny občany na roveň a přitom chrání pluralitu a rozmanitost kulturního a právního přínosu, kterým všichni, bez ohledu na jazyk, obohacujeme svůj každodenní život.

Sepsání tohoto díla bylo vedeno cílem zviditelnit, vysvětlit a obhájit institucionální mnohojazyčnost. Mnohojazyčnost, která jde ruku v ruce s multilateralismem a integrací, je ovšem stejně důležitá i mimo unijní orgány a instituce. Také v členských státech je otázka jazykové plurality stále palčivější, protože globalizace a digitální revoluce si žádají čím dál jednodušší a rychlejší komunikaci.

„Kytice“ zkušeností a úvah, které tvoří druhý svazek tohoto díla, přesvědčivě dokládá nezcizitelnost hodnot kulturní, jazykové a právní plurality.

Glosář

Akreditační zkouška

Zkouška, kterou externí tlumočníci musí složit, aby mohli být zapsáni na seznam smluvních konferenčních tlumočnicků (AIC) společný pro tři evropské orgány (Komise, Parlament, Soudní dvůr EU) a mohli pro ně pracovat.

Cílový jazyk

Jazyk, do kterého se překládá nebo tlumočí.

eTranslation

Služba neuronového strojového překladu vyvinutá Evropskou komisí pro unijní orgány a vnitrostátní orgány veřejné správy. Soudní dvůr EU v rámci interinstitucionální spolupráce finančně přispívá na údržbu, doplňování a rozvoj služby eTranslation. Přímo s Komisí spolupracuje na vývoji překladačů speciálně přizpůsobených pro práci unijních soudů.

Euramis

Interinstitucionální systém pro správu překladových pamětí. Tyto paměti, do nichž přispívají všechny orgány, obsahují zejména unijní legislativní dokumenty a judikaturu.

EURêka

Interní vyhledávač, který z jednoho místa poskytuje přístup k soudním dokumentům, právním analýzám, jakož i procesním, dokumentačním a terminologickým analytickým údajům orgánu.

IATE

Interinstitucionální terminologická databáze přístupná veřejnosti (<https://iate.europa.eu/home>). Od roku 2020 je právní terminologie generovaná Soudním dvorem EU spravována přímo v databázi IATE.

Jazyk „retour“

Cizí jazyk, do kterého tlumočník tlumočí ze svého rodného jazyka.

Kabina

Pojem „kabina“ se používá metonymicky a označuje buď část týmu tlumočnicků, kteří v průběhu jednání pracují v jednom určitém jazyce, nebo administrativní pododdělení složené z tlumočnicků téhož jazyka.

Konsekutivní tlumočení

Technika tlumočení, při které tlumočník překládá výroky řečníka teprve poté, co řečník skončí svůj projev, přičemž si obvykle vypomáhá psaním poznámek.

Mnohojazyčný srovnávací právní slovník (VJM)

Sbírka mnohojazyčných terminologických karet pokrývajících vícero právních systémů, která je výsledkem právně-srovnávacích rešerší provedených právníky-lingvisty v oblasti cizineckého, rodinného a trestního práva.

Omissis

Vypouštění určitých pasáží ze žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce prováděné „referenční osobou“ za účelem snížení objemu překladu, aniž je tím dotčen smysl a duch dokumentu. Referenční osoba systematicky vkládá do hranatých závorek stručné informace o obsahu vypuštěných pasáží. Ve znění samotných předběžných otázek se *omissis* neprovádí.

Párování místností

Technický úkon spočívající v propojení tlumočnických kabin v hlavní zasedací místnosti s kabinami ve vedlejší místnosti. Tato technika se používá v případech, kdy v hlavní místnosti není dostatek kabin, které by mohly pojmut celý tým tlumočnicků přidělených k jednání. Tlumočníci ve spárované místnosti pak pracují v režimu tlumočení na dálku na podkladě zvuku a obrazu vysílaného z hlavní místnosti.

Pilotní jazyk

Někdy též „jazyk pilotáže“ nebo „relay“, je jazyk používaný při tlumočení jako zprostředkující jazyk mezi zdrojovým jazykem a cílovým jazykem v případech, kdy přímé tlumočení není možné z důvodu nepřítomnosti nebo nedostupnosti tlumočnicka s požadovanou jazykovou kombinací. Na rozdíl od pivotního jazyka není pilotní jazyk předem určen, ale je zvolen v závislosti na konkrétních okolnostech jednání.

Pivotní jazyk

Jazyk používaný při právním překladu jako zprostředkující jazyk mezi výchozím jazykem a různými cílovými jazyky v případech, kdy přímý překlad není možný. Generální ředitelství pro mnohojazyčnost používá pět pivotních jazyků, konkrétně němčinu, angličtinu, španělštinu, italštinu a polštinu, přičemž každý z těchto jazyků slouží jako pivotní pro předem stanovenou skupinu jazyků (např. španělština je pivotním jazykem pro lotyštinu, maďarštinu a portugalsštinu). Právníci-lingvisté v odděleních pivotních jazyků provádějí přímý překlad originálu ve zkrácené lhůtě, aby jejich kolegové v ostatních odděleních mohli překládat z této pivotní verze, která pro ně plní funkci originálu.

Překladačský balíček „kit fonctionnel“

V kontextu Generálního ředitelství pro mnohojazyčnost je to sada souborů potřebných k vytvoření překladačského projektu v programu Trados Studio. Tento překladačský balíček obsahuje text, který má být přeložen (ve formátu rozeznatelném v editoru Studio), relevantní překladačové paměti, jakož i dokumentární a terminologické zdroje, které byly identifikovány jako užitečné pro daný překlad. Od roku 2019 zahrnuje také návrhy neuronového strojového překladu z interinstitucionálního systému eTranslation či z nástroje DeepL dostupného na trhu.

Překladačová paměť

Jazyková databáze obsahující překladačové jednotky. Každá překladačová jednotka se skládá ze segmentu textu (fráze, věty, odstavce) pocházejícího z jednoho dokumentu, ke kterému je přiřazen odpovídající segment z jiné jazykové verze téhož dokumentu.

Referenční osoba

Právník-lingvista z překladačského oddělení jednacích jazyků, který je pověřen prováděním různých úkonů usnadňujících zpracování a překlad žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce (*omissis*, anonymizace, shrnutí, vysvětlivky, kontrolní čtení atd.).

Seznam CAST

Contract Agent Selection Tool. „Seznamy CAST“ se generují z databáze spravované Evropským úřadem pro výběr personálu (EPSO), ve které jsou shromážděny žádosti o zaměstnání na místa smluvních zaměstnanců v různých funkčních skupinách a pro různé profese. Seznam CAST slouží jako záloha uchazečů, z níž mohou orgány vybírat při přijímání dočasných zaměstnanců.

Simultánní tlumočení

Technika tlumočení, při které tlumočnick sedící v kabině poslouchá řečníka přes sluchátka a souběžně s tímto poslechem reprodukuje jeho sdělení v jiném jazyce do mikrofону. Technické zařízení přenáší toto tlumočení do sluchátek posluchačů.

Tlumočení na dálku

Pracovní metoda, při které se tlumočnick nachází na jiném místě než účastníci. Tlumočnick vidí řečníka prostřednictvím přenosu obrazu (videa) a jeho projev slyší prostřednictvím přenosu zvuku.

Tlumočení za pomoci videokonference

Pracovní metoda, při které se tlumočnick nachází na stejném místě jako většina účastníků schůze nebo jednání. Tlumočnick vidí řečníka, jenž se nachází ve vzdáleném místě, prostřednictvím přenosu obrazu (videa) a jeho projev slyší prostřednictvím přenosu zvuku.

Vzdálené místo

Místnost vybavená videokonferenčním zařízením, z níž se účastník řízení oprávněný vystupovat na dálku účastní jednání. Tento účastník se tak může účastnit debat prostřednictvím videokonference. Každý jeho projev je tlumočen a sám může poslouchat tlumočení debat do svého jazyka.

Zdrojový jazyk

Jazyk, ze kterého se překládá nebo tlumočí.

Protokolární pořadí jazyků a kódy ISO¹³⁷

Název v původním jazyce	Název v češtině	Kód ISO
български	bulharština	BG
español	španělština	ES
čeština	čeština	CS
dansk	dánština	DA
Deutsch	němčina	DE
eesti keel	estonština	ET
ελληνικά	řečtina	EL
English	angličtina	EN
français	francouzština	FR
Gaeilge	irština	GA
hrvatski	chorvatština	HR
italiano	italština	IT
latviešu valoda	lotyština	LV
lietuvių kalba	litevština	LT
magyar	maďarština	HU
Malti	maltština	MT
Nederlands	nizozemština	NL
polski	polština	PL
português	portugalština	PT
română	rumunština	RO
slovenčina (slovenský jazyk)	slovenština	SK
slovenščina (slovenski jezik)	slovinština	SL
suomi	finština	FI
svenska	švédština	SV

137| Tabulka vypracovaná v rámci Pravidel pro jednotnou úpravu dokumentů Úřadu pro publikace. Původní podrobnější tabulka je dostupná na následující adrese: <https://publications.europa.eu/code/cs/cs-370200.htm>.

SOUDNÍ DVŮR EVROPSKÉ UNIE

**L-2925 Lucemburk
tel. +352 4303-1**

Internetová adresa Soudního dvora: curia.europa.eu

Rukopis dokončen v prosinci 2022.

Údaje ke dni 31. 12. 2022

Orgán ani žádná osoba jednající jménem orgánu nenesou odpovědnost za případné použití výše uvedených informací.

Lucemburk: Soudní dvůr Evropské unie | Generální ředitelství pro mnohojazyčnost
Generální ředitelství pro informace | Ředitelství komunikace
Oddělení pro publikace a elektronická média

Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie 2023

Fotografie: © Evropská unie, 2019–2023; © Alan Xuereb, Umělec, 2023;
© Joseph Alfred Izzo Clarke, Fotografové, 2023

©Evropská unie 2023

Reprodukce povolena s uvedením zdroje.

Jakékoliv použití nebo reprodukce fotografií či jiných dokumentů, k nimž Evropská unie nevlastní autorské právo, jsou bez svolení vlastníků autorských práv zakázány.

Print	ISBN 978-92-829-3760-0	doi:10.2862/5922	QD-03-21-498-CS-C
PDF	ISBN 978-92-829-3865-2	doi:10.2862/543668	QD-03-21-498-CS-N

Mnohojazyčnost coby projev jednoty v rozmanitosti a hluboké úcty ke kulturním a jazykovým identitám tvořícím Unii naplňuje právo každého občana obracet se na orgány a dostávat odpovědi ve svém jazyce.

Zásada mnohojazyčnosti a její fungování byly kodifikovány různými právními nástroji, a to zejména vůbec prvním nařízením EHS – nařízením 1/58, které je stále v platnosti. Zachování mnohojazyčnosti ovšem – stejně jako demokracie – vyžaduje, aby byl v rámci dlouhodobé vize neustále objasňován její smysl. O mnohojazyčnosti se totiž mnohdy pochybuje s odkazem na časové či ekonomické ohledy, jako by představovala spíše omezení než naše společné bohatství.

Na Soudním dvoře Evropské unie má mnohojazyčnost zcela mimořádný význam, neboť ovlivňuje průběh řízení od jeho samotného počátku a v jeho závěru umožňuje, aby byla judikatura každému dostupná v jeho jazyce. Zásadní význam však i nadále mají legitimní požadavky na efektivitu a snižování nákladů, takže se ve snaze poskytovat občanovi stále co nejlepší služby využívají ty nejmodernější technologie, a zároveň se neustále vedou úvahy nad možným zlepšováním.

V této publikaci jsou osvětleny historické, právní a politické aspekty, které vyústily v silnou institucionální mnohojazyčnost coby nástroj rovnosti, inkluze a pokroku. Je v ní popsán jazykový režim Soudního dvora a způsob, jakým se v rámci tohoto orgánu uplatňuje mnohojazyčnost v praxi, a to zejména v rámci tlumočnické služby a služby pro právní překlady. Jsou v ní shrnuty názory a argumenty, které se pravidelně objevují v tisku a doktríně, a na základě objektivních analýz je v ní načrtnuta utvrzená a optimistická vize budoucnosti mnohojazyčnosti.

SODNÍ DVŮR
EVROPSKÉ UNIE

Thierry Lefèvre, generální ředitel pro mnohojazyčnost

Generální ředitelství pro mnohojazyčnost

Generální ředitelství pro informace
Ředitelství komunikace
Oddělení pro publikace a elektronická média

květen 2023

ISBN 978-92-829-3865-2

doi:10.2862/543668

QD-03-21-498-CS-N

